

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTON
KAUPPAKORKEAKOULU

Kulutus koronan aikaan – ja sen jälkeen

Tutkimus COVID-19-epidemian rajoitustoimien vaikutuksesta kuluttajien käyttäytymiseen, taloudelliseen toimintaan ja hyvinvointiin.

Terhi-Anna Wilska
Jussi Nyrhinen
Jesse Tuominen
Gintautas Šilinskas
& Eero Rantala

N:o 212/2020

Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu
PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto
Puh. 014-260 2942
jsbe-info@jyu.fi

ISBN 978-951-39-8180-8
ISSN 1799-3059
Jyväskylä 2020

Wilska, Terhi-Anna

Nyrhinen, Jussi

Tuominen, Jesse

Šilinskas, Gintautas

Rantala, Eero

Kulutus koronan aikaan - ja sen jälkeen

Tutkimus COVID-19-epidemian rajoitustoimien vaikutuksesta kuluttajien käyttäytymiseen, taloudelliseen toimintaan ja hyvinvointiin

Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 2020, 77 p.

(Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu, Julkaisut

ISSN 1799-3059)

ISBN 978-951-39-8180-8

Kirjoittajat

Terhi-Anna Wilska, Ph.D. (Soc), professori
Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto
terhi-anna.wilska@jyu.fi

Jussi Nyrhinen, tutkija
Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto
jussi.nyrhinen@jyu.fi

Jesse Tuominen, projektitutkija
Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto
jesse.o.tuominen@jyu.fi

Gintautas Šilinskas, dosentti, tutkijatohtori
Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto
gintautas.silinskas@jyu.fi

Eero Rantala, projektitutkija
Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto
eero.j.rantala@jyu.fi

TIIVISTELMÄ

Tässä kyselytutkimuksessa (N=1000) selvitettiin koronavirusepidemiasta johtuvien rajoitusten vaikutusta työikäisten (18-65 vuotta) suomalaisten kuluttajien käyttäytymiseen arjessa sekä koronarajoitusten vaikutusta heidän taloudelliseen tilanteeseensa ja koettuun hyvinvointiin. Lisäksi tutkittiin kuluttajien arviota kulutuksesta rajoitusten purkaannuttua. Tutkimustuloksista käy ilmi, että valtaosa vastaajista koki koronarajoitukset tarpeellisiksi. Vain harvat ajattelivat, että arkea rajoittavista määräyksistä, kuten kauppojen ja palvelujen aukiolojen rajoituksista tai liikkumisrajoituksista oli suurta haittaa. Miehet kokivat haittoja naisia yleisemmin. Liikkumis- ja matkustusrajoitukset haittasivat hieman enemmän Uudellamaalla kuin muualla Suomessa asuvia. Useimmat vastaajat kannattivat juhlien ja tilaisuuksien perumista kesän ja monet jopa syksyn osalta.

Naiset olivat miehiä enemmän huolissaan lähes kaikesta koronaviruksen liittyvästä haitasta. Erityisesti nuoret olivat huolissaan koronavirusajoitteiden vaikutuksesta heidän omaan henkiseen hyvinvointiinsa. Myös huoli toimeentulosta ja työurasta korostui nuorten ja myös pienituloisten vastauksissa. Keskimäärin vastaajat olivat kuitenkin enemmän huolissaan Suomen talouden kuin oman taloutensa kehityksestä siitäkin huolimatta, että yllättävän moni ennakoii jäävänsä työttömäksi tai lomautetuksi lähiaikoina. Nuorten keskuudessa työttömyys oli vielä yleisempää kuin muilla ja moni oli menettänyt luvatus kesätyön. Taloutensa sopeuttamiseksi erityisesti yrittäjät velkaantuivat muita enemmän, ja työttömistä moni oli lahjoitusten ja ruoka-avun varassa. Toisaalta taas moni keskituloisenkin pystyi sijoittamaan osakkeisiin niiden hintojen ollessa alhaalla.

Fyysisissä kaupoissa käyminen väheni koronarajoitusten vuoksi huomattavasti. Verkkokaupoista ostaminen yleistyi silti yllättävän vähän, mutta ostaminen painottui aiempaa enemmän elintarvikkeisiin ja ravintoloiden noutoruokapalveluihin. Erityisesti hyvätuloiset suosivat ravintolaruoan tilaamista kotiin. Kotimaisen verkkokaupan käyttäminen lisääntyi kuitenkin enemmän kuin ulkomaisten. Digitaalisten viihdepalvelujen käyttö oli korona-aikaan hyvin yleistä. Digipalveluiden tottumattomat käyttäjät lisäsivät muita enemmän verkko-ostojaan ja digitaalisten viihdepalvelujen käyttöä.

Kulutuksensa nopeaan palautumiseen vähintään ennalleen uskoi vain noin kolmannes vastanneista. Merkille pantavaa oli, että monet uskoivat tulevaisuudessa ostavansa vähemmän tavaraa ja palveluja, koska ovat huomanneet tulevansa toimeen vähemmälläkin. Myöskään ulkomaanmatkailun nopeaan palautumiseen ei uskottu. Hyvätuloiset vastaajat olivat selvästi yleisimmin valmiita palauttamaan kulutustaan ennalleen. Monet vastaajista kaipasivat fyysisiä kauppoja ja erityisesti lähikauppoja ja aikoivat jatkossa panostaa niihin. Verkkokaupasta ostamisen sen sijaan yllättävän harva vastaaja arveli lisääntyvän. Erityisesti kiinalaisia verkkokauppoja ajateltiin jatkossa vältettävän. Monet vastaajat etenkin vanhemmissa ikäryhmissä aikoivat jatkossa ylipäättään välttää kiinalaisia tuotteita.

ESIPUHE

Tämä tutkimusraportti syntyi [DigiConsumers -tutkimushankkeemme](#) tarpeesta saada ajantasaista tietoa koronaviruksen rajoittamistoimenpiteiden vaikutuksesta kansalaisten kulutukseen ja taloudelliseen toimintaan, sekä arvioihin tulevaisuudesta rajoitusten purkaannuttua. Tutkimushankkeemme teeman mukaisesti meitä kiinnostaa erityisesti nuorten kuluttajien asema nyt sekä koronan jälkeisessä tulevaisuudessa.

Tutkimuksemme pohjana olevan kyselyn toteutti IRO Research Oy ajanjaksolla 15.-24.4.2020. Kohderyhmänä olivat 18-65-vuotiaat suomalaiset valtakunnallisesti ja otoskoko oli 1000. Online-kyselyn perusjoukkona oli IRO:n oma kuluttajaneeli, jossa on noin 55 000 jäsentä. Kysely lähetettiin 9089 paneelin jäsenelle, joten vastausprosentti oli 11%. Aineisto on kuitenkin edustava sukupuolen, iän ja asuinpaikan suhteen ja sen todettiin analyysseissä olevan myös ammattiaseman ja koulutuksen mukaan melko hyvin väestörakennetta vastaava.

Tutkimuksessa suorien jakaumien osalta suhteellisten osuuksien virhemarginaalit ovat suurimmillaan noin 3 prosenttiyksikköä suuntaansa (95 % luottamusväli). Tämä kannattaa ottaa huomioon suorien jakaumien tulkinnassa. Tutkittaessa eri muuttujien yhteyksiä toisiinsa käytimme analyysseissä ristiintaulukoita, korrelaation laskemista sekä jossain määrin myös regressio- ja varianssimalleja. Selvyyden vuoksi tulokset on kuitenkin esitetty pääosin ristiintaulukoiden avulla. Niiden tilastollinen luotettavuus on yleensä alle 0,1 %:n ja vähintään 1 %:n riskitason mukainen. Useimmissa kysymyksissä vastaajakato oli korkeintaan muutaman prosentin luokkaa. Joissain kysymyksissä oli käytetty ”en osaa sanoa” -vaihtoehtoja, jotka on käsitelty puuttuvina arvoina. Niidenkin osuus oli yleisimmin alle 10%. Tuloihin ja omaisuuteen sekä asuinpaikkaan liittyvien kysymysten vastajamäärä oli noin 600, mikä kannattaa ottaa huomioon tuloksia tulkittaessa.

Koronaviruksen leviämisen tilanne ja samalla sen ehkäisemistä edistävät rajoitukset muuttuvat koko ajan. Samalla muuttuvat kuluttajien mielipiteet ja odotukset tulevaisuudesta. Talouden kehityksestä maalailtaan pääosin hyvin synkkää kuvaa. Kuluttajien toimintaan vaikuttaa ennen kaikkea heidän luottamuksensa tulevaisuuteen, joka voi olla myös ennakoitua valoisampi. Etenkin nuorten suhteen tätä tulevaisuudenuskoa pitäisi lisätä. Siksi tarvitaan lisää tutkimusta ennustusten tueksi. Jatkossa tutkimushankkeessamme pyritään tuottamaan lisää ajantasaista tietoa ja uusimaan tämänkaltaisia kyselyjä säännöllisesti.

Etätöissä Tuusulassa 19.5.2020

Terhi-Anna Wilska
DigiConsumers -tutkimushankkeen johtaja.
Jyväskylän yliopisto

KUVIOT

KUVIO 1 Koronarajoitusten kokeminen nyt ja tulevaisuudessa.....	15
KUVIO 2 Hallituksen rajoitusten noudattaminen sukupuolen mukaan	16
KUVIO 3 Rajoitustoimien haitan kokeminen sukupuolen mukaan	16
KUVIO 4 Syksyn tapahtuminen peruuttamisen kannattaminen yleisen luottamuksen mukaan	17
KUVIO 5 Koronan aiheuttamat liikkumis- ja aukiolorajoitukset	18
KUVIO 6 Ulkomaanmatkailun rajoitusten kokeminen asuinalueen mukaan.....	19
KUVIO 7 Lähipalvelujen sulkemisen kokeminen ammattiaseman mukaan.....	19
KUVIO 8 Koronaepidemian aiheuttama huoli vaikutuksista terveyteen ja hyvinvointiin.....	20
KUVIO 9 Huoli koronaepidemian vaikutuksista omaan henkiseen hyvinvointiin iän mukaan.....	21
KUVIO 10 Huoli koronaepidemian taloudellisista vaikutuksista	22
KUVIO 11 Huoli koronaepidemian vaikutuksesta työuraan tai opintoihin tulojen mukaan	22
KUVIO 12 Huoli koronaepidemian vaikutuksesta työuraan tai opintoihin iän mukaan	23
KUVIO 13 Huoli koronaepidemian vaikutuksesta omaan taloudelliseen toimeentuloon koetun taloudellisen tilanteen mukaan.....	24
KUVIO 14 Huoli koronaepidemian vaikutuksesta omaan taloudelliseen toimeentuloon iän mukaan	24
KUVIO 15 Huoli koronaepidemian vaikutuksesta omaan taloudelliseen toimeentuloon ammattiaseman mukaan	25
KUVIO 16 Huoli koronaepidemian vaikutuksesta Suomen talouteen ammattiaseman mukaan	25
KUVIO 17 Työttömäksi ja lomautetuksi välittömästi joutuneiden/joutuvien osuus koronarajoitusten takia.....	27
KUVIO 18 Työttömäksi lähiaikoina joutuneiden/joutuvien osuus koulutuksen mukaan	27
KUVIO 19 Työttömäksi lähiaikoina joutuneiden/joutuvien osuus iän mukaan	28
KUVIO 20 Koettu taloudellinen tilanne nykyisin, ennen koronakriisiä ja tulevaisuudessa	29
KUVIO 21 Koettu nykyinen taloudellinen tilanne iän mukaan	29
KUVIO 22 Koettu nykyinen taloudellinen tilanne koulutuksen mukaan.....	30
KUVIO 23 Eri taloudenhallinnan toimien yleisyys koronaepidemian aikana	31
KUVIO 24 Päivittäisissä menoissa säästäminen sukupuolen mukaan.....	32
KUVIO 25 Sijoittaminen osakkeisiin ja rahastoihin sukupuolen mukaan.....	32
KUVIO 26 Sijoittaminen osakkeisiin ja rahastoihin ammattiaseman mukaan....	33
KUVIO 27 Osakkeiden tai sijoitusten myyminen kotitalouden säästöjen mukaan	33
KUVIO 28 Tavarain tai kiinteän omaisuuden myyminen ammattiaseman mukaan	34
KUVIO 29 Läheisiltä lainaaminen ammattiaseman mukaan.....	35

KUVIO 30 Luottokorttivelan kasvatus ammattiaseman mukaan	35
KUVIO 31 Ruoka-avun hakeminen hyväntekeväisyydestä ammattiaseman mukaan	36
KUVIO 32 Ostaminen yli ostohetken tarpeen koronaepidemian aikana	38
KUVIO 33 Lääkkeiden ja terveystuotteiden hamstraaminen sukupuolen mukaan koronaepidemian aikana	38
KUVIO 34 Elintarvikkeiden hamstraaminen tulotason mukaan koronaepidemian aikana	39
KUVIO 35 Fyysisistä myymälöistä ostaminen koronaepidemian aikana	40
KUVIO 36 Pienistä erikoisliikkeistä ostaminen koronaepidemian aikana sukupuolen mukaan	40
KUVIO 37 Muutos verkko-ostamisessa koronaepidemian aikana	41
KUVIO 38 Muutos ruuan verkko-ostamisessa koronaepidemian aikana ikäryhmittäin.....	42
KUVIO 39 Vaatteiden ostaminen ulkomaisista verkkokaupoista digitaalisten taitojen mukaan	43
KUVIO 40 Muutos joidenkin verkkopalveluiden kuluttamisessa koronaepidemian aikana	43
KUVIO 41 Muutos maksullisten kulttuuri ja viihdepalvelujen seuraamisessa verkon kautta digitaalisten taitojen mukaan.....	44
KUVIO 42 Muutos maksullisten tietokonepelien pelaamisessa ikäryhmittäin koronavirusepidemian aikana	45
KUVIO 43 Muu verkkokäyttäytyminen koronaepidemian aikana.....	47
KUVIO 44 Sosiaalisten kontaktien ylläpito sosiaalisen median välityksellä koronaepidemian aikana ikäryhmittäin.....	48
KUVIO 45 Tiedonhaku sosiaalisesta mediasta koronaepidemian aikana sukupuolen mukaan	48
KUVIO 46 Viihteellisten sisältöjen seuraaminen sosiaalisessa mediassa koronaepidemian aikana ammattiaseman mukaan	49
KUVIO 47 Elokuvien ja TV-sarjojen katsominen suoratoistopalveluissa koronaepidemian aikana ikäryhmittäin.....	50
KUVIO 48 Rahapelien pelaaminen verkossa koronaepidemian aikana ikäryhmittäin.....	50
KUVIO 49 Työnteko verkkovälitteisesti koronavirusepidemian aikana ikäryhmittäin.....	51
KUVIO 50 Maksuttomat palvelut ja kansalaisaktiivisuus verkossa koronavirusepidemian aikana.....	52
KUVIO 51 Maksuttomien kulttuuripalvelujen seuraaminen verkossa koulutustaustan mukaan.....	52
KUVIO 52 Maksuttomien liikunta- ja hyvinvointipalvelujen käyttämien verkossa Koronavirus-epidemian aikana sukupuolen mukaan	53
KUVIO 53 Maksuttomien palvelujen tarjoaminen verkossa koronavirusepidemian aikana koulutustaustan mukaan	54

KUVIO 54 Koronaviruksen leviämistä ehkäisevien toimenpiteiden vaikutus verkkokäyttäytymiseen	55
KUVIO 55 Omien digitaalisten taitojen kokeminen heikoiksi ikäryhmittäin	55
KUVIO 56 Arviot kulutuksen palautumisesta koronarajoitusten purkaannuttua	57
KUVIO 57 Arvio kulutuksen palautumisesta tulojen mukaan.....	58
KUVIO 58 Arvio kulutuksen palautumisesta taloudellisen tilanteen kokemisen mukaan	59
KUVIO 59 Arvio palvelujen ostamisesta tulevaisuudessa tulojen mukaan	59
KUVIO 60 Ulkomaanmatkailun rajoittamisesta tulevaisuudessa iän mukaan...	60
KUVIO 61 Ulkomaille matkustaminen heti kun mahdollista tulojen mukaan...	61
KUVIO 62 Ostaminen fyysisistä kaupoista ja verkkokaupoista tulevaisuudessa	62
KUVIO 63 Fyysisistä kaupoista ostaminen tulevaisuudessa sukupuolen mukaan	62
KUVIO 64 Lähialueen kauppojen ja palvelujen suosiminen tulevaisuudessa iän mukaan	63
KUVIO 65 Kotimaisista verkkokaupoista ostaminen tulevaisuudessa iän mukaan	64
KUVIO 66 Kiinalaisten verkkokauppojen välttäminen tulevaisuudessa iän mukaan	64
KUVIO 67 Kiinalaisten verkkokauppojen välttäminen tulevaisuudessa sukupuolen mukaan	65
KUVIO 68 Kiinalaisten tuotteiden välttäminen tulevaisuudessa iän mukaan....	66

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ESIPUHE

KUVIOT JA TAULUKOT

SISÄLLYS

1	KORONAEPIDEMIAN RAJOITUSTOIMET JA NIIDEN VAIKUTUKSET	13
	13
1.1	Rajoitustoimien vaikutus arkeen.....	14
1.1.1	Koronarajoitusten kokeminen.....	15
1.1.2	Koronarajoitukset arjessa.....	17
1.2	Koronan aiheuttama huoli.....	20
1.2.1	Huoli terveydestä ja hyvinvoinnista.....	20
1.2.2	Huoli vaikutuksista talouteen.....	21
2	KORONAN VAIKUTUS KULUTTAJIEN TALOUDELLISEEN TILANTEeseen JA TALOUDENHALLINTAAN	26
	26
2.1	Taloudellinen tilanne.....	26
2.1.1	Työttömyys ja lomautukset.....	26
2.1.2	Koettu taloudellinen tilanne.....	28
2.2	Taloudenhallinnan toimet koronan aikana.....	30
2.2.1	Taloudenhallinnan toimet eri vastaajaryhmissä.....	31
2.2.1.1	Säästäminen ja sijoittaminen.....	31
2.2.1.2	Omistusten myyminen.....	33
2.2.1.3	Lainaaminen.....	34
2.2.1.4	Avun pyytäminen.....	36
3	KULUTUSKÄYTTÄYTYMISEN JA OSTOKANAVIEN MUUTOKSET KORONAKRIISIN AIKANA	37
	37
3.1	Hamstraaminen eli ostaminen yli ostohetken tarpeen tulevan poikkeusajan varalle.....	37
3.2	Fyysisistä myymälöistä ostaminen koronaepidemian aikana.....	39
3.3	Verkko-ostamisen muutokset.....	41
3.4	Digitaalisten palveluiden kuluttamisen muutokset.....	43
4	MUU VERKKOKÄYTTÄYTYMINEN KORONARAJOITUSTEN AIKANA	46
	46
4.1	Maksuttomat palvelut ja kansalaisaktiivisuus verkossa koronavirusepidemian aikana.....	51
4.2	Digitaalisten taitojen merkitys koronaepidemian aikana.....	54
5	KULUTUS KORONAKRIISIN JÄLKEEN	56
	56
5.1	Kulutuksen palautuminen.....	56

5.1.1	Tavaroiden ja palvelujen ostamisen palautuminen	58
5.1.2	Matkailu koronakriisin jälkeen	60
5.2	Fyysisesti vai verkossa -ja missä?	61
5.2.1	Ostaminen läheltä ja kaukaa.....	62
6	JOHTOPÄÄTÖKSIÄ.....	67
	LIITE: KYSELYLOMAKE	69

1 KORONAEPIDEMIAN RAJOITUSTOIMET JA NIIDEN VAIKUTUKSET

Koronavirus alkoi levitä Suomessa nopeasti maaliskuusta alkaen 2020. Hallitus suositteli 12.3.2020 isojen yleisötilaisuuksien perumista, etätyön tekemistä, lähi-kontaktien välttämistä vapaa-aikana sekä matkojen siirtämistä. Suomessa otettiin käyttöön valmiuslaki 16.3.2020 epidemian hidastamiseksi. Kaikki maan koulut päiväkotaja lukuun ottamatta suljettiin ja 1.-3.-luokkien oppilaiden opetus järjestettiin ainoastaan, jos vanhempien työ liittyi yhteiskunnallisesti oleelliseen toimintaan. Julkiset kokoontumiset rajoitettiin kymmeneen henkilöön, ja kehoitettiin välttämään tarpeetonta oleskelua yleisillä paikoilla. Yli 70-vuotiaita suositeltiin pysymään erillään muista ihmisistä karanteenia vastaavissa oloissa. Museot, teatterit, kirjastot, ja muut julkiset kulttuuri- ja palvelutilat suljettiin. Matkustajaliikenne Suomeen ja Suomesta keskeytettiin ja maan sisäistä liikkumistakin suositeltiin välttämään. Maan pahin epidemia-alue Uusimaa suljettiin 28.3.2020 mutta sulkua kumottiin 15.4.2020 Ravintolat suljettiin 4.4.2020 alkaen 31.5.2020 asti siten, että ainoastaan ulosmyynti on sallittu. Useimmat työpaikat siirtyivät etätöihin ja toisen asteen ja korkea-asteen opetus siirtyi verkkoon koko loppulukukaudeksi.

Rajoittamistoimet saivat aikaan jyrkän romahduksen Suomen talouteen. Eniten rajoitukset iskivät palveluyrityksiin, erityisesti ravintoloihin ja matkailualan yrityksiin, mutta myös muihin palveluihin sekä erikoiskauppaan. Palvelujen kysyntä ja työn tarjonta romahtivat molemmat samaan aikaan. Yritykset alkoivat lomauttaa työntekijöitään nopealla tahdilla. Toukokuussa lomautettujen määrä oli noussut jo yli 170 000:een. Talouden näkymät ovat synkät, vaihdellen sen mukaan, kuinka kauan poikkeusolojen arvellaan jatkuvan. Taloustieteilijöiden viimeisimpien arvioiden mukaan Suomen BKT tulee supistumaan jopa kymmenellä prosentilla vuonna 2020.

Toukokuun alusta lähtien havaittiin, että viruksen leviäminen on hidastunut selvästi. Koronarajotuksia alettiin asteittain purkaa 14.5.2020 alkaen. Koululaiset

pääsivät takaisin lähipetukseen ja hallitus alkoi lieventää suosituksia liikkumisesta ja arjen toiminnasta. Yli 70-vuotiaiden eristämistä alettiin kritisoida yhä yleisemmin. Julkisista tiloista aukesivat kirjastot ja ulkoliikuntapaikat. Kokoon-tumisrajoitusta aiotaan nostaa kymmenestä henkilöstä 50 henkilöön 1.6.2020 alkaen. Yli 500 hengen kokoontumiset on tätä kirjoitettaessa kielletty 31.7. asti. Myös ravintoloita pyritään avaamaan asteittain 1.6.2020 alkaen.

Koronarajoitusten lieventyessä isoksi kysymykseksi ovat nousseet koronaviruksen jälkeiset toimet. Millaisia toimenpiteitä tarvitaan Suomen talouden kohentamiseksi koronakriisin aiheuttamassa talouskriisissä? Esimerkiksi taloustieteilijöistä koostuvan niin kutsutun Vihriälän työryhmän [raportissa](#) on esitetty toimenpiteitä talouden kohentamiseksi. Raportti on tehty julkisen talouden näkökulmasta ja yksittäisiin kuluttajiin viitataan melko yleisellä tasolla. Kuluttajat eivät kuitenkaan toimi suoraviivaisesti kysynnän ja tarjonnan lakeja noudattaen, vaan monenlaiset psykologiset ja sosiaaliset tekijät ohjaavat heidän toimintaansa. Erityisesti koettu huoli taloudellisesta toimeentulosta ja mahdollisesta työttömyydestä vaikuttavat kuluttajien käyttäytymiseen. Tilastokeskuksen [huhtikuun kuluttajabarometrin](#) mukaan kuluttajien luottamus oli ennätysalhainen. Myös median tapa uutisoida koronan kehityksestä on omiaan lisäämään epävarmuutta, samoin koronan leviämisen ja toimenpidesuosituksen ristiriitaisuus.

Nyt kysytäänkin, palaavatko kuluttajat kauppoihin, ravintoloihin ja palvelujen käyttäjiksi? Kuinka paljon koronaviruksen leviämisen epävarmuus jarruttaa kulutusta tulevaisuudessa? Miten eri sosiaali- ja ikäryhmät reagoivat koronakriisiin ja sen seurauksiin? Lankeaako lasku lopulta nuorten sukupolvien ja pienituloisten maksettavaksi? Voisiko koronakriisistä olla piristykseksi kotimaiselle kaupalle ja erityisesti verkkokaupalle?

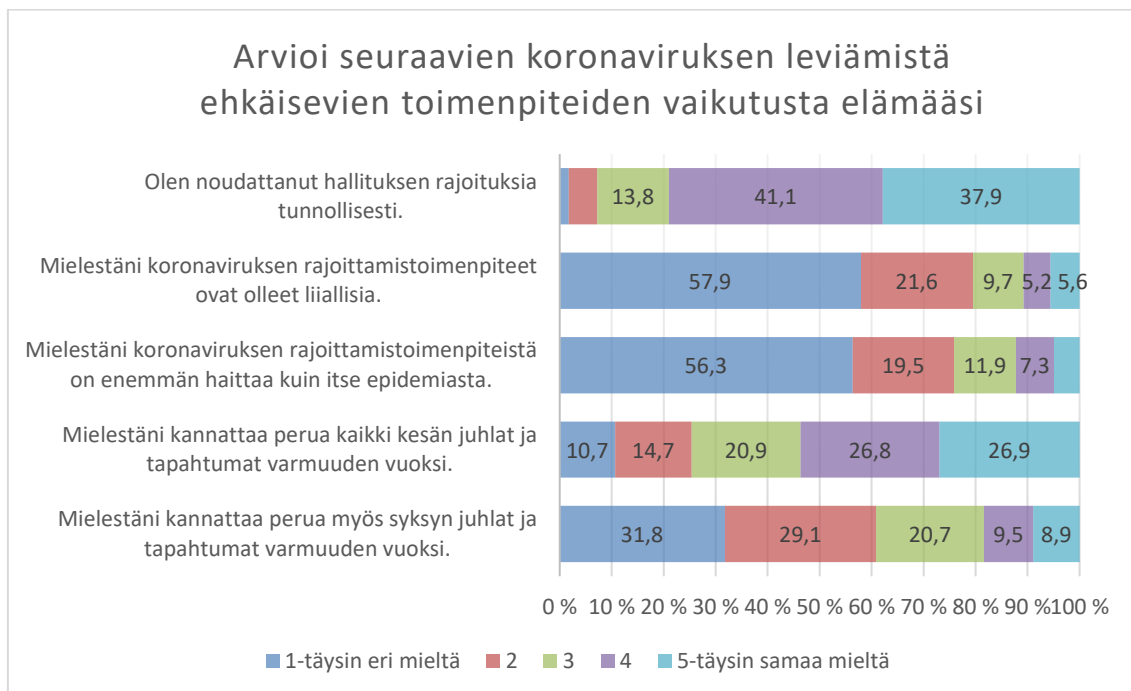
Tässä tutkimusraportissa esitellään aluksi vastaajien reagoiminen koronakriisin leviämistä ehkäiseviin rajoituksiin sekä heidän huoltaan koronaepidemian vaikutuksista sekä yksilönäkökulmasta että yleisellä tasolla. Sitten analysoidaan koronarajoitusten vaikutusta kuluttajien taloudelliseen toimeentuloon, ostamiseen ja verkkokäyttäytymiseen. Lopuksi pohditaan kuluttamista tulevaisuudessa.

1.1 Rajoitustoimien vaikutus arkeen

Kansalaiset ovat tähän asti tehtyjen kyselyjen mukaan suhtautuneet rajoituksiin ymmärtäväisesti, kuten esimerkiksi EVA:n toukokuun 2020 alussa tekemässä [tutkimuksessa](#). Myös tässä tutkimuksessa valtaosa vastaajista koki rajoitukset pääosin tarpeellisiksi. Myös rajoitusten jatkamista kesään ja jopa syksyyn sai kannatusta

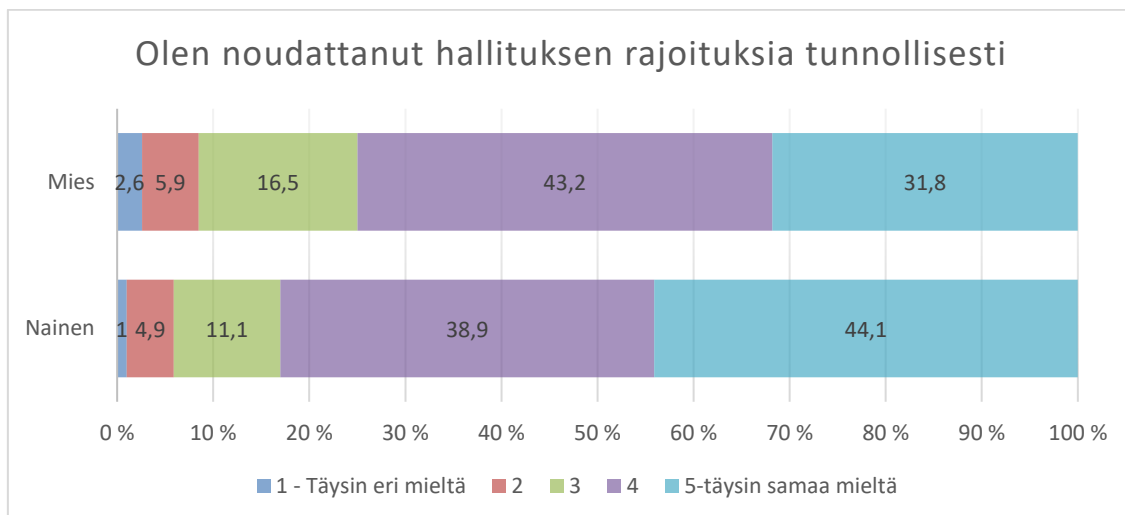
1.1.1 Koronarajoitusten kokeminen

Ehdoton valtaosa vastaajista koki itse noudattaneensa rajoituksia tunnollisesti (liki 80% vastaajista täysin tai jokseenkin samaa mieltä). Liiallisina rajoittamistoimenpiteitä piti vain pieni osa vastaajista (noin 11% täysin tai jokseenkin samaa mieltä). Lähes 60% oli täysin eri mieltä rajoitusten liiallisuudesta. Vain noin 12% oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että viruksen rajoittamistoimista on enemmän haittaa kuin itse epidemiasta. Kesän juhlien ja muiden tapahtumien peruuttamista kannatti hieman yli puolet vastanneista. Syksyn tapahtumien peruminen jakoi mielipiteitä, joskin valtaosa vastusti sitä (61% täysin tai jokseenkin eri mieltä). Vajaa viidennes kannatti kuitenkin perumisia syksynkin osalta.

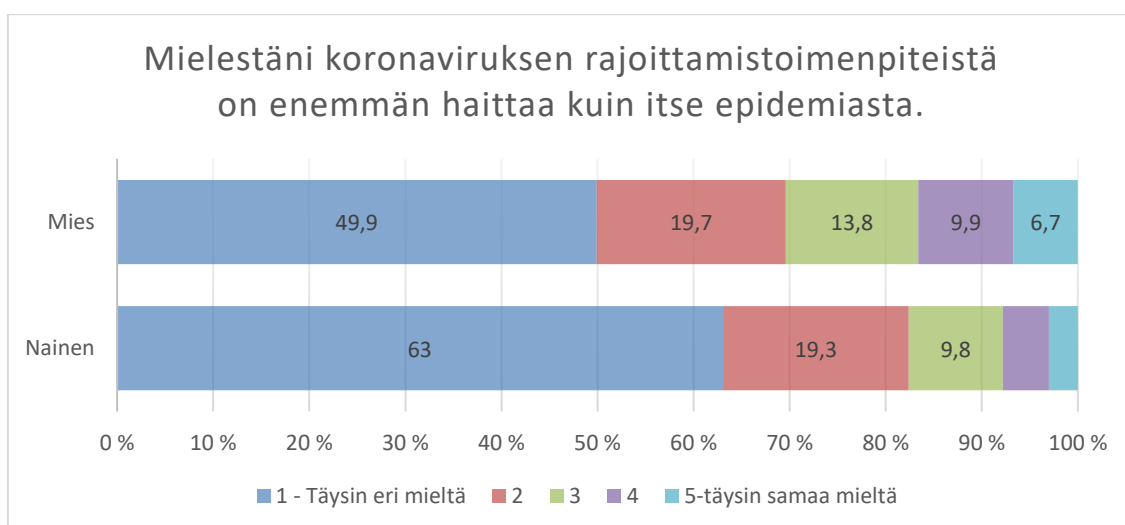
KUVIO 1 Koronarajoitusten kokeminen nyt ja tulevaisuudessa

Rajoitusten noudattaminen ja niiden tarpeelliseksi kokeminen oli melko samankaltaista eri ikä- ja sosiaaliryhmissä. Sen sijaan naisten ja miesten välillä oli jossain määrin eroja. Naisista noin 44% ja miehistä vajaa kolmannes koki noudattaneensa hallituksen rajoituksia erittäin tunnollisesti. Myös rajoitusten heikko noudattaminen oli miehillä yleisempää kuin naisilla.

KUVIO 2 Hallituksen rajoitusten noudattaminen sukupuolen mukaan

Miehet olivat naisia useammin sitä mieltä, että koronaviruksen rajoittamistoimet ovat olleet liiallisia. Miehistä noin 14% naisista noin 7% oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä rajoitteiden liiallisuudesta. Lisäksi miehet kokivat naisia useammin, että koronarajoituksista oli enemmän haittaa kuin epidemiasta itsestään. Miehistä näin ajatteli liki 17% ja naisista vajaa 8% (täysin tai jokseenkin samaa mieltä).

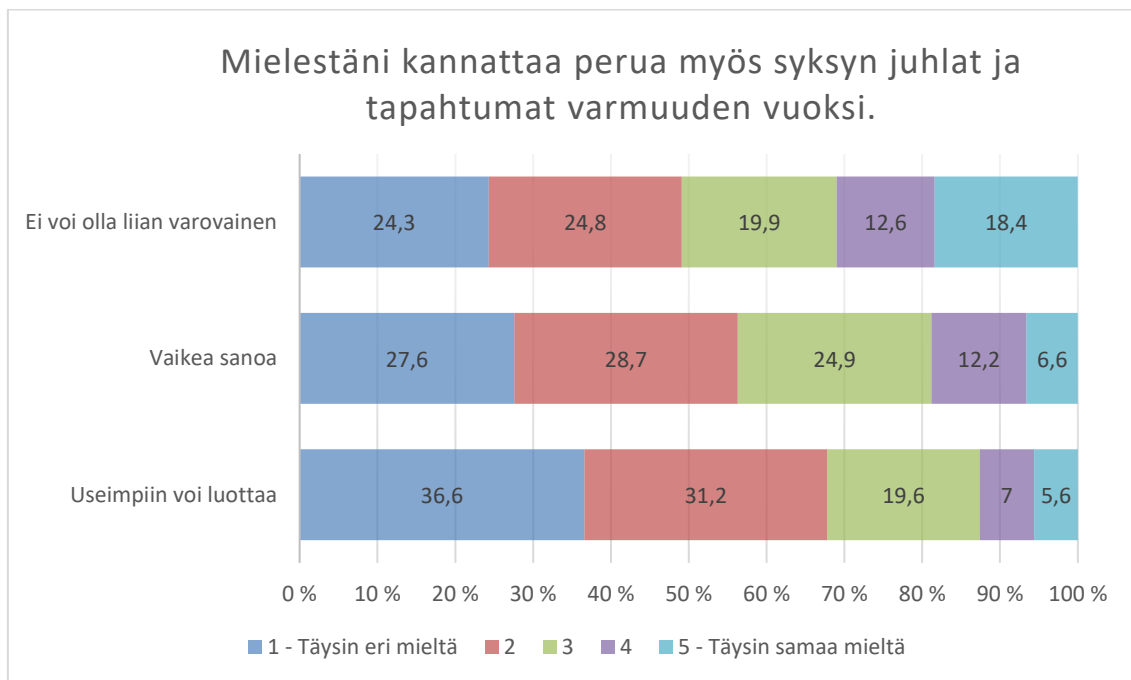

KUVIO 3 Rajoitustoimien haitan kokeminen sukupuolen mukaan

Kesän ja syksyn tapahtumisen peruuttamista kannattaviin mielipiteisiin eivät vaikuttaneet ikä tai sosioekonominen asema. Sen sijaan mielenkiintoinen tulos oli, että yleinen luottamus ihmisiin¹ oli yhteydessä tapahtumien peruuttamisen kannattamiseen. Vaikka valtaosa vastaajista kannatti tilaisuuksien perumista, ne

¹ Yleistä luottamusta mitataan kansainvälisissä tutkimuksissa kysymyksellä: "Oletko sitä mieltä, että yleisesti ottaen useimpiin ihmisiin voi luottaa, vaiko että ihmisten kanssa ei voi olla liian varovainen?" Tässä tutkimuksessa sitä mitattiin asteikolla 1 Useimpiin voi luottaa 2 Vaikea sanoa 3 Ei voi olla liian varovainen

vastaajat, joilla oli heikko luottamus ihmisiin, olivat eniten peruuttamisten kannalla. Lähes 62% prosenttia ei-luottavaisista kannatti kesän tapahtumien peruuttamista (täysin tai jokseenkin samaa mieltä), kun luottavaisista vastaajista noin puolet oli sitä mieltä. Vielä selvempi ero oli mielipiteissä syksyn tapahtumien perumisesta. Ei-luottavaisista liki kolmannes perui syksykin tapahtumat, kun luottavaisista näin tekisi noin 13% vastanneista. Myös koettu taloudellinen tilanne vaikutti mielipiteeseen tapahtumien perumisesta. Toimeentulonsa huonoksi kokevat olivat muita valmiimpia perumaan sekä kesän että syksyn tilaisuuksia. Tämä ilmensi kiinnostavasti huonon taloudellisen tilanteen yhteyttä tulevaisuuteen luottamiseen.

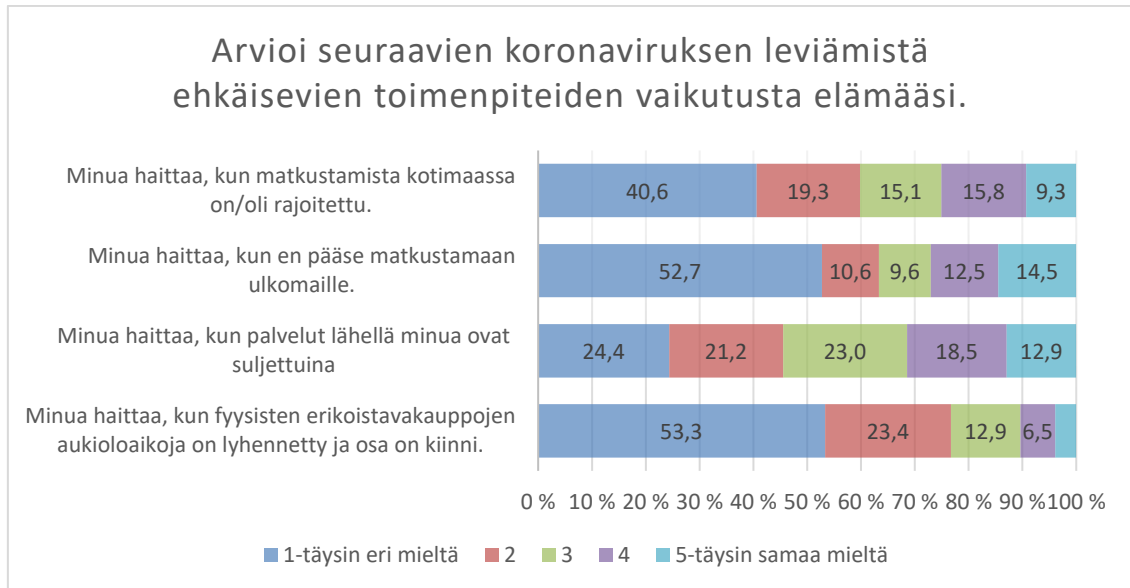

KUVIO 4 Syksyn tapahtumien peruuttamisen kannattaminen yleisen luottamuksen mukaan

1.1.2 Koronarajoitukset arjessa

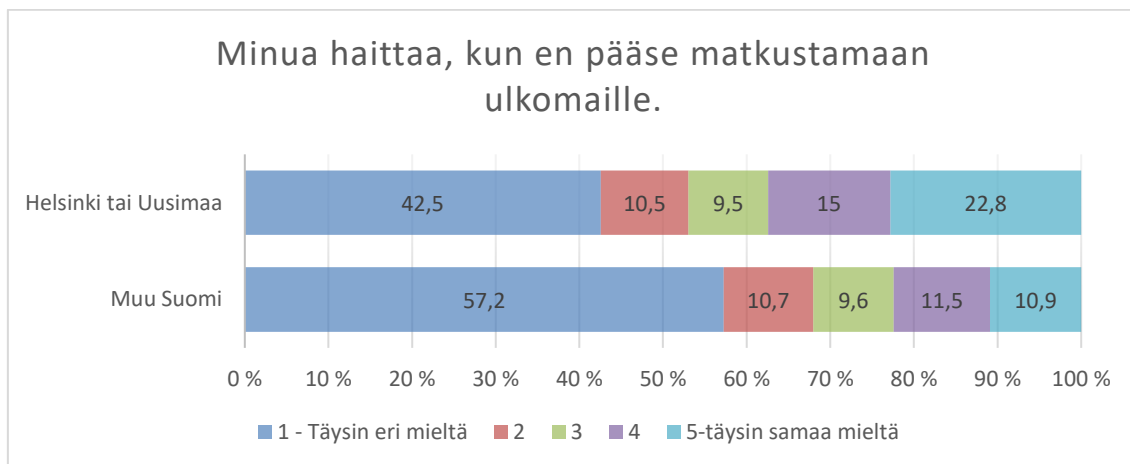
Vastaajista vain pieni osa koki koronaviruksen leviämistä ehkäiseviä liikkumis- ja aukiolorajoituksia arkielämäänsä haittaaviksi. Eniten haittaa koettiin ulkomaan ja kotimaan liikenteen rajoitusten suhteen. Liki neljännes vastaajista koki rajoitukset kotimaan matkustamisessa ja hieman yli neljännes koki rajoitukset ulkomaanmatkailussa itselleen haitallisiksi (täysin tai jokseenkin samaa mieltä). Kuitenkin yli puolet vastanneista ei kokenut ulkomaanmatkailun rajoittamista lainkaan haitalliseksi (täysin eri mieltä). Erikoiskauppojen rajoitettu aukiolo ja osittainen sulkeminen haittasi myös hyvin harvoja (noin 10% täysin tai jokseenkin samaa mieltä). Sen sijaan lähipalvelujen kuten (esim. virastot, pankit, ravintolat, kahvilat, baarit, harrastepaikat, kauneusalan yritykset) sulkeminen jakoi

enemmän mielipiteitä. Noin kolmannesta vastaajista palvelujen sulkeminen haittasi (täysin tai jokseenkin samaa mieltä). Vastaavasti noin 45% vastaajista oli haitasta täysin tai jokseenkin eri mieltä.

KUVIO 5 Koronan aiheuttamat liikkumis- ja aukiolorajoitukset

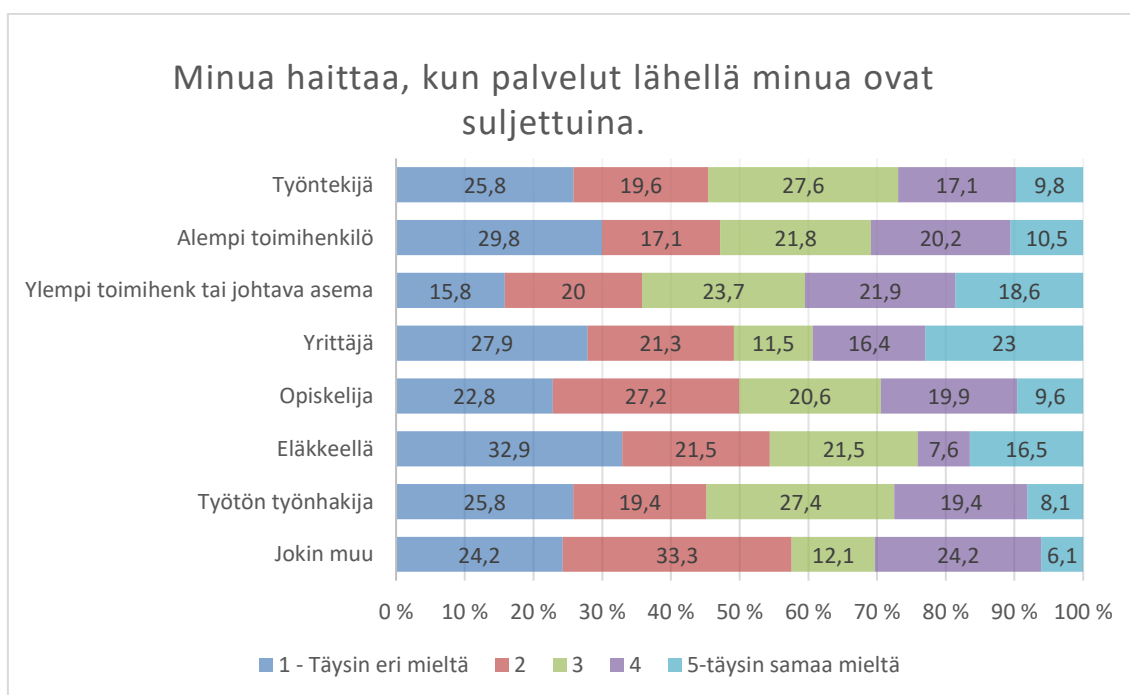
Liikkumisrajoitukset koettiin Helsingissä ja Uudellamaalla asuvien keskuudessa hieman haitallisemmaksi kuin muualla Suomessa. Noin 30% Helsingissä ja muualla Uudellamaalla asuvista koki kotimaanmatkustamisen rajoitukset haitallisiksi (täysin tai jokseenkin samaa mieltä) kun muualla Suomessa asuvista haittaa koki noin 23%. Ulkomaanmatkailun rajoitteet haittasivat selvästi enemmän Helsingissä ja Uudellamaalla asuvia, joista liki 38% koki rajoitukset haitallisiksi. Muualla asuvista haittaa koki vain noin viidennes ja ylivoimaista enemmistöä rajoitus ei haitannut juuri lainkaan. On luultavaa, että Uudenmaan sulku vaikutti asenteisiin kotimaan matkustusrajoitteiden kokemiseen. Uudeltamaalta myös matkustetaan yleensä sekä työ- että lomamatkoille ulkomaille yleensäkin eniten, joten rajoitukset koettiin sen vuoksi haitallisempina.

KUVIO 6 Ulkomaanmatkailun rajoitusten kokeminen asuinalueen mukaan.

Ulkomaanmatkailun rajoitusten kokeminen vaihteli myös iän ja ammattiaseman mukaan. Eniten haittaa kokivat keski-ikäiset 36-55 -vuotiaat sekä ylemmät toimihenkilöt ja johtavassa asemassa olevat.

Ylemmät toimihenkilöt ja johtavassa asemassa olevat kokivat myös eniten haittaa lähipalvelujen sulkemisesta. Myös yrittäjät kokivat sen haitallisemmaksi kuin muut. Ylemmistä toimihenkilöistä ja johtajista noin 40% ja yrittäjistä liki saman verran koki palvelujen sulkemisen haitalliseksi (täysin tai jokseenkin samaa mieltä). Yrittäjillä haitta voi liittyä omaan yritystoimintaan, mutta ylemmät ammattiryhmät käyttävät palveluja todennäköisesti eniten normaaliarjessaan. Vastaavasti vähiten haitalliseksi palvelujen sulkemisen kokivat eläkeläiset.

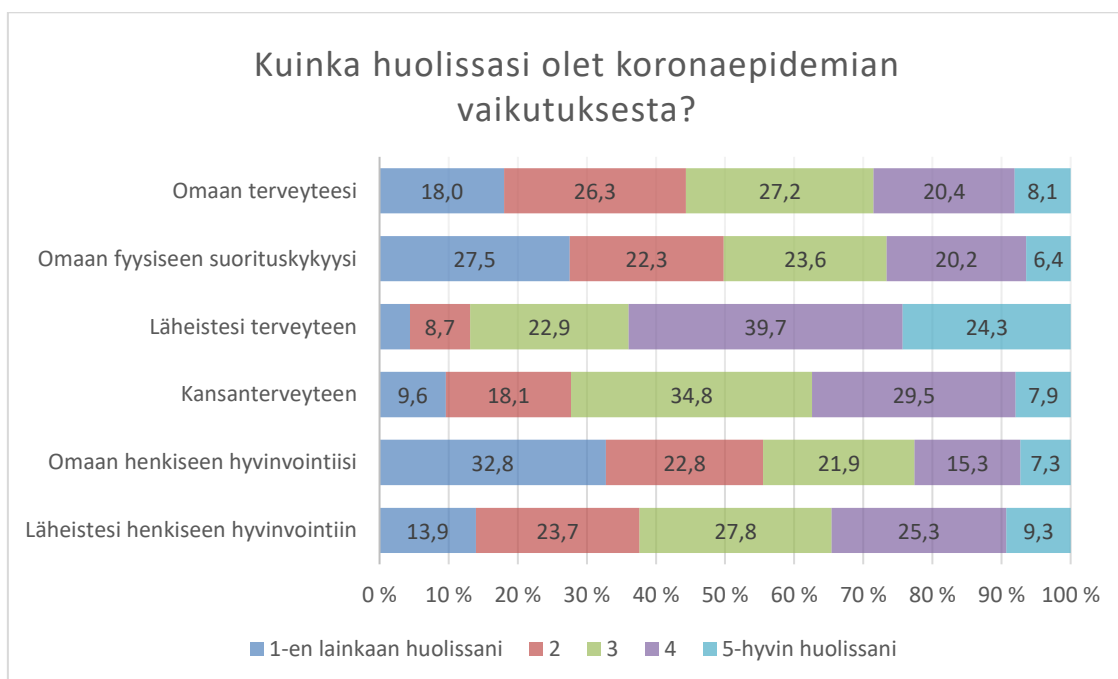

KUVIO 7 Lähipalvelujen sulkemisen kokeminen ammattiaseman mukaan.

1.2 Koronan aiheuttama huoli

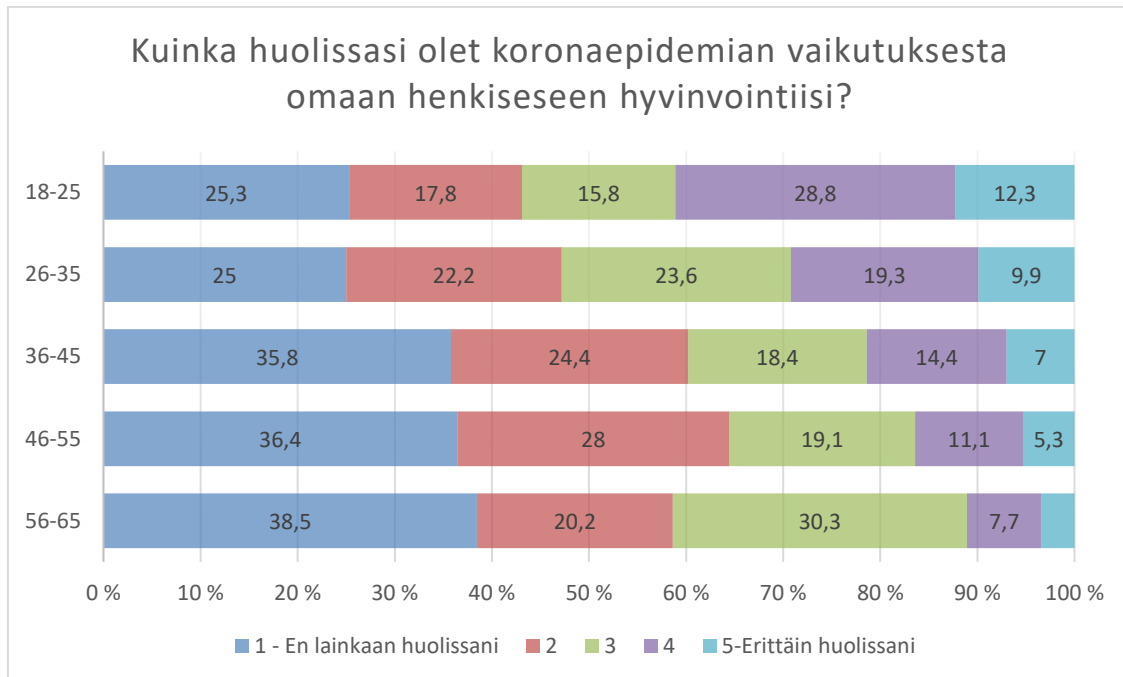
1.2.1 Huoli terveydestä ja hyvinvoinnista

Koronaviruksen aiheuttama huoli vastaajien oman terveyden ja fyysisen suorituskyvyn suhteen vaihteli. Sen sijaan läheistensä terveydestä vastaajat olivat selvästi enemmän huolissaan kuin omastaan. Sama tulos ilmeni myös [EVA:n tutkimuksesta](#). Tässä tutkimuksessa 64% vastaajista oli huolissaan läheisten terveydestä ja vain noin 28% omastaan (täysin tai jokseenkin samaa mieltä). Koronan vaikutus läheisten henkiseen hyvinvointiin huolesti vastaajia selvästi enemmän kuin sen vaikutus heidän omaan hyvinvointiinsa. Läheisten henkisestä hyvinvoinnista oli huolissaan yli kolmannes vastaajista ja omastaan vajaa neljännes. Koronan vaikutuksesta kansanterveyteen oli huolissaan noin 38% vastaajista.

KUVIO 8 Koronaepidemian aiheuttama huoli vaikutuksista terveyteen ja hyvinvointiin

Naiset olivat miehiä useammin huolissaan koronaepidemian vaikutuksista sekä omaan terveyteen, läheisten terveyteen, kansanterveyteen, omaan sekä läheisten henkiseen hyvinvointiin. Huoli vaikutuksista omaan terveyteen kasvoi ymmärrettävästi iän mukaisesti. Sen sijaan koronaepidemian vaikutuksesta omaan henkiseen hyvinvointiin olivat eniten huolissaan nuoret, mikä on merkille pantavaa. Yli 40% 18-25 -vuotiaista oli erittäin tai melko huolissaan henkisestä hyvinvoinnistaan. Huoli väheni iän myötä. Tutkimuksesta kävi ilmi myös, että nuorten yleinen henkinen hyvinvointi oli heikompi kuin muilla. Nuorilla oli myös muita heikompi luottamus ihmisiin ja he tunsivat itsensä useammin masentuneiksi.

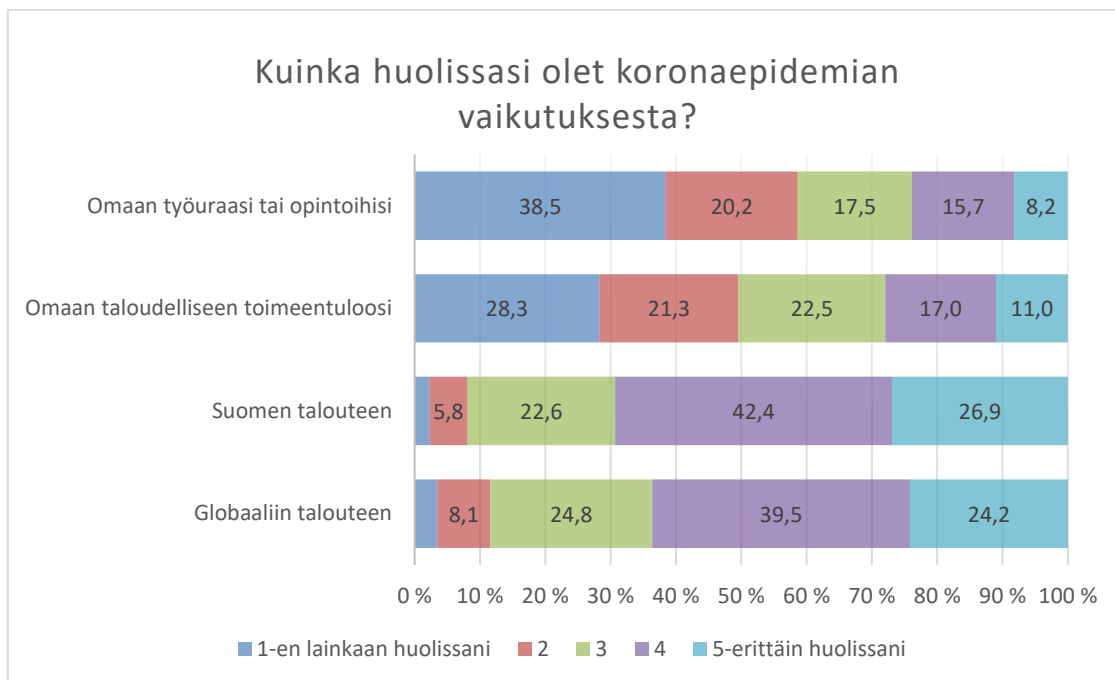

KUVIO 9 Huoli koronaepidemian vaikutuksista omaan henkiseen hyvinvointiin iän mukaan

Myös ammattiasema vaikutti huoleen henkisestä hyvinvoinnista. Koronan vaikutuksista henkiseen hyvinvointiin olivat eniten huolissaan opiskelijat, työttömät ja muut työmarkkinoiden ulkopuolella olevat.

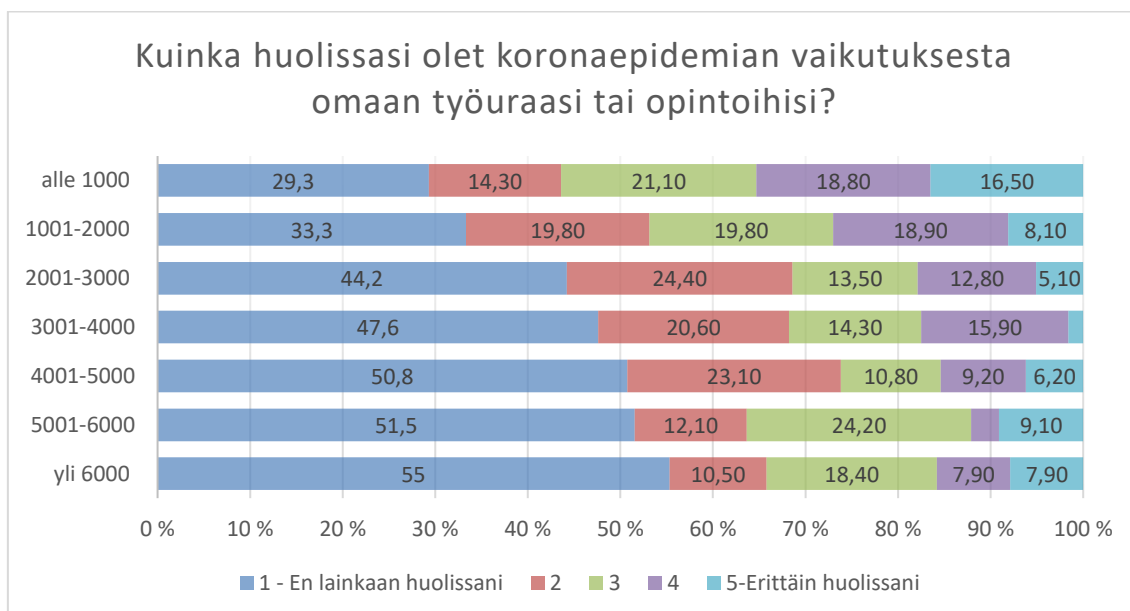
1.2.2 Huoli vaikutuksista talouteen

Valtaosa vastaajista oli huolissaan koronaepidemian talousvaikutuksista. Liki 70% oli erittäin tai melko huolissaan vaikutuksista Suomen talouteen. Lähes yhtä moni oli huolissaan koronan vaikutuksesta globaaliin talouteen. Sen sijaan oman talouden suhteen huoli ei ollut yhtä suurta. Vastaajista 28% oli erittäin tai melko huolissaan koronan vaikutuksista omaan taloudelliseen toimeentuloonsa. Yhtä moni ei kuitenkaan ollut lainkaan huolissaan. Myöskään huoli omasta työurasta tai opinnoista ei ollut kovin suurta. Noin neljännes vastaajista koki huolta koronan vaikutuksista työuraansa tai opintoihinsa.

KUVIO 10 Huoli koronaepidemian taloudellisista vaikutuksista

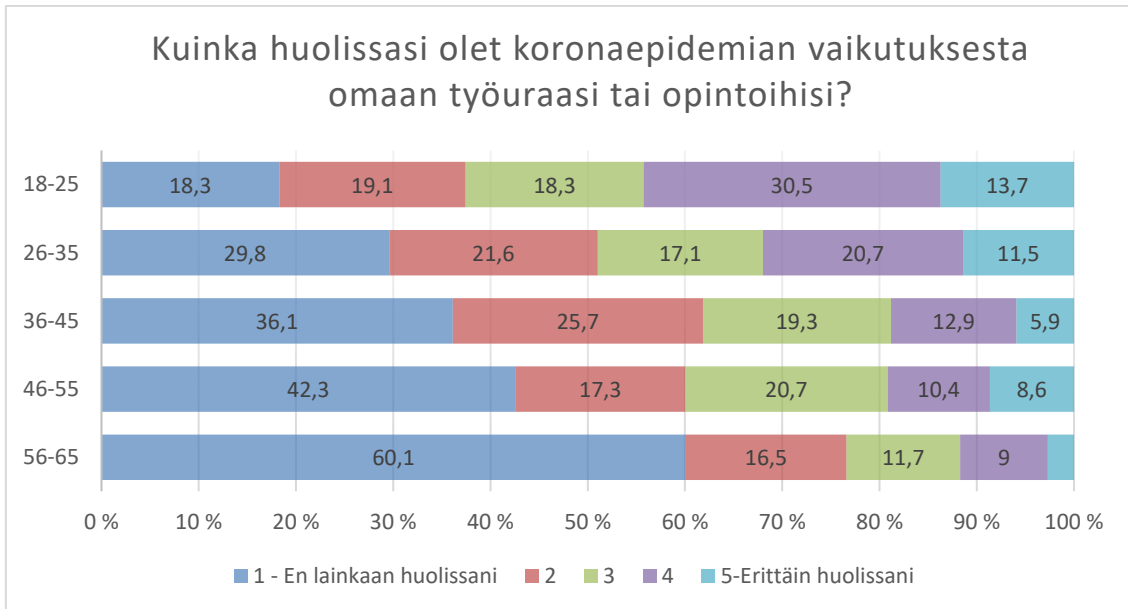
Huolen kokeminen työuran ja opintojen suhteen oli vahvasti yhteydessä vastaajan taloudelliseen tilanteeseen. Alle 1000 euroa kuukaudessa ansaitsevista työurasta tai opinnoista oli huolissaan noin 35% vastaajista. Vastaavasti hyvätuloisimmista ryhmistä huoli oli marginaalista.

KUVIO 11 Huoli koronaepidemian vaikutuksesta työuraan tai opintoihin tulojen mukaan

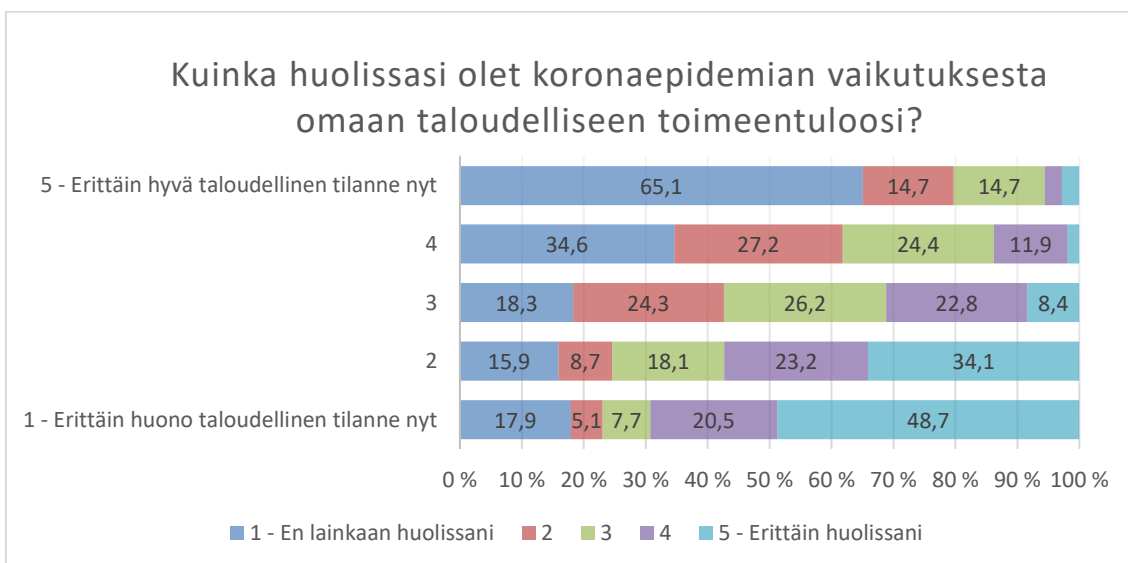
Nuoret vastaajat olivat huomattavasti muita enemmän huolissaan koronaepidemian vaikutuksesta työuraansa tai opintoihinsa. Nuorimmasta

ikäryhmästä noin 45% oli erittäin tai melko huolissaan. Myös 25-35 -vuotiaista huolissaan oli noin kolmannes. Huoli väheni iän mukana, ja vähiten huolissaan olivat ymmärrettävästi eläkeikää lähestyvät ja eläkkeellä olevat vastaajat.

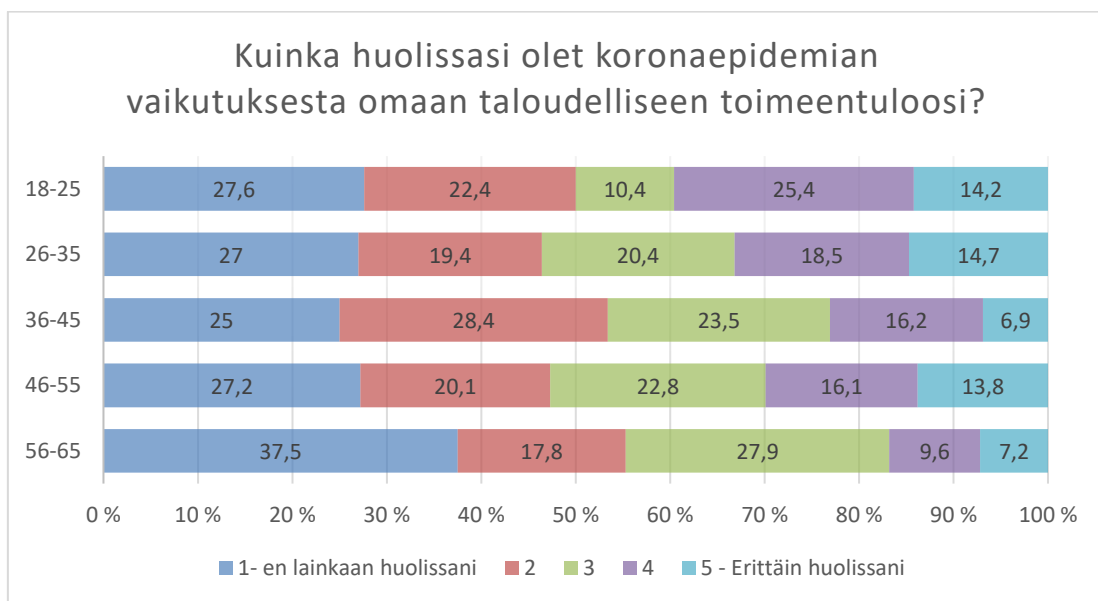
KUVIO 12 Huoli koronaepidemian vaikutuksesta työuraan tai opintoihin iän mukaan

Oma tämänhetkinen taloudellinen tilanne vaikutti koettuun huoleen koronan vaikutuksesta toimeentuloon, mikä ei ole yllättävää. Jos oma taloudellinen tilanne koettiin nyt hyväksi, ei koronan vaikutuksesta omaan toimeentuloon tulevaisuudessa koettu huolta. Niistä vastaajista, jotka kokivat taloudellisen tilanteensa tällä hetkellä erittäin hyväksi noin 80% ei ollut juurikaan huolissaan koronan vaikutuksesta taloudelliseen toimeentuloon. Vastaavasti erittäin huonoksi taloudellisen tilanteensa kokevista liki 70% oli erittäin tai melko huolissaan koronan vaikutuksista toimeentuloon.

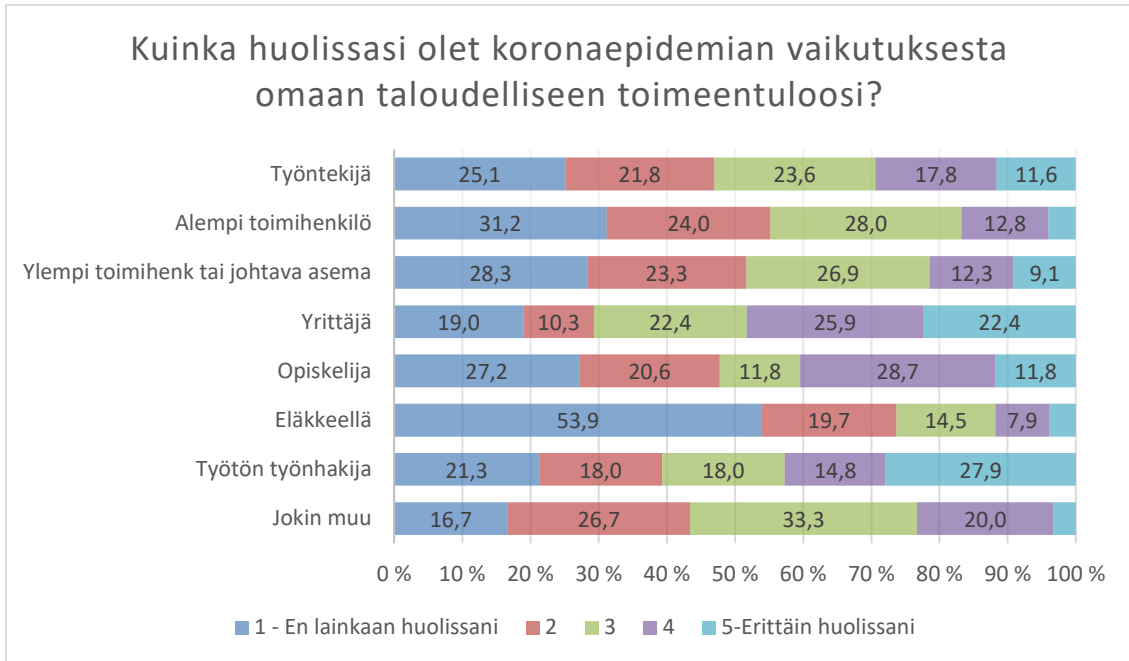
KUVIO 13 Huoli koronaepidemian vaikutuksesta omaan taloudelliseen toimeentuloon koetun taloudellisen tilanteen mukaan

Ikä oli myös yhteydessä taloudellisen huolen kokemiseen. Nuoret kokivat selvästi enemmän huolta koronaepidemian vaikutuksesta omaan toimeentuloon kuin muut vastaajat. Alle 25-vuotiaista 39% oli erittäin tai melko huolissaan toimeentulostaan ja 26-35 -vuotiaistakin noin kolmannes. Vähiten huolissaan koronan vaikutuksesta toimeentuloonsa olivat vanhimmat vastaajat, joista melko tai erittäin huolissaan oli vain 17%. Sen sijaan 46-55-vuotiaista vastaajista huolta toimeentulosta koki noin 30%. Toimeentulohuoli kuitenkin vaihteli kaikissa ikäryhmissä. Noin puolet vastaajista kaikissa ikäryhmissä ei ollut juurikaan huolissaan koronan vaikutuksesta omaan talouteensa.

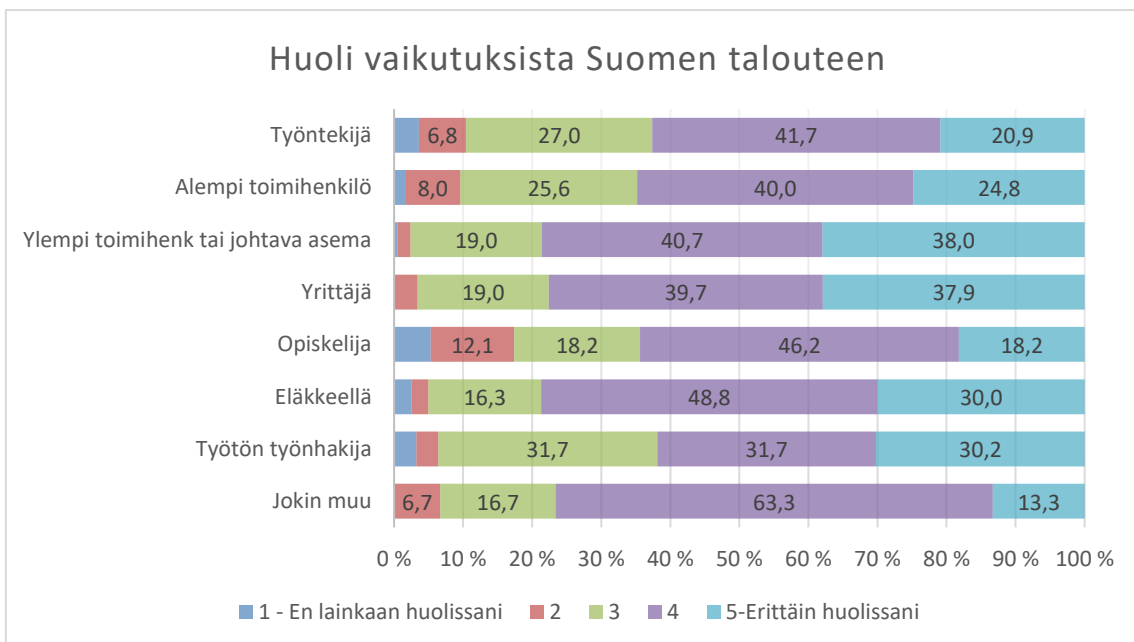
KUVIO 14 Huoli koronaepidemian vaikutuksesta omaan taloudelliseen toimeentuloon iän mukaan

Myös ammattiasema oli yhteydessä huoleen koronan vaikutuksesta omaan talouteen. Selvästi muita suurempi huoli oli yrittäjillä ja opiskelijoilla. Yrittäjistä liki puolet oli erittäin tai melko huolissaan koronan vaikutuksesta toimeentuloonsa ja opiskelijoistakin liki 40%. Yrittäjien huoleen vaikuttavat mitä ilmeisimmin aukiolo- ja liikkumisrajoitukset. Opiskelija taas lienevät huolissaan tulevaisuuden työ- ja urakehityksestään. Vähiten huolta kokivat eläkeläiset sekä toimihenkilöt ja johtavassa asemassa olevat. Edellisiin työmarkkinoiden kriisit eivät juuri vaikuta ja jälkimmäisillä on pienin työttömyysriski.

KUVIO 15 Huoli koronaepidemian vaikutuksesta omaan taloudelliseen toimeentuloon ammattiaseman mukaan

Ammattiasema oli yhteydessä myös huoleen koronaepidemian vaikutuksesta Suomen talouteen. Suomen taloudesta kantoivat eniten huolta ylempät toimihenkilöt ja johtavassa asemassa olevat sekä yrittäjät ja eläkeläiset. Näistä liki 80% oli erittäin tai melko huolissaan koronaepidemian vaikutuksesta Suomen talouteen.

KUVIO 16 Huoli koronaepidemian vaikutuksesta Suomen talouteen ammattiaseman mukaan

2 KORONAN VAIKUTUS KULUTTAJIEN TALOUDELLISEEN TILANTEeseen JA TALOUDENHALLINTAAN

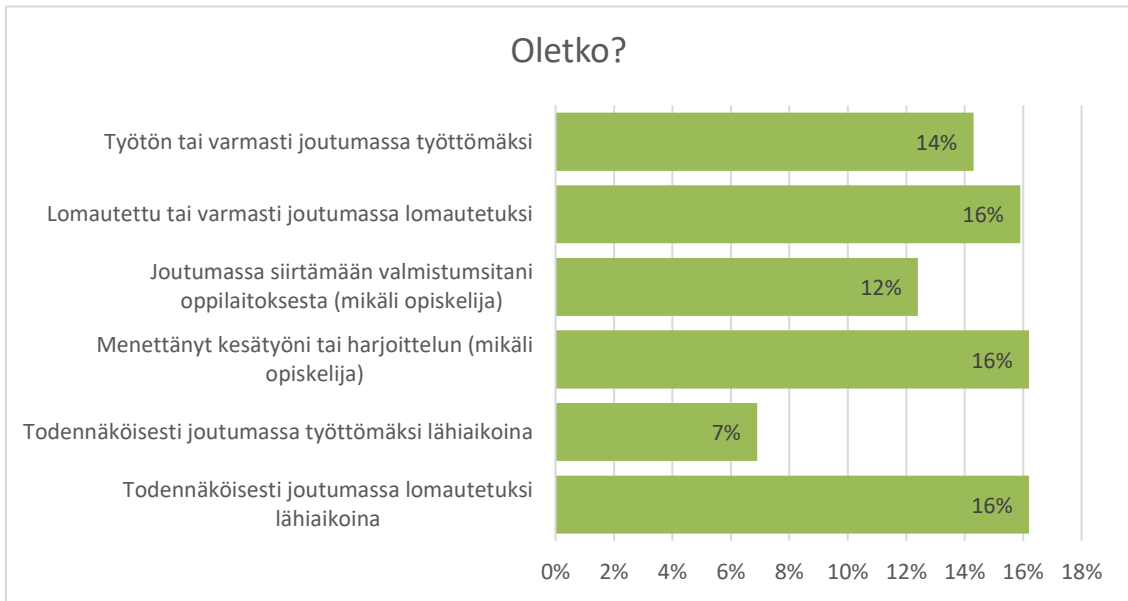
2.1 Taloudellinen tilanne

Koronaepidemian leviämistä estävät toimenpiteet vaikuttivat suoraan monien taloudelliseen tilanteeseen. Palveluyritysten sulkeminen ja asiakkaiden katoaminen auki olevista ovat johtaneet lomautuksiin ja irtisanomisiin. Lisäksi ravintola- ja matkailualan yritykset, jotka ovat keväisin ja kesäisin työllistäneet erityisesti opiskelijoita joutuivat perumaan jo luvattuja työpaikkoja. Monien yrittäjien tulot romahtivat äkillisesti lähes nolnaan.

2.1.1 Työttömyys ja lomautukset

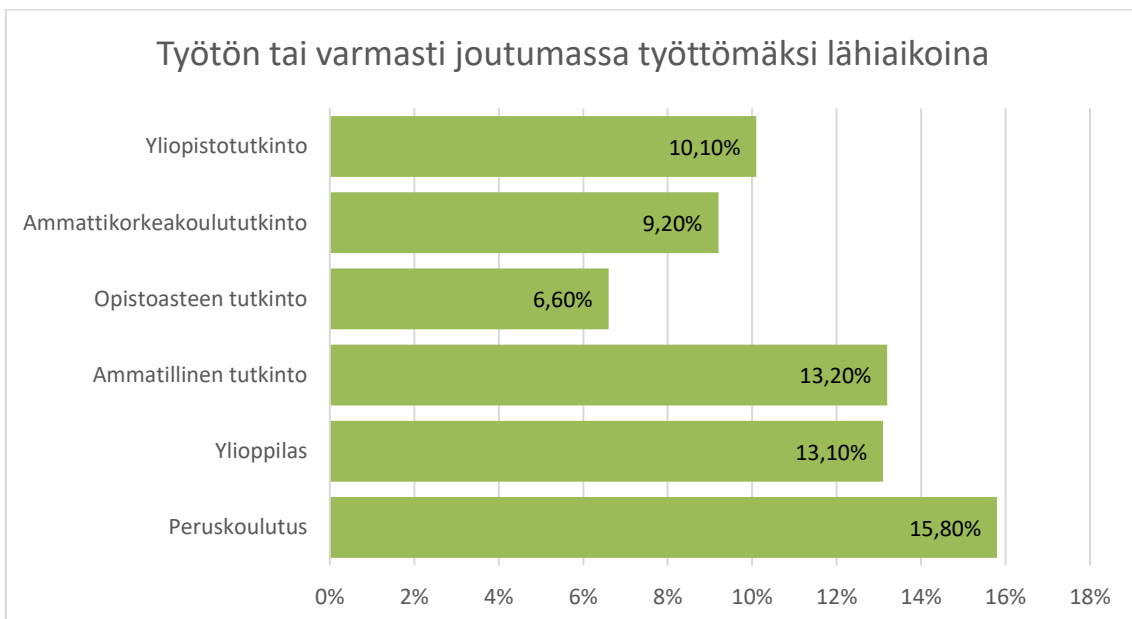
Tutkimuksessamme kysyimme arvioita työttömäksi tai lomautetuksi jäämisestä sekä muista työllisyyteen vaikuttavista asioista. Alla olevat tulokset on esitetty vain niiden vastaajien osalta, joita kysymys koskee. Vastauksista kävi ilmi, että liki 92% työssä käyvistä oli todennäköisesti säilyttämässä tänä keväänä työpaikkansa koronarajoituksista huolimatta. Sen sijaan lomautetuksi oli joutunut tai varmasti joutumassa liki 16% vastanneista. Yhtä moni arvioi todennäköisesti tulevaisuudessa lomautetuksi. Jo nyt työttömänä oli tai arvioi varmuudella päätyvänsä työttömäksi noin 14%. Todennäköisesti työttömäksi arvioi joutuvansa noin 7%.

Luvut ovat Tilastokeskuksen raportoimaan [huhtikuun 2020 yleiseen työttömyysasteeseen](#) (noin 7%) nähden melko korkeita. Työttömien työnhakijoiden osuus tämän kyselyn vastaajajoukossa oli myös sama kuin työvoimatilastoissa, joten on mahdollista, että vastaajat hieman liioittelivat työttömyyden uhkaa. Kesätyön tai harjoittelupaikan oli menettänyt kaikista opiskelijoista noin 16%. Alle 25-vuotiaista opiskelijoista kesätyön raportoi menettäneensä jopa kolmannes.

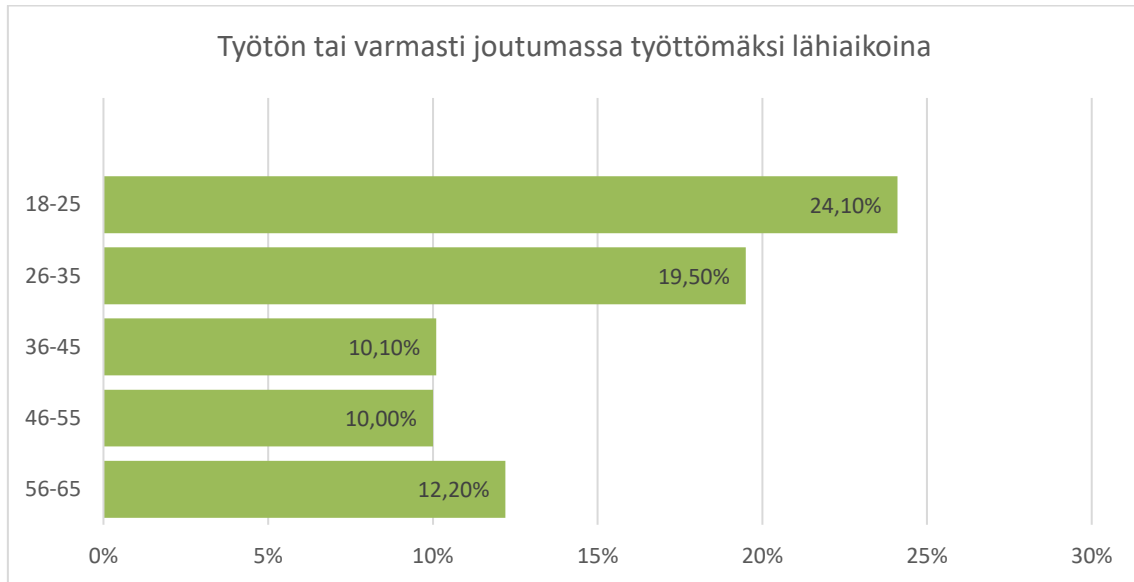
KUVIO 17 Työttömäksi ja lomautetuksi välittömästi joutuneiden/joutuvien osuus koronarajoitusten takia

Eniten työttömiä tai varmasti työttömäksi jääviä oli peruskoulu- tai ylioppilastutkinnon suorittaneiden keskuudessa. Esimerkiksi vain peruskoulututkinnon suorittaneista noin 32% ilmoitti olevansa työttömiä tai jäävänsä varmasti työttömäksi. Yliopisto- tai ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneissa ja opistoasteen koulutuksen saaneiden keskuudessa työttömyyden uhka oli selvästi pienempi.

KUVIO 18 Työttömäksi lähiaikoina joutuneiden/joutuvien osuus koulutuksen mukaan

Eniten varmasti työttömäksi jääviä on nuorten 18-25-vuotiaiden ja 26-35-vuotiaiden joukossa. Esimerkiksi 18-25-vuotiaista noin 24% ilmoitti olevansa työttömiä tai jäävänsä varmasti työttömäksi, kun vastaavasti 56-65-vuotiaiden keskuudessa vastaava prosentuaalinen osuus oli noin 12%. Helsingissä ja Uudellamaalla työttömyyden riski oli hieman pienempi kuin muualla Suomessa.

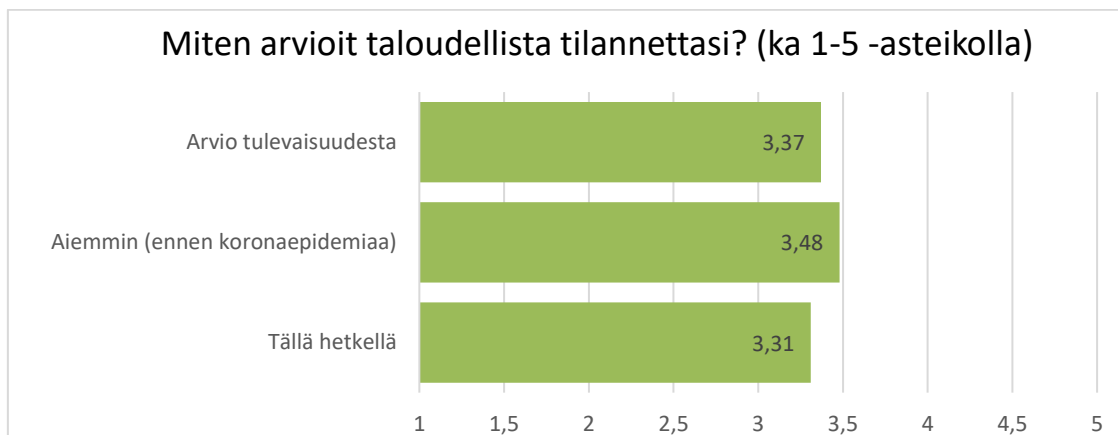

KUVIO 19 Työttömäksi lähiaikoina joutuneiden/joutuvien osuus iän mukaan

Lomautettuja ja varmasti lomautetuksi joutuvia oli eniten 46-55-vuotiaiden ja 56-65-vuotiaiden nuorten 18-25 -vuotiaiden vastaajien keskuudessa. Nuorista vajaa viidennes ja iäkkäämmistä hieman yli viidennes oli lomautettu tai vaarassa joutua lomautetuksi.

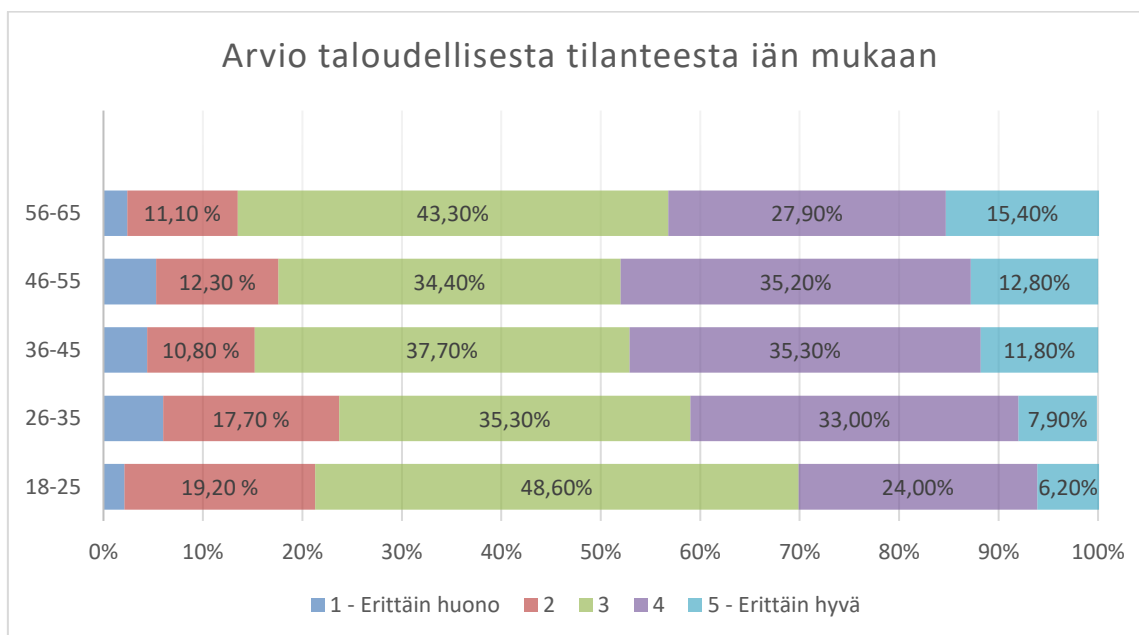
2.1.2 Koettu taloudellinen tilanne

Tutkimuksessa kysyttiin omaa arviota tämänhetkisestä taloudellisesta tilanteesta, tilanteesta ennen koronarajoituksia sekä arviosta taloudellisesta tilanteesta tulevaisuudessa. Vastaajat kokivat nykyisen taloustilanteensa keskimäärin melko hyväksi. Vaikka koettu taloudellinen tilanne (keskiarvo 3,31) oli hieman heikompi kuin tilanne ennen koronaa (3,48), ero ei ollut dramaattinen. Myöskään keskiarvot nykyisen ja tulevaisuuden arvioidun tilanteen välillä eivät olleet suuria.

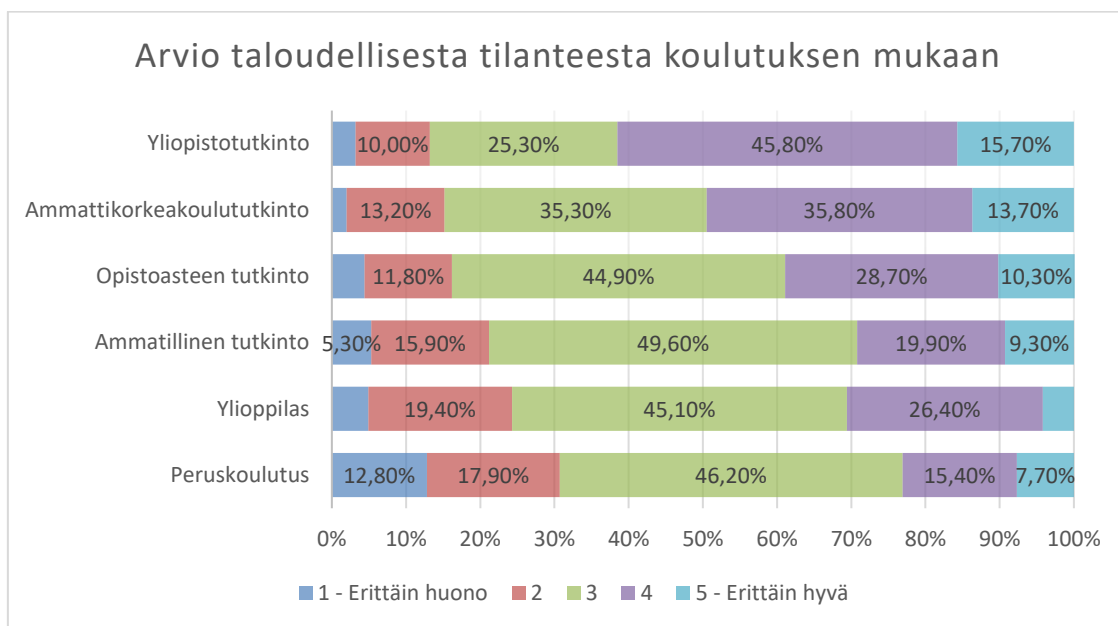
KUVIO 20 Koettu taloudellinen tilanne nykyisin, ennen koronakriisiä ja tulevaisuudessa

Taloudellinen tyytyväisyys nousi iän mukaan. Esimerkiksi 15 % 56-65-vuotiaista arvioi taloudellisen tilanteensa erittäin hyväksi, kun vastaavasti 18-25-vuotiailla vastaava osuus oli noin 6 %.

KUVIO 21 Koettu nykyinen taloudellinen tilanne iän mukaan

Koulutus oli myös selvästi yhteydessä taloudellisen tilanteen kokemiseen. Yliopistokoulutuksen suorittaneista noin 60% ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista noin puolet arvioivat taloudellisen tilanteensa hyväksi tai erittäin hyväksi. Vastaavasti vain peruskoulun käyneistä vain noin 24% ja ylioppilastutkinnon suorittaneista noin 30% oli taloudelliseen tilanteeseensa. Kiintoisaa on, että taloudellisen tilanteen arvioiminen hyväksi sekä tällä hetkellä, ennen koronaa sekä tulevaisuudessa korreloi vahvasti myös yleisen elämään tyytyväisyyden kanssa.

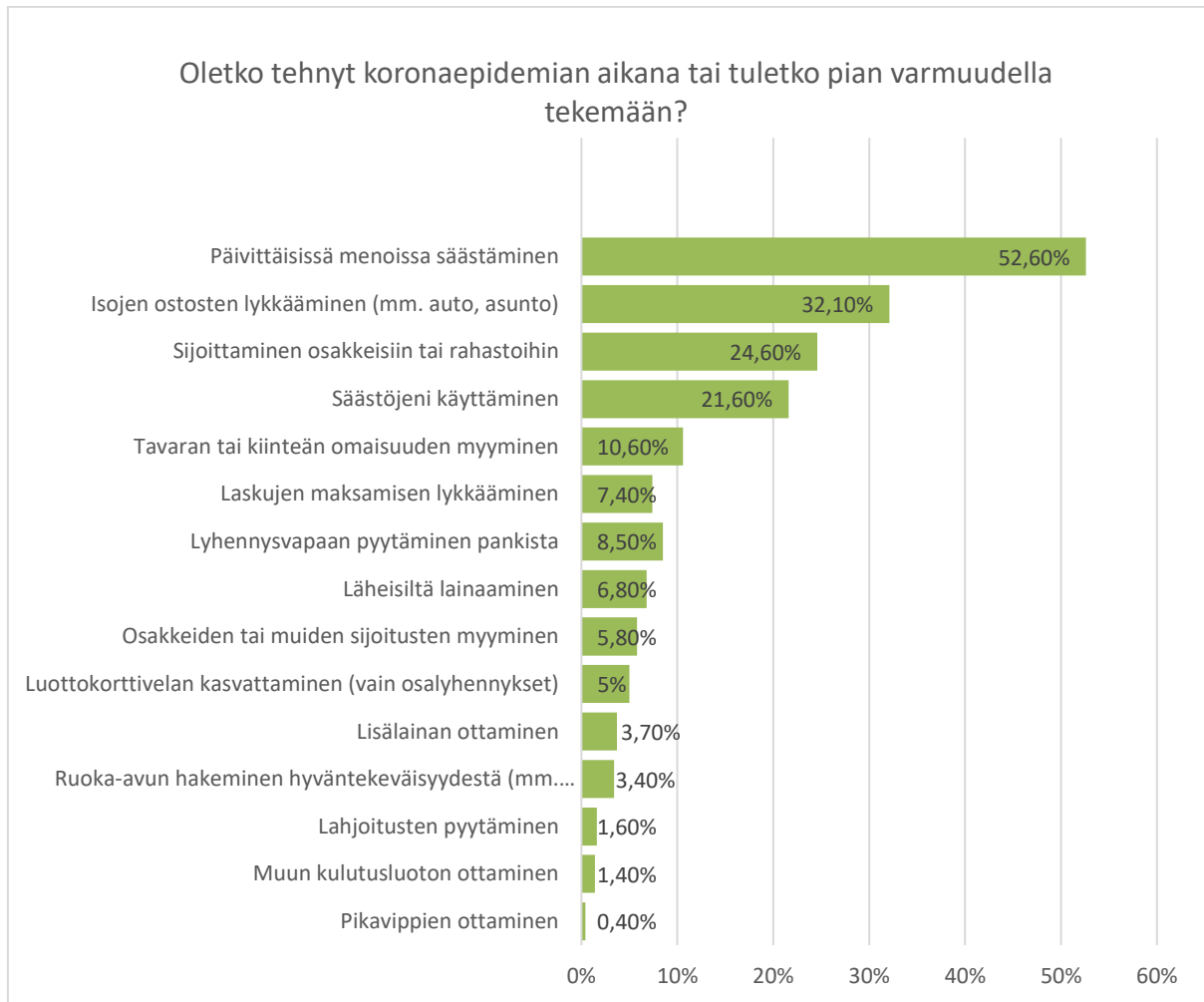

KUVIO 22 Koettu nykyinen taloudellinen tilanne koulutuksen mukaan

2.2 Taloudenhallinnan toimet koronan aikana

Kriiseissä monet kuluttajat joutuvat sopeuttamaan kulutustaan joko pienentyneiden tulojen tai epävarmojen tulevaisuudennäkymien vuoksi. Tässä tutkimuksessa moni vastaaja koki työttömyyden uhkaa jo lähiaikoina. Pitkällä tähtäimellä oman talouden tulevaisuus on epävarma myös niille, joille taloudellinen uhka ei ole välitön. Toisaalta esimerkiksi osakekurssien laskeminen koronarajoitteiden aikana on voinut rohkaista sijoittamaan, mikäli siihen on ollut rahaa. Monille on myös jäänyt rahaa säästöön kulutusmahdollisuuksien vähennyttyä.

Kysyimme vastaajilta millaisia taloudenhallinnan toimia he ovat tehneet koronaepidemian aikana tai tulevat varmuudella tekemään. Yleisimmät toimet ovat päivittäisissä menoissa säästäminen, isojen ostosten lykkääminen, sijoittaminen ja säästöjen käyttäminen. Sen sijaan pikavippejä ja kulutusluottoja oli otanut vain murto-osa vastaajista.

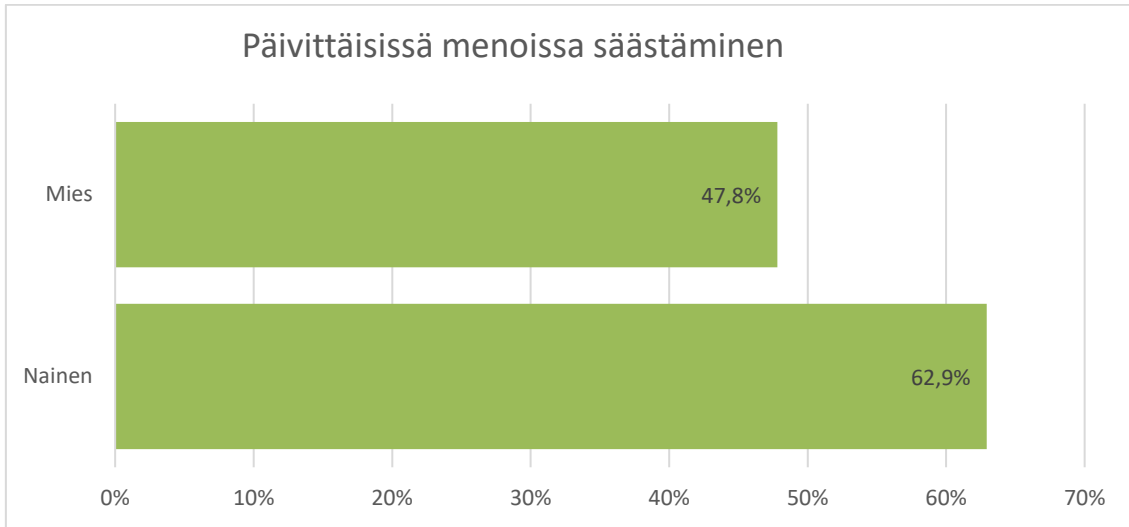

KUVIO 23 Eri taloudenhallinnan toimien yleisyys koronaepidemian aikana

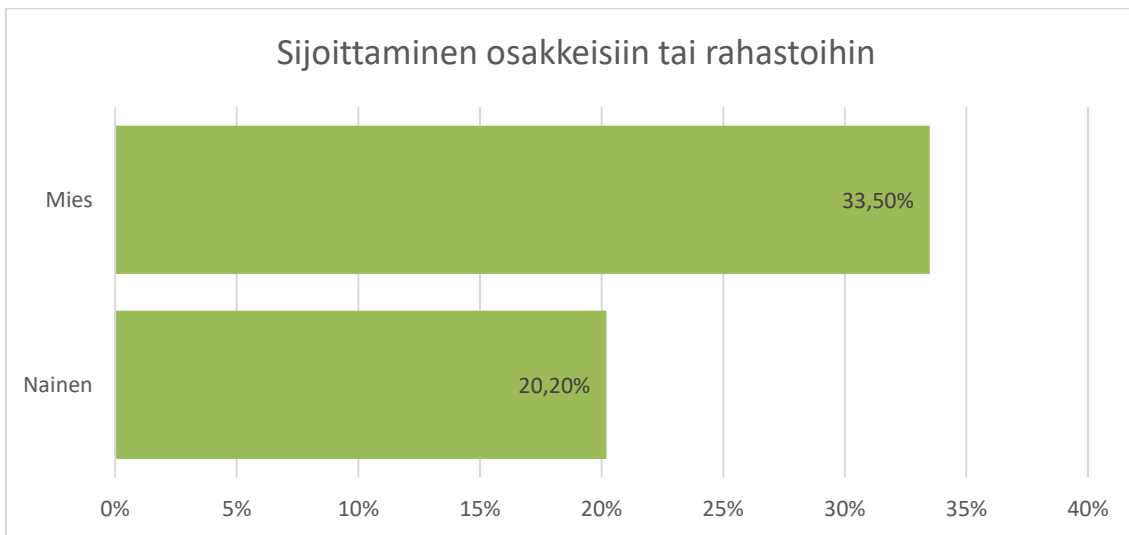
2.2.1 Taloudenhallinnan toimet eri vastaajaryhmissä

2.2.1.1 Säästäminen ja sijoittaminen

Päivittäisissä menoissa säästäminen ja isojen hankintojen lykkääminen oli yleistä kaikissa ikä- ja sosiaaliryhmissä. Toimet olivat kuitenkin selvästi yleisempiä naisilla kuin miehillä. Naisista yli 60% ja miehistä alle puolet säästi päivittäisissä menoissa. Isoja hankintoja lykkäsi naisista yli 40% ja miehistä vajaa kolmannes. Sijoittaminen osakkeisiin tai rahastoihin oli sen sijaan selvästi yleisempää miehillä kuin naisilla. Miehistä sijoitti tai aikoi sijoittaa yli kolmannes ja naisista vain viidennes.

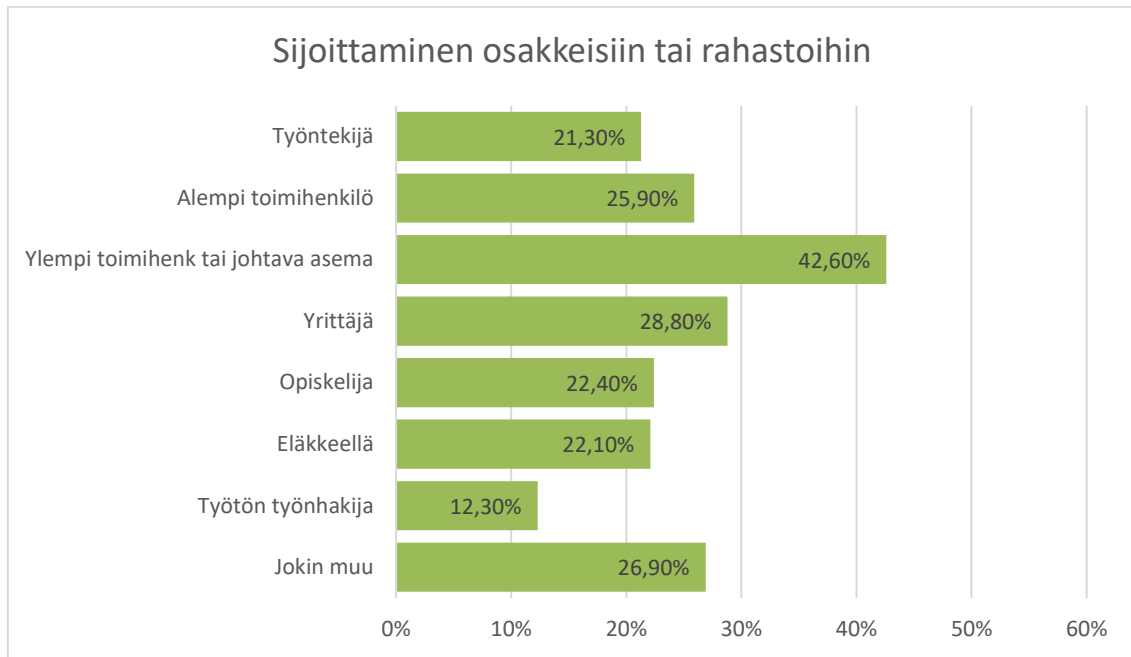

KUVIO 24 Päivittäisissä menoissa säästäminen sukupuolen mukaan

KUVIO 25 Sijoittaminen osakkeisiin ja rahastoihin sukupuolen mukaan

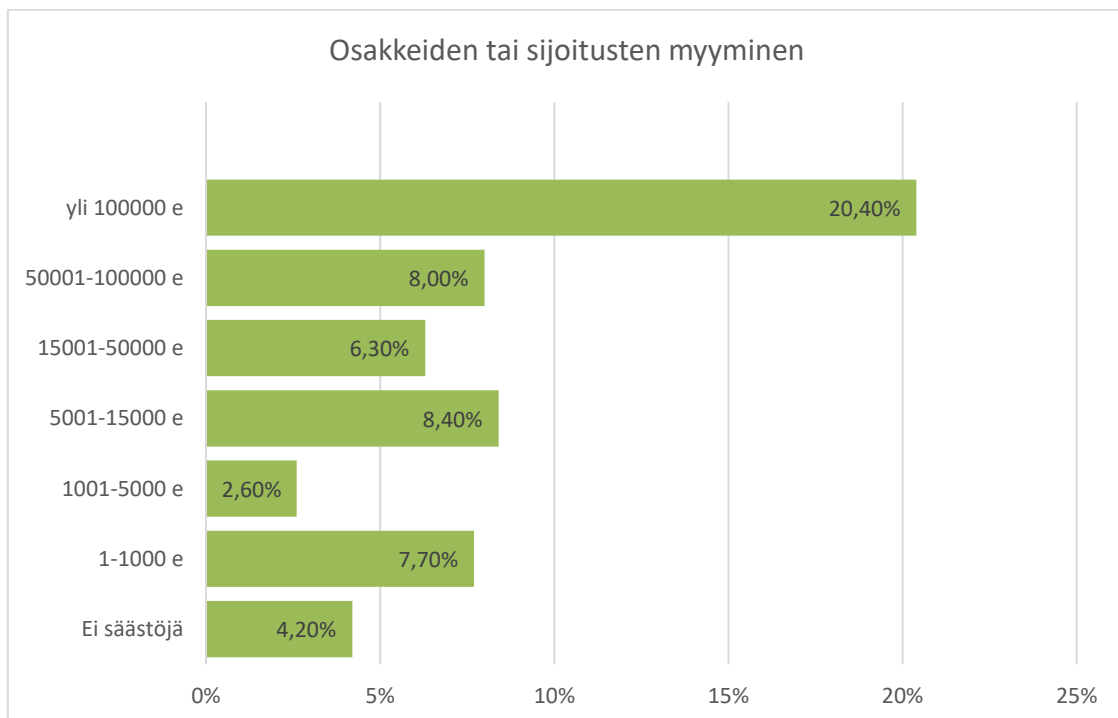
Sijoittamisen yleisyys vaihteli myös ammattiaseman mukaan. Selvästi eniten sijoittivat osakkeisiin ja rahastoihin ylemmät toimihenkilöt ja johtavassa asemassa olevat. Vähiten sijoittivat työttömät työnhakijat. Muissa ammattiasemissa sijoitettiin suunnilleen saman verran. Mielenkiintoista on, että opiskelijoistakin yli viidennes ilmoitti sijoittavansa osakkeisiin ja rahastoihin.

KUVIO 26 Sijoittaminen osakkeisiin ja rahastoihin ammattiaseman mukaan

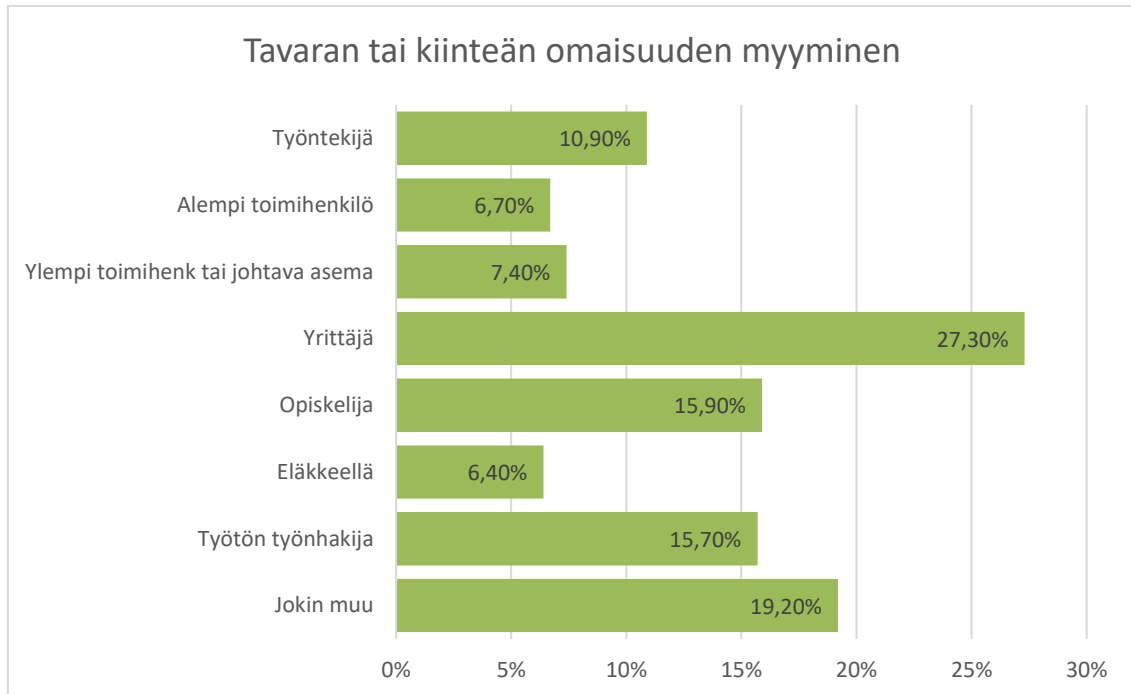
2.2.1.2 Omistusten myyminen

Osakkeiden myyminen niiden arvon ollessa alhaalla oli melko harvinaista. Yllättäen vastaajat, joiden kotitalouden säästöt ylittivät 100 000 euroa, myivät huomattavasti muita yleisemmin osakkeitaan tai sijoituksia.

KUVIO 27 Osakkeiden tai sijoitusten myyminen kotitalouden säästöjen mukaan

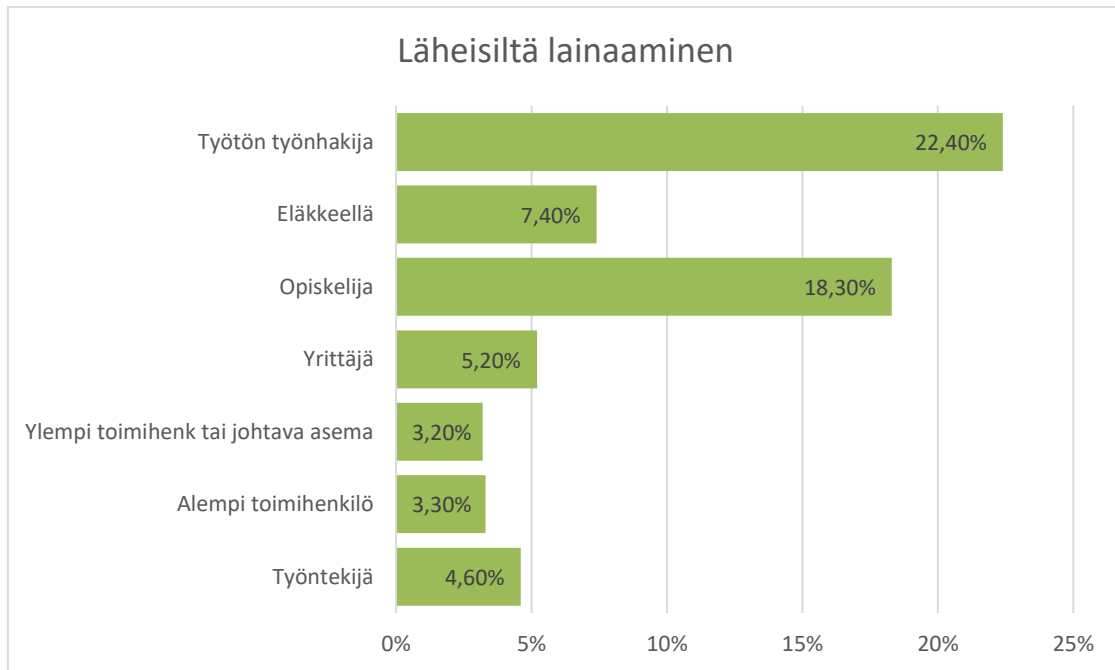
Tavaraa tai kiinteää omaisuutta myivät selvästi muita enemmän yrittäjät. Myös työttömistä työnhakijoista, opiskelijoista ja työvoiman ulkopuolella olevista keskimääräistä useampi myi omaisuuttaan.

KUVIO 28 Tavaran tai kiinteän omaisuuden myyminen ammattiaseman mukaan

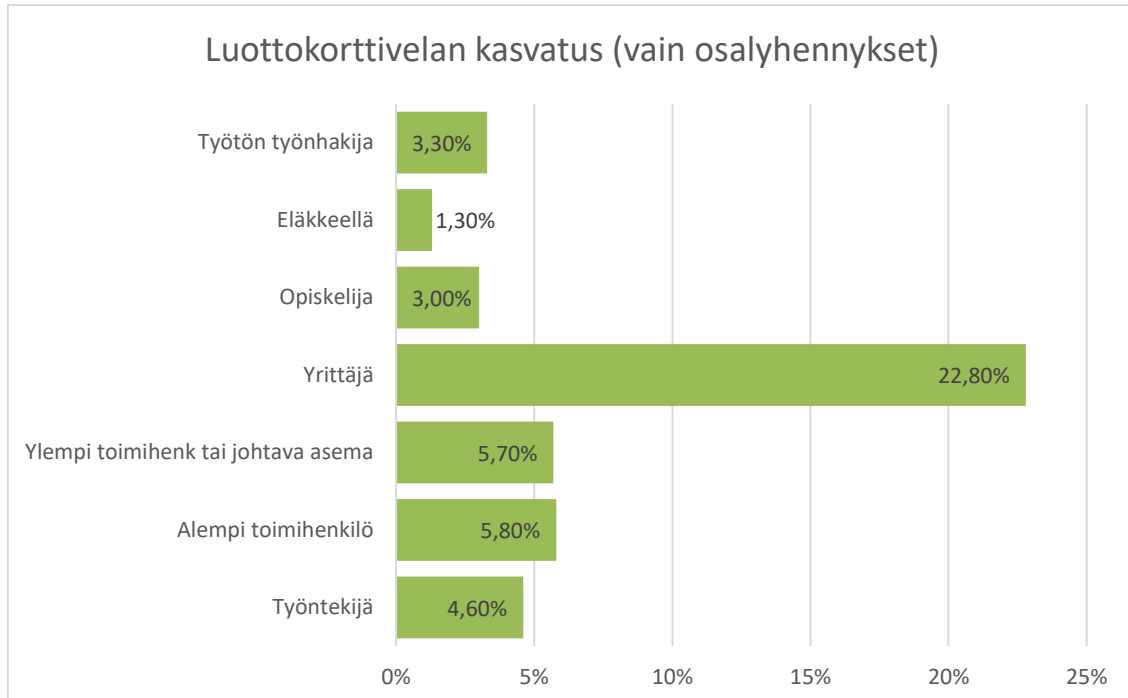
2.2.1.3 Lainaaminen

Opiskelijat ja työttömät työnhakijat lainasivat monikertaisesti muita ammattiryhmiä useammin rahaa läheisiltään. Opiskelijoista liki neljännes ja työttömistä melkein viidennes lainasi tai aikoi lainata läheisiltään.

KUVIO 29 Läheisiltä lainaaminen ammattiaseman mukaan

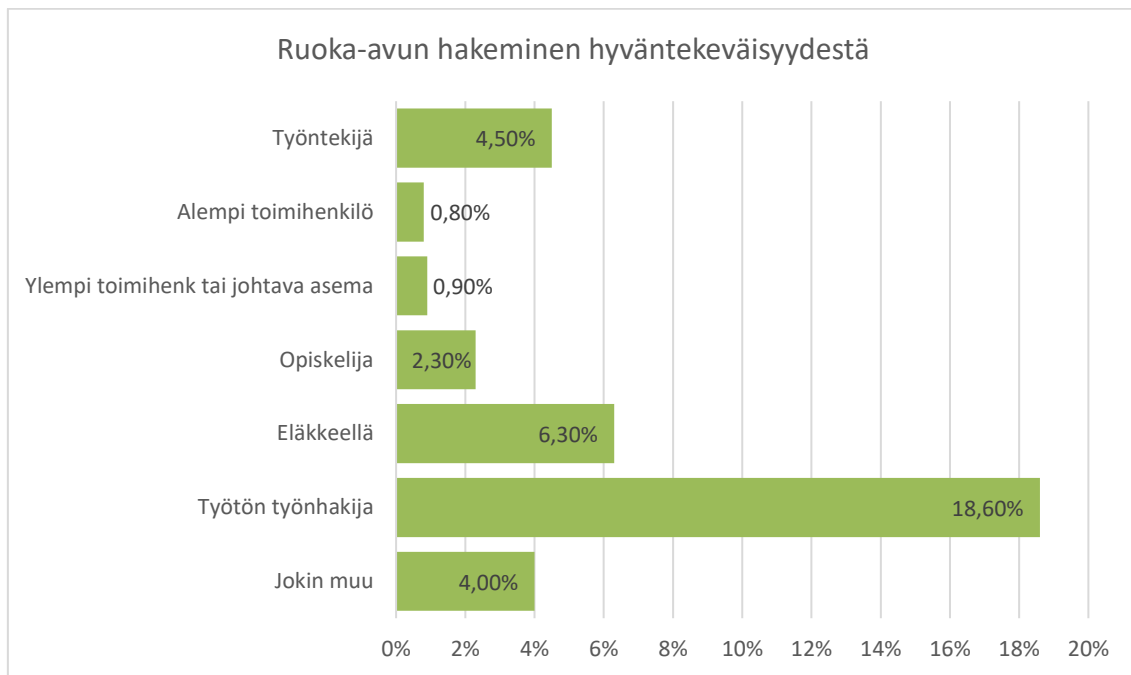
Luottokorttivelan kasvattamisen riski oli yrittäjillä moninkertaisesti muita ryhmiä suurempi, mikä osaltaan kuvastaa yrittäjien vaikeaa asemaa koronavaikeudessa

KUVIO 30 Luottokorttivelan kasvatus ammattiaseman mukaan

2.2.1.4 Avun pyytäminen

Lahjoitusten pyytäminen oli varsin marginaalista. Niitä ilmoittivat pyytävänsä lähes pelkästään työttömät, joista noin 12% pyysi apua. Myös ruoka-avun hakeminen hyväntekeväisyydestä oli työttömällä monikertaisesti yleisempää kuin työssäkäyvien, opiskelijoiden tai eläkeläisten keskuudessa.

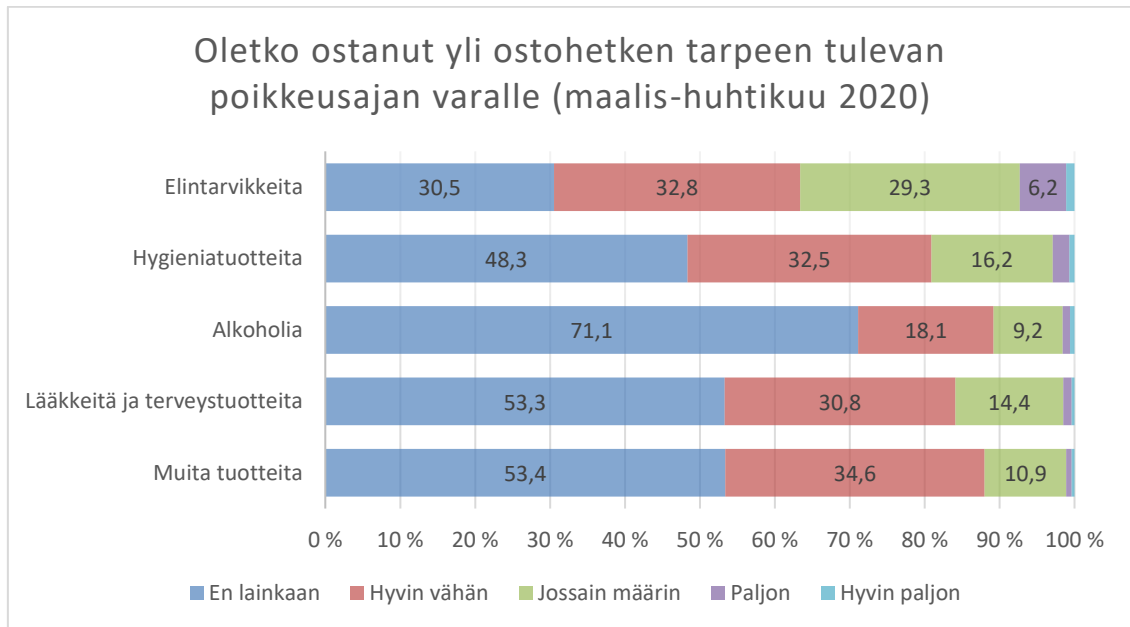
KUVIO 31 Ruoka-avun hakeminen hyväntekeväisyydestä ammattiaseman mukaan

3 KULUTUSKÄYTTÄYTYMISEN JA OSTOKANAVIEN MUUTOKSET KORONAKRIISIN AIKANA

Koronarajoitusten tultua voimaan kuluttajien ostokäyttäytyminen muuttui. Koska kauppakeskuksissa oleilua kehoitettiin välttämään ja etätöihin suureksi osaksi siirtyneet kuluttajat eivät enää työmatkoillaan kulkeneet kivijalkakauppojenkaan ohi, erikoistavaroiden ostaminen väheni huomattavasti. Toisaalta ravintoloiden sulkeminen lisäsi päivittäistavarakauppojen myyntiä, ja epävarmuus koronaepidemian leviämisestä ja sen vaikutuksista sai osan kuluttajista hamstraamaan esimerkiksi wc-paperia ja kuivaruokatuotteita. Kysyimme tutkimuksemme ostokäyttäytymisen muutoksesta eri kulutustarvikkeissa.

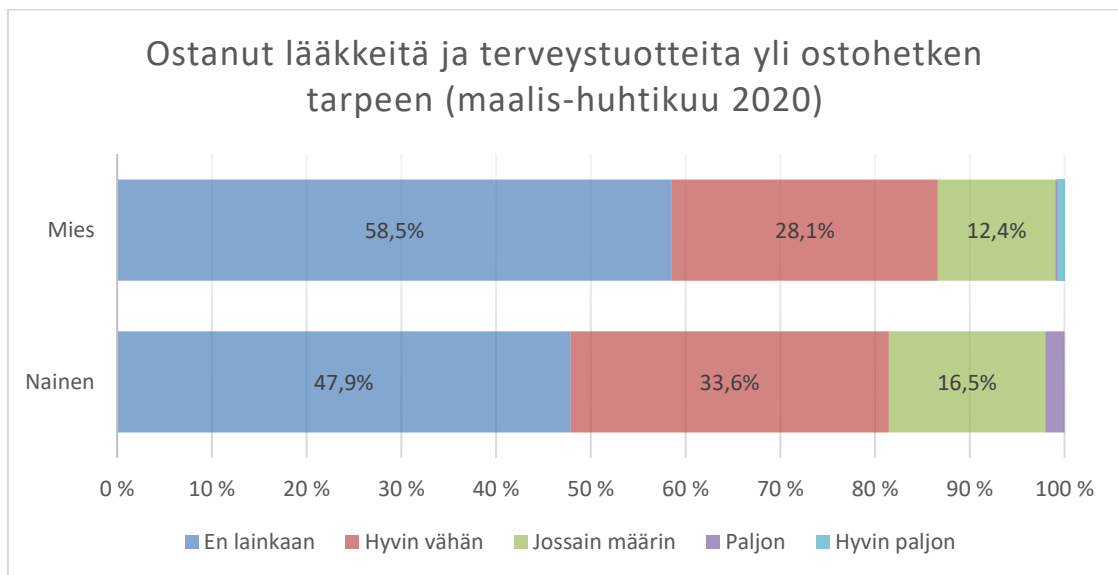
3.1 Hamstraaminen eli ostaminen yli ostohetken tarpeen tulevan poikkeusajan varalle

Kun koronavirusepidemian rajoittamiseksi tarkoitetut toimenpiteet aloitettiin, kuluttajat varautuivat poikkeusoloihin ostamalla yli ostohetken tarpeen mahdollisten karanteenien, toimitusvaikeuksien ja tiukkenevien aukiolo- tai liikkumisrajoitusten varalle. Eniten kuluttajat ilmoittivat varanneensa elintarvikkeita. Liki 70% oli ylipäättään hamstrannut ruokatarvikkeita ja vähän yli kolmannes oli ostanut niitä varastoon jossain määrin tai paljon. Myös reilu puolet oli ostanut varalle hygienianituotteita. Vajaa puolet vastaajista oli ostanut varalle myös lääkkeitä ja muita tuotteita edes vähän, ja 15% jossain määrin.

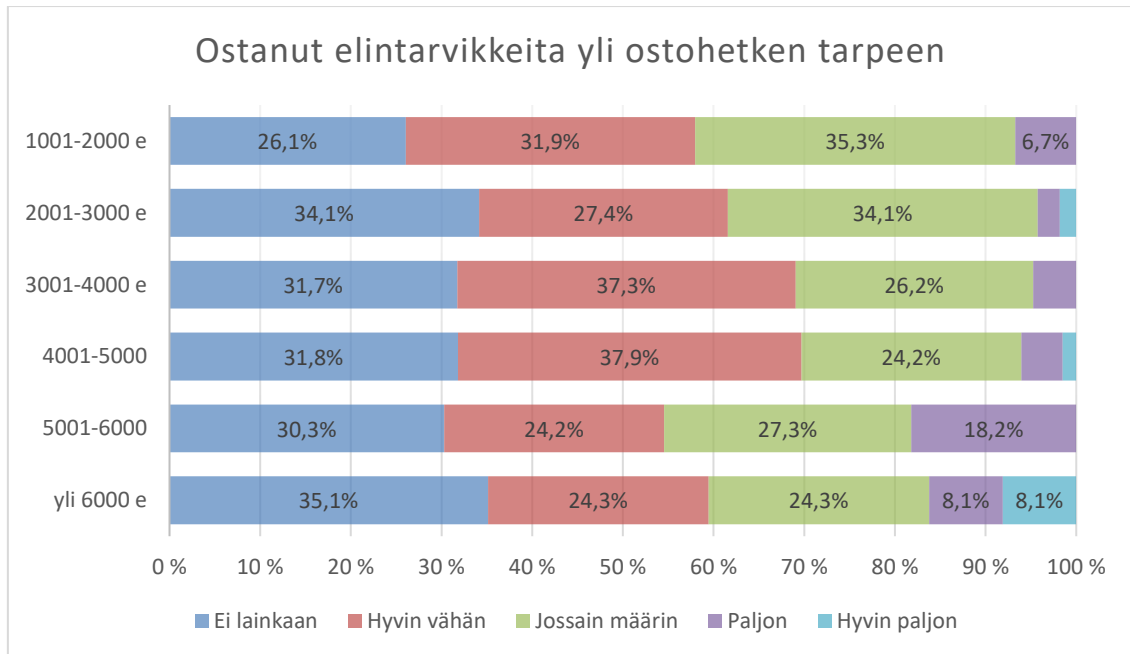
KUVIO 32 Ostaminen yli ostohetken tarpeen koronaepidemian aikana

Naiset olivat ostaneet elintarvikkeita ja hygieniatuotteita sekä lääkkeitä ja terveystuotteita yli ostohetken tarpeen jonkin verran miehiä enemmän. Naisista yli puolet oli ostanut edes vähän lääkkeitä tai terveystuotteita poikkeusolojen varalle, kun miehistä vain yli puolet oli lainkaan ostanut yhtään yli ostohetken tarpeen. Tämä kertoo, että naiset olivat enemmän huolissaan ja varautuivat poikkeusolojen jatkumiseen jonkin verran enemmän kuin miehet. Toisaalta ero selittyy osaksi sillä, että naiset hoitavat monissa kotitalouksissa päivittäistavaraostokset.

KUVIO 33 Lääkkeiden ja terveystuotteiden hamstraaminen sukupuolen mukaan koronaepidemian aikana

Myös tulotaso ja koulutus vaikuttivat yli ostohetken tarpeen ostamiseen. Korkeammin koulutetut ostivat jonkin verran enemmän elintarvikkeita tulevan varalle verrattuna vähemmän koulutettuihin. Tosin pelkän peruskoulutuksen ja ylioppilastutkinnon omaavissa on enemmän nuoria opiskelijoita, joilla on yleensä vähemmän ostovoimaa. Huomioitavaa on, että yhtäältä hyvätuloiset ja toisaalta pienituloiset ostivat elintarvikkeita ja hygienia tuotteita varastoon muita kuluttajaryhmiä enemmän.

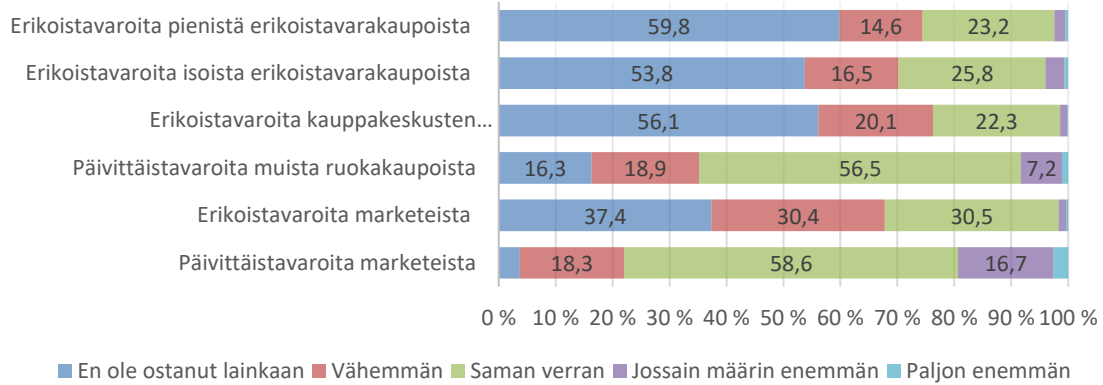

KUVIO 34 Elintarvikkeiden hamstraaminen tulotason mukaan koronaepidemian aikana

3.2 Fyysisistä myymälöistä ostaminen koronaepidemian aikana

Huoli terveydestä ja toimeentulosta, hallituksen suositukset ja kauppojen tämän vuoksi supistuneet aukioloajat näkyivät asiakkaiden vähenemisenä fyysisissä myymälöissä. Etenkin erikoisliikkeet menettivät asiakkaitaan. Lähes 60 % kuluttajista ei ollut ostanut lainkaan pienistä erikoistavarakaupoista ja yli puolet kuluttajista oli välttänyt myös muita erikoisliikkeitä. Erikoistavaroiden ostaminen väheni myös marketeista. Toisaalta ulkona liikkumistaan vähentäneet kuluttajat keskittivät päivittäistavaraostoksiaan enemmän marketeihin poikkeusolojen aikana.

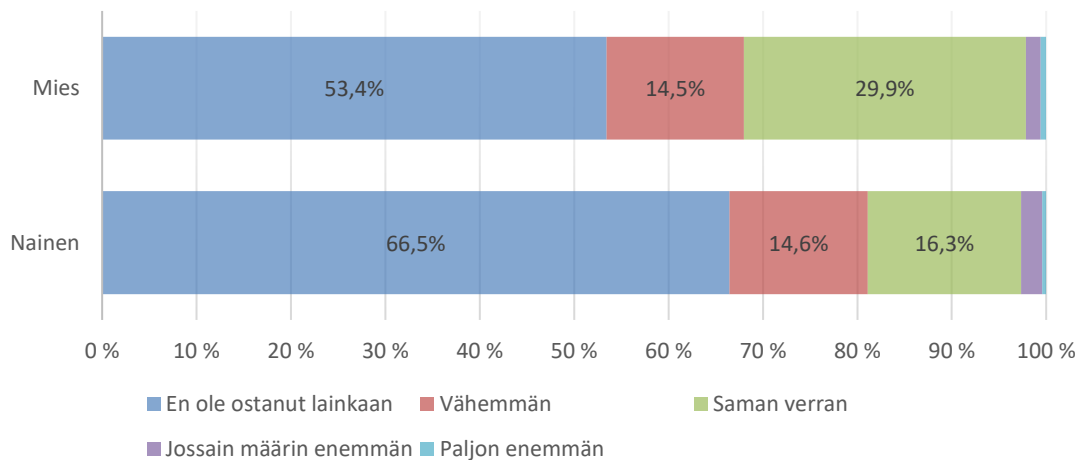
Kuinka paljon olet koronaepidemian aikana (maalis-huhtikuu 2020) ostanut fyysisistä myymälöistä aiempaan verrattuna?

KUVIO 35 Fyysisistä myymälöistä ostaminen koronaepidemian aikana

Etenkin naiset ovat vähentäneet erikoistavaraostoksiaan niin pienistä kuin isoistakin erikoistavarakaupoista, mikä selittynee sillä, että naiset olivat enemmän huolissaan sekä taudista että taloudellisesta tilanteesta ja noudattivat tarkemmin hallituksen suosituksia julkisilla paikoilla liikkumisen välttämiseksi. Esimerkiksi naisista lähes 67 % ei ollut ostanut lainkaan ja lähes 15 % oli vähentänyt ostoksiaan pienissä erikoistavarakaupoissa. Miehistä taas liki kolmannes oli ostanut pienistä erikoistavarakaupoista saman verran kuin ennen.

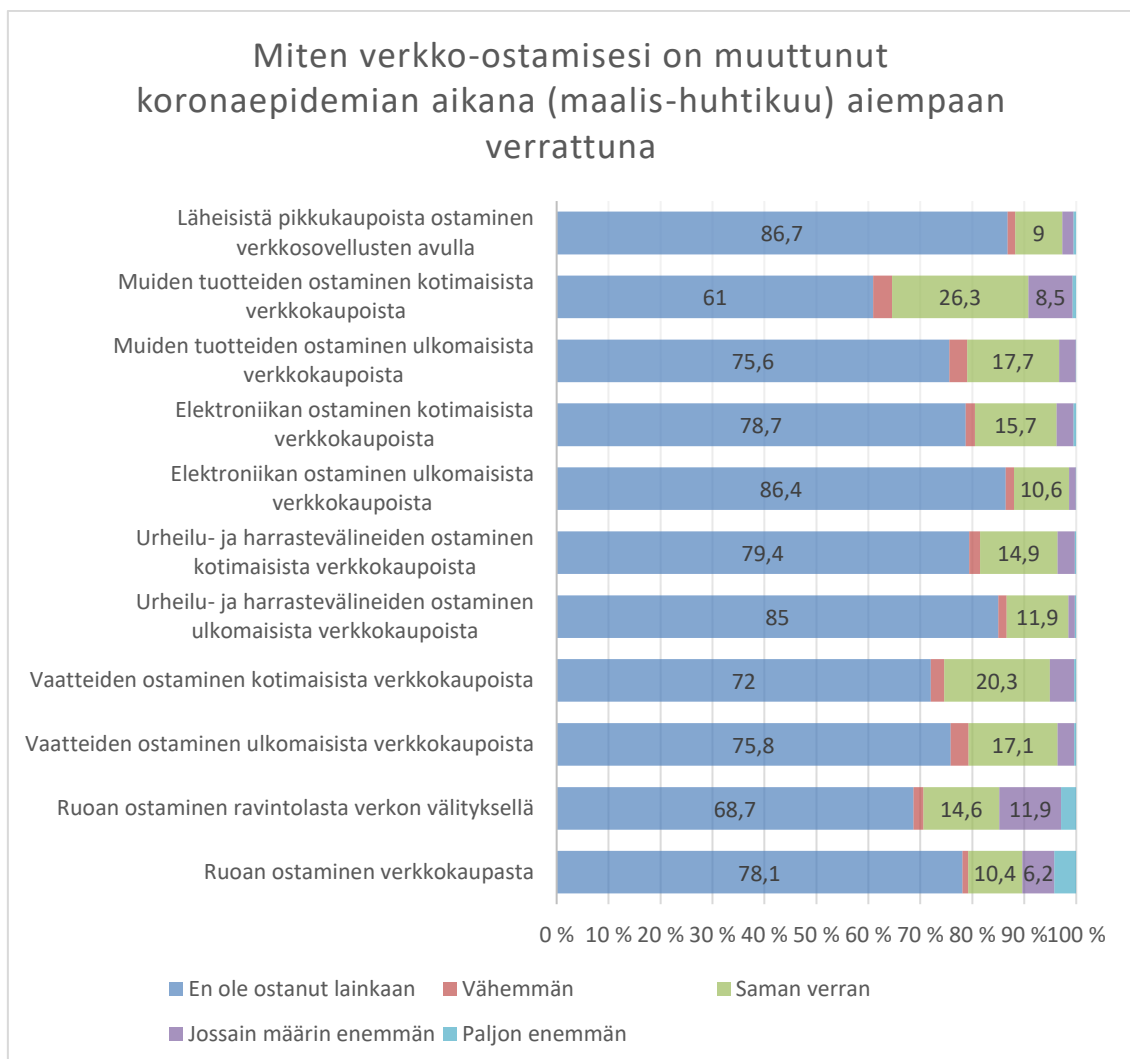
Ostanut erikoistavaroita pienistä erikoistavarakaupoista (kivijalassa olevat pikkukaupat)

KUVIO 36 Pienistä erikoisliikkeistä ostaminen koronaepidemian aikana sukupuolen mukaan

3.3 Verkko-ostamisen muutokset

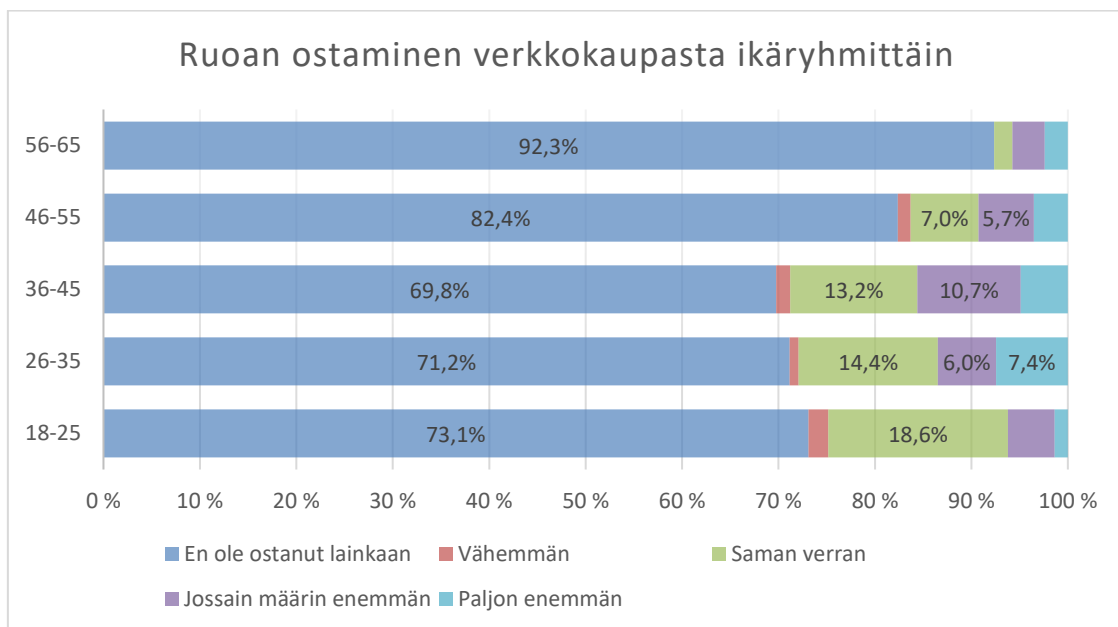
Huolimatta koronavirusepidemian aiheuttamista poikkeusoloista, verkko-ostaminen on vähäistä verrattuna fyysiseen kauppaan, joskin ruokaa on ostanut verkon kautta aiempaa enemmän yli 10 % kuluttajista. Muiden tuotteiden ostaminen lisääntyi vain vähän, joskin kotimaisista verkkokaupoista ostaminen lisääntyi hiukan enemmän kuin ulkomaisista verkkokaupoista ostaminen. Esimerkiksi vaatteita ilmoittivat ostavansa kotimaisista verkkokaupoista aiempaan enemmän noin 5% ja muita tuotteita noin 9% vastaajista. Verkkosovelluksilla läheisistä pikkukaupoista oli ostanut vain murto-osa vastanneista. Ravintoloiden ruokailutilojen ollessa suljettuina ruokaa tilattiin selvästi aiempaa enemmän koteihin. Tässä tutkimuksessa ostamista ravintolasta verkon välityksellä oli lisännyt lähes 15 % kuluttajista.

KUVIO 37 Muutos verkko-ostamisessa koronaepidemian aikana

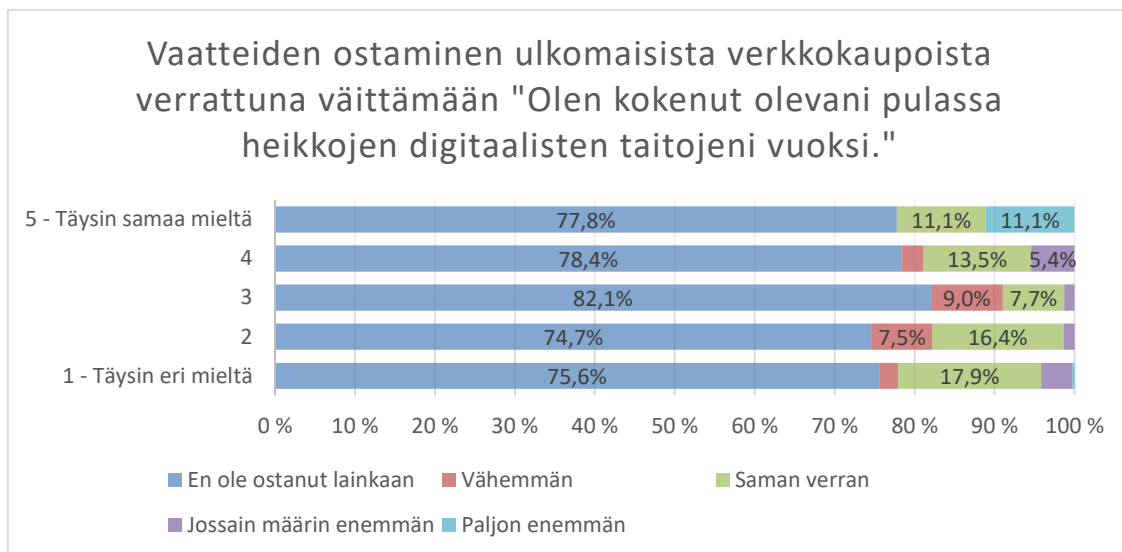
Yli 55-vuotiaista kuluttajista yli 92 % ei ollut ostanut lainkaan ruokaa verkosta. Eniten ruoan verkko-ostaminen oli lisääntynyt 36-45-vuotiailla kuluttajilla, joista lähes 16% oli lisännyt verkko-ostamistaan. Alle 35-vuotiailla ruoan verkko-ostamisen kasvu ei ollut yhtä voimakasta, mutta toisaalta nämä ryhmät ostavat muutenkin ruokaa verkosta vanhempia ikäryhmiä enemmän. Myös ruoan tilaaminen ravintoloista verkon välityksellä jakautui ikäryhmien välillä muuten vastaavasti, joskin nuorimmat ikäryhmät (18-35-vuotta) lisäsivät ravintoloiden kotiinkuljetusten verkko-ostamista keski-ikäisiä enemmän (yli 17 %).

Myös tulot olivat yhteydessä ruoan tilaamiseen ravintoloista. Eniten ruokaa ravintoloista kotiin tilasivat keski- ja hyvätuloiset. 5000-6000 euroa kuussa ansaitsevilla kotiinkuljetusten verkkotilaukset kasvoivat jopa yli kolmanneksella, mikä selittynee sillä, että nämä kuluttajaryhmät syövät normaalioloissakin ravintoloissa muita kuluttajia enemmän.

KUVIO 38 Muutos ruoan verkko-ostamisessa koronaepidemian aikana ikäryhmittäin

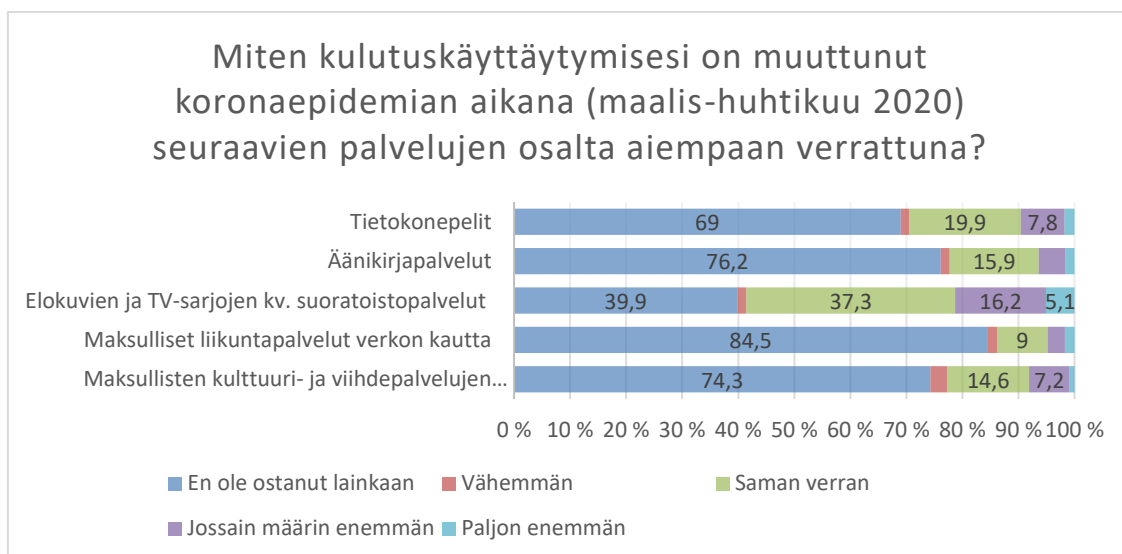
Kiinnostavaa on sen, että koronavirusepidemia sai ne kuluttajat, jotka muuten kokivat digitaaliset taitonsa heikoiksi ostamaan jonkin verran aiempaa enemmän verkosta. Yli 11 % vastaajista, jotka ovat kokeneet olleensa pulassa heikkojen digitaalisten taitojensa vuoksi, oli ostanut paljon aiempaa enemmän esimerkiksi vaatteita ulkomaisista verkkokaupoista. Vaikka kyseessä on todennäköisesti tilapäinen muutos ostotottumuksissa, ovat nämä kuluttajaryhmät tutustuneet verkko-ostamiseen, mikä voi osaltaan vauhdittaa kaupan digitalisaatiota myös koronapandemian jälkeen.

KUVIO 39 Vaatteiden ostaminen ulkomaisista verkkokaupoista digitaalisten taitojen mukaan

3.4 Digitaalisten palveluiden kuluttamisen muutokset

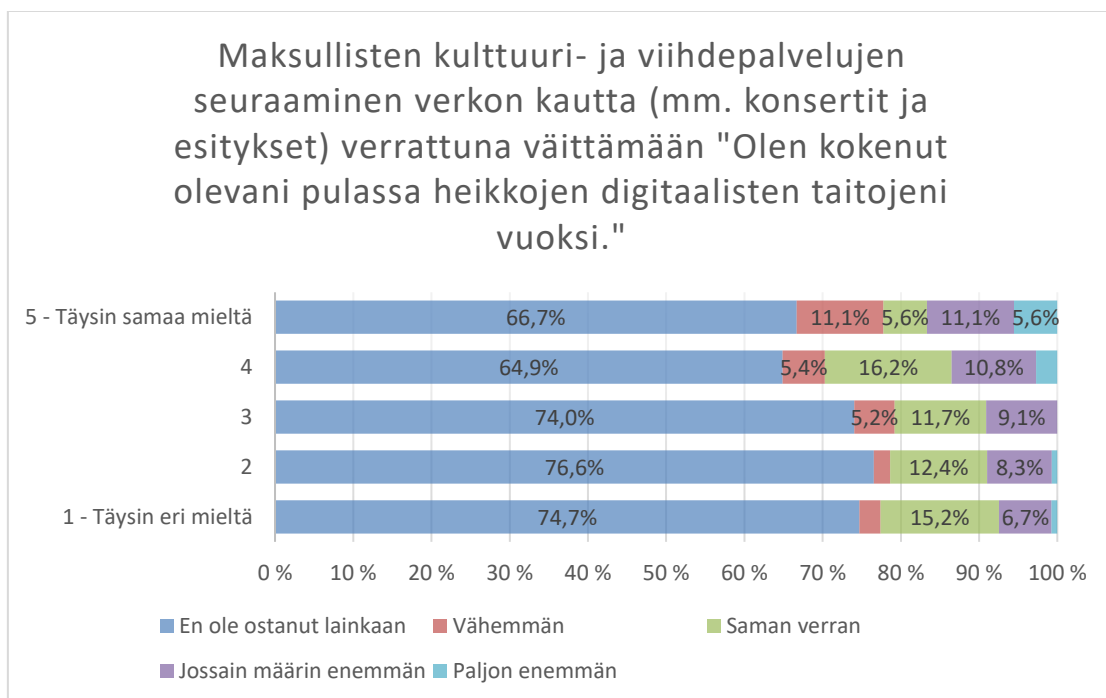
Koronavirusepidemian aiheuttamat poikkeusolot eivät mullistaneet suomalaisten kulutustottumuksia digitaalisten viihdepalvelujen osalta, vaikka niiden käyttö lisääntyikin yleisesti. Kotona pysyminen ja rajoittuneet harrastemahdollisuudet lisäsivät jonkin verran esimerkiksi elokuvien ja TV-sarjojen suoratoistopalveluiden käyttämistä: yli 20 % vastaajista oli käyttänyt aiempaa enemmän maksullisia suoratoistopalveluita.

KUVIO 40 Muutos joidenkin verkkopalveluiden kuluttamisessa koronaepidemian aikana

Odotetusti vastaajien digitaaliset taidot ja tietoliikenneyhteydet selittivät digitaalisten palveluiden kuluttamista koronaepidemian aikana. Kuluttajat, jotka kokiivat digitaaliset taitonsa ja verkkoyhteytensä huonoiksi tai verkkoasioinnin muuten rasittavaksi, olivat kuitenkin vallitsevien poikkeusolojen vuoksi lisänneet jonkin verran digitaalisten palveluiden kuluttamista. He olivat esimerkiksi seuranneet enemmän maksullisia kulttuuri- ja viihdepalveluita verkossa ja lisänneet elokuvien ja TV-sarjojen suoratoistopalveluiden käyttämistä.

Kiinnostava tulos oli, että digitaaliset taitonsa kaikkein heikoimmiksi kokevat olivat katsoneet elokuvia ja TV-sarjoja suoratoistopalveluina jopa kolmanneksen enemmän kuin tavallisesti, mikä toisaalta selittyy sillä, että nämä palvelut eivät edellytä kovinkaan monimutkaisia digitaalisia taitoja.

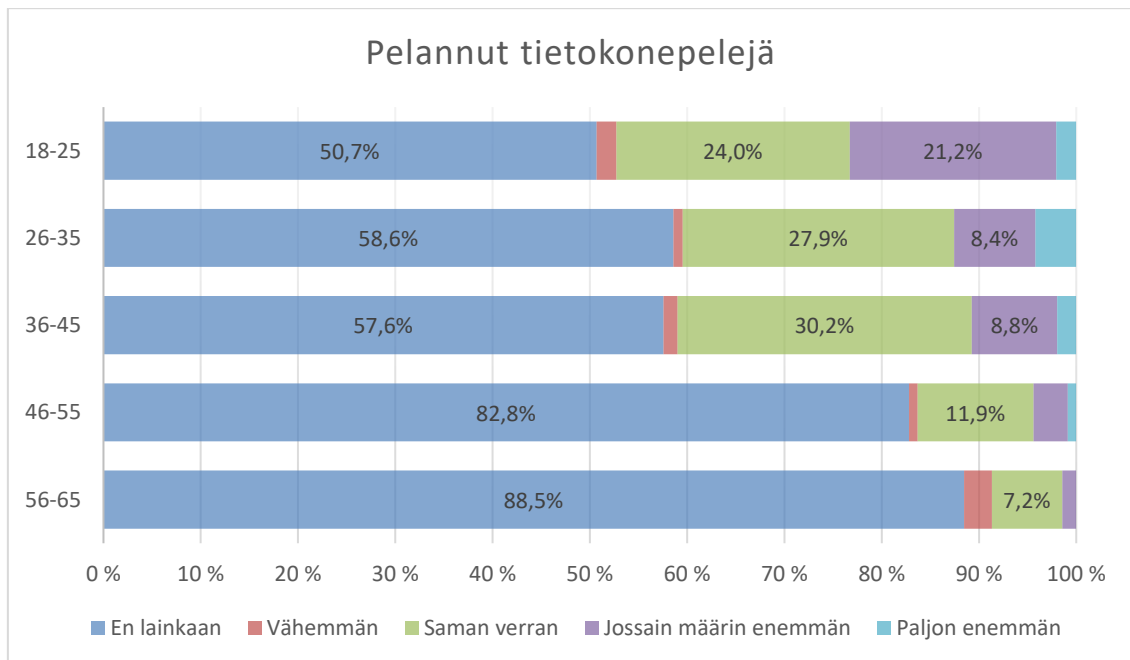

KUVIO 41 Muutos maksullisten kulttuuri ja viihdepalvelujen seuraamisessa verkon kautta digitaalisten taitojen mukaan

Toisaalta korona-aika lisäsi esimerkiksi tietokonepelien pelaamista niillä kuluttajaryhmillä, jotka ovat jo aiemmin omaksuneet nämä palvelut. Etenkin miehet ja nuoret olivat pelanneet aiempaa enemmän tietokoneella poikkeusolojen aikana. Miehistä noin 12 % oli pelannut aiempaa enemmän tietokoneella, kun naisista vain 6 % oli lisännyt tietokonepelien pelaamista. Lähes 80 % naisista ei ollut pelannut lainkaan, kun taas miehistä tietokoneella ei ollut pelannut 60 %.

Myös ikä oli yhteydessä maksullisten tietokonepelien pelaamisen lisääntymiseen. Alle 25-vuotiaista aikuisista 24 % oli pelannut saman verran ja yli 23 % oli lisännyt pelaamistaan poikkeusolojen aikana. Myös 26-36-vuotiaista ja 36-45-vuotiaista yli 40 % on pelannut jonkin verran tietokoneella, mutta näitä vanhemmissa

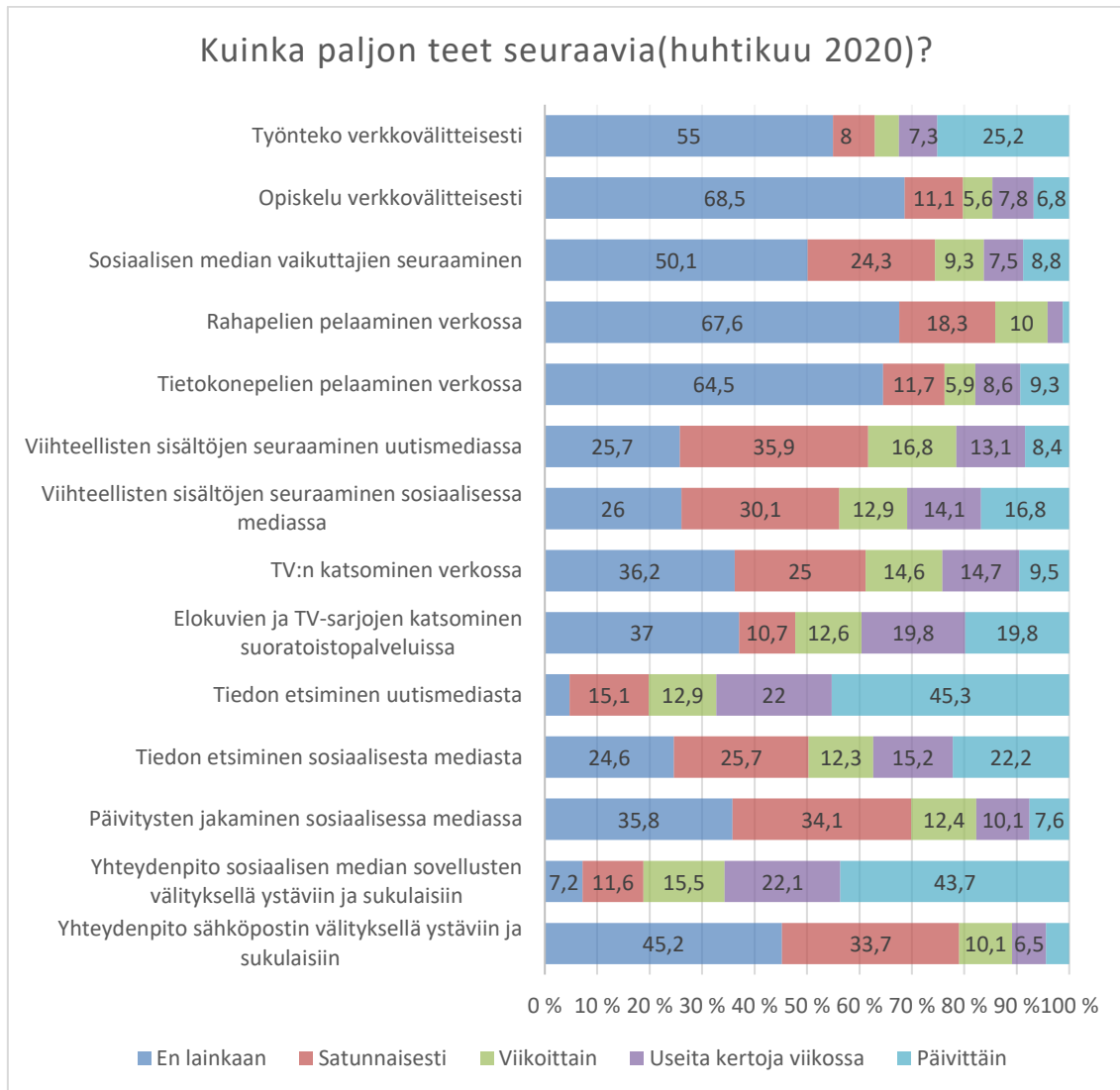
ikäryhmissä tietokoneella pelanneiden osuus on odotetusti selvästi pienempi kuin nuoremmilla.

KUVIO 42 Muutos maksullisten tietokonepelien pelaamisessa ikäryhmittäin koronavirusepidemian aikana

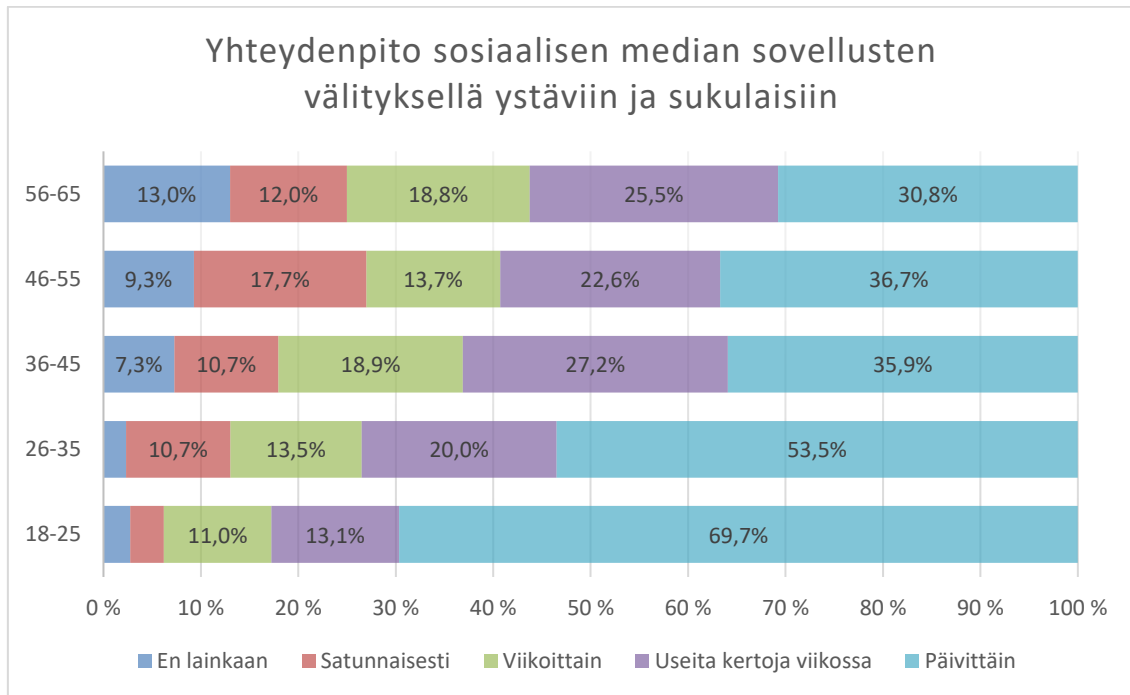
4 MUU VERKKOKÄYTTÄYTYMINEN KORONARAJOITUSTEN AIKANA

Ostamisen lisäksi koronaepidemiolla on ollut vaikutus muuhun verkkokäyttämiseen. Yli viidennes vastaajista oli tehnyt töitä verkon välityksellä päivittäin ja yli kolmannes on opiskellut verkkoyhteyksien välityksellä satunnaisesti tai useammin. Lisäksi Internetiä oli käytetty runsaasti niin ajanvietteenä, tiedonlähteenä kuin yhteydenpidon välineenä aikana, jolloin ihmiskontakteja oli neuvottu välttämään. Erityisen paljon verkon välityksellä oli pidetty yhteyttä ystäviin ja sukulaisiin. Paljon oli etsitty tietoa uutismediasta ja sosiaalisesta mediasta. Lisäksi TV:tä ja elokuvia oli katsottu paljon suoratoistopalvelujen kautta ja myös viihteellisten sisältöjen seuraaminen niin uutis- kuin sosiaalisessakin mediassa oli yleistä.

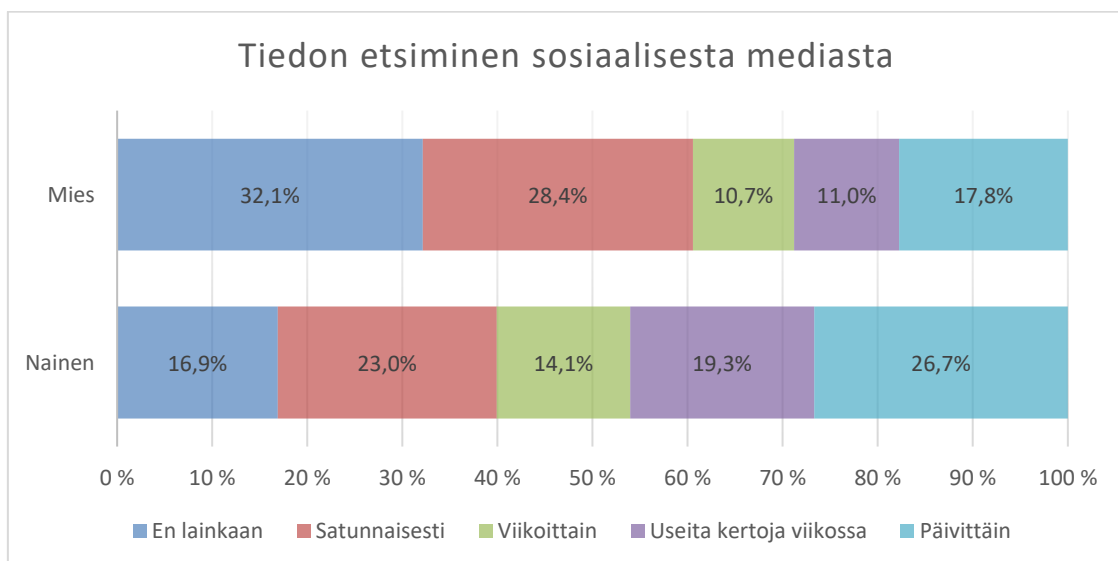
KUVIO 43 Muu verkkokäyttäytyminen koronaepidemian aikana

Yhteydenpito ystäviin ja sukulaisiin oli yleistä kaikissa työikäisissä ikäryhmissä, mutta nuoret ovat odotetusti kaikkien aktiivisimpia: nuorista lähes 70 % piti yhteyttä tuttuihin ihmisiin päivittäin. Yhteydenpito vaihteli myös sukupuolen mukaan. Naisista yli puolet käytti sosiaalista mediaa päivittäin, kun miehistä alle 35 % piti yhteyttä ystäviin ja sukulaisiin sosiaalisen median avulla päivittäin. Miehistä 11 % ei käyttänyt sosiaalista mediaa yhteydenpitoon lainkaan.

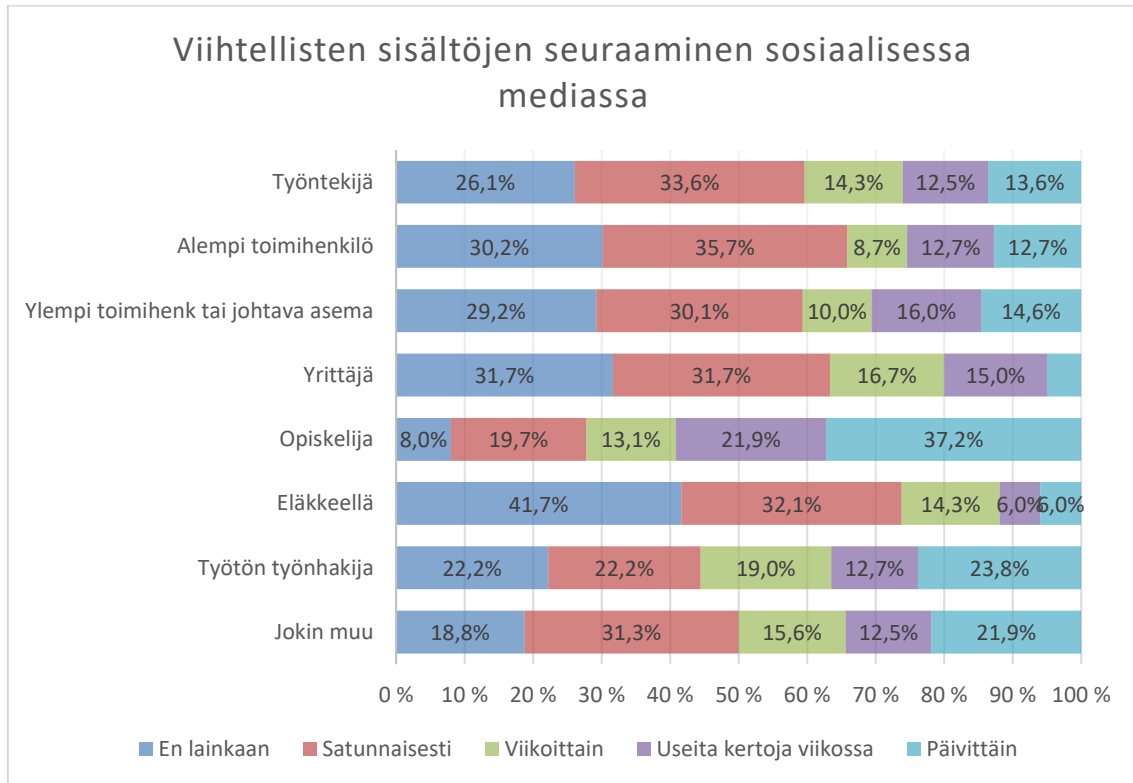
KUVIO 44 Sosiaalisten kontaktien ylläpito sosiaalisen median välityksellä koronaepidemian aikana ikäryhmittäin

Naiset myös lisäsivät päivityksiä sosiaaliseen mediaan miehiä enemmän. Naisista lähes kolme neljäsosaa päivitti sosiaaliseen mediaan satunnaisesti tai useammin, kun miehistä yli 45 % ei päivittänyt sosiaaliseen mediaan lainkaan. Lisäksi naiset hyödynsivät sosiaalista mediaa tiedonlähteenä miehiä enemmän sekä seurasivat sosiaalisen median vaikuttajia enemmän kuin miehet. Myös nuoret odotetusti seurasivat sosiaalisen median vaikuttajia muita ikäryhmiä enemmän.

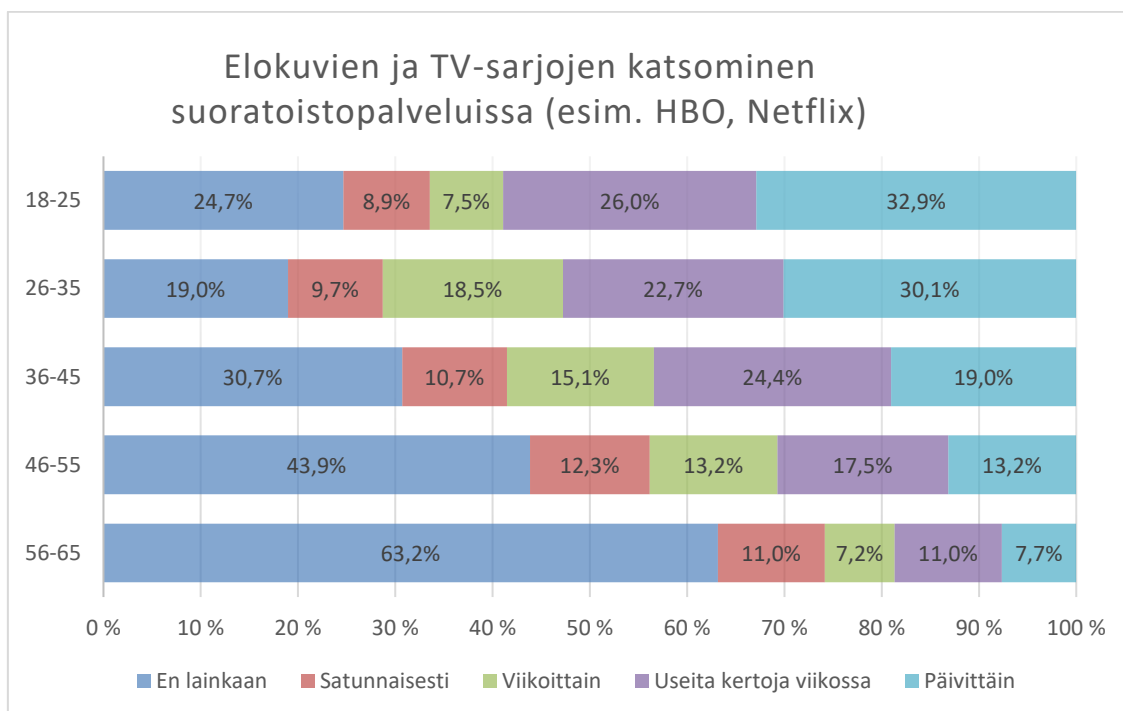
KUVIO 45 Tiedonhaku sosiaalisesta mediasta koronaepidemian aikana sukupuolen mukaan

Viihteellisten sisältöjen seuraaminen sosiaalisessa mediassa korostui puolestaan nuorilla. Myös opiskelijat ja vastaajat matalammissa tuloluokissa seurasivat paljon viihdesisältöjä sosiaalisessa mediassa. Toisaalta tulojen vaikutus selittyy osaksi sillä, että mataliin tuloryhmiin kuuluu paljon nuoria. Opiskelijoiden lisäksi työttömät työnhakijat korostuivat sosiaalisen median viihdesisältöjen seuraajissa.

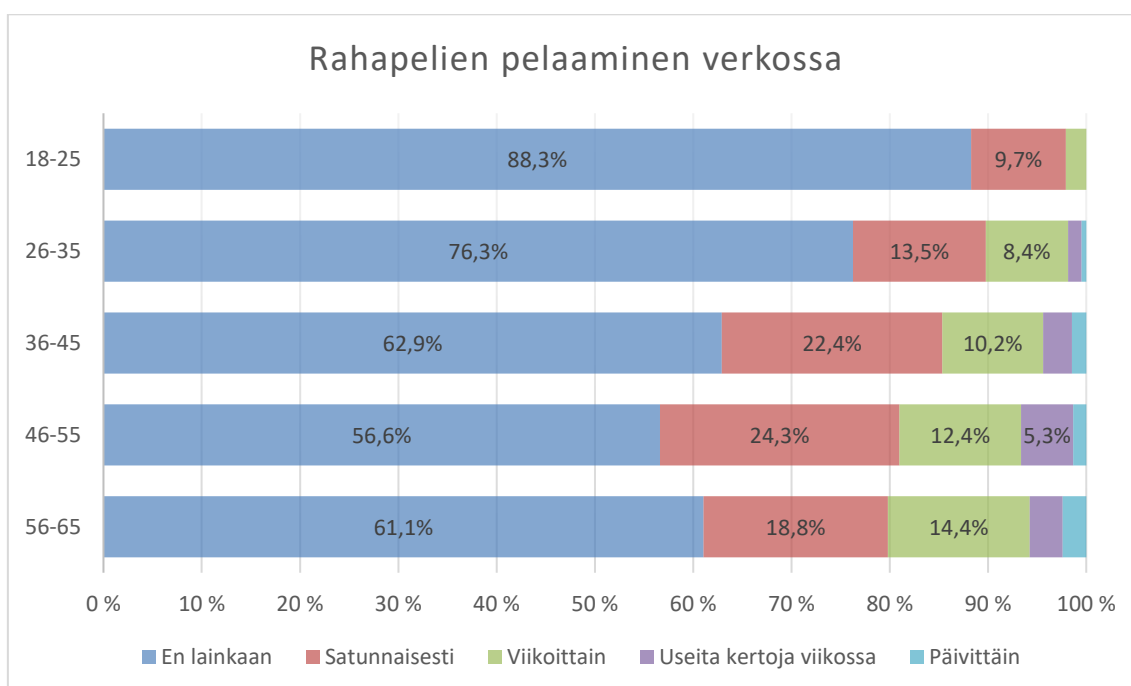
KUVIO 46 Viihteellisten sisältöjen seuraamien sosiaalisessa mediassa koronaepidemian aikana ammattiaseman mukaan

Tietokonepelien pelaaminen verkossa ja suoratoistopalveluiden käyttö oli tyypillisintä odotetusti nuorilla. Nuoret ovat omaksuneet digitaaliset palvelut ja tuotteet vanhempia ikäryhmiä laajemmin. Toisaalta ero selittyy myös sillä, että nuoret aikuiset kuluttavat edelleen viihdesisältöjä muita ryhmiä enemmän.

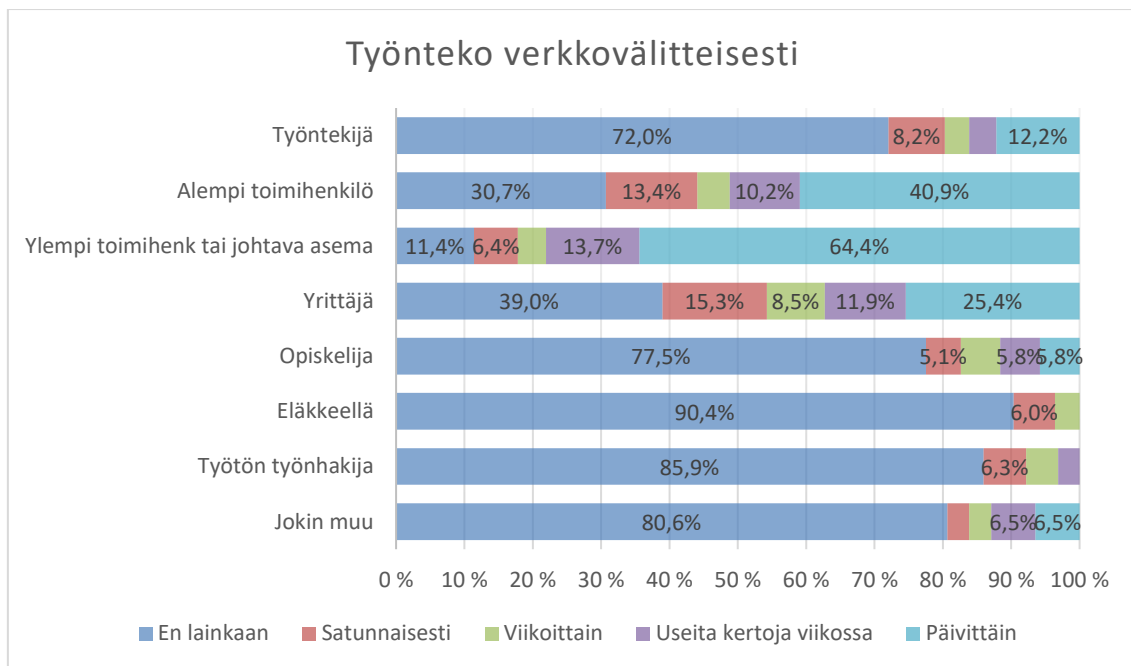
KUVIO 47 Elokuvien ja TV-sarjojen katsominen suoratoistopalveluissa koronaepidemian aikana ikäryhmittäin

Muiden viihdesisältöjen sijaan vanhemmat työssäkäyvät ikäryhmät pelasivat rahapelejä verkossa nuoria enemmän. Esimerkiksi 56-65-vuotiaista yli 20 % oli pelannut rahapelejä verkossa viikoittain tai useammin, kun 18-25 -vuotiaista rahapelejä verkossa pelanneiden osuus oli vain joitakin prosentteja.

KUVIO 48 Rahapeliin pelaaminen verkossa koronaepidemian aikana ikäryhmittäin

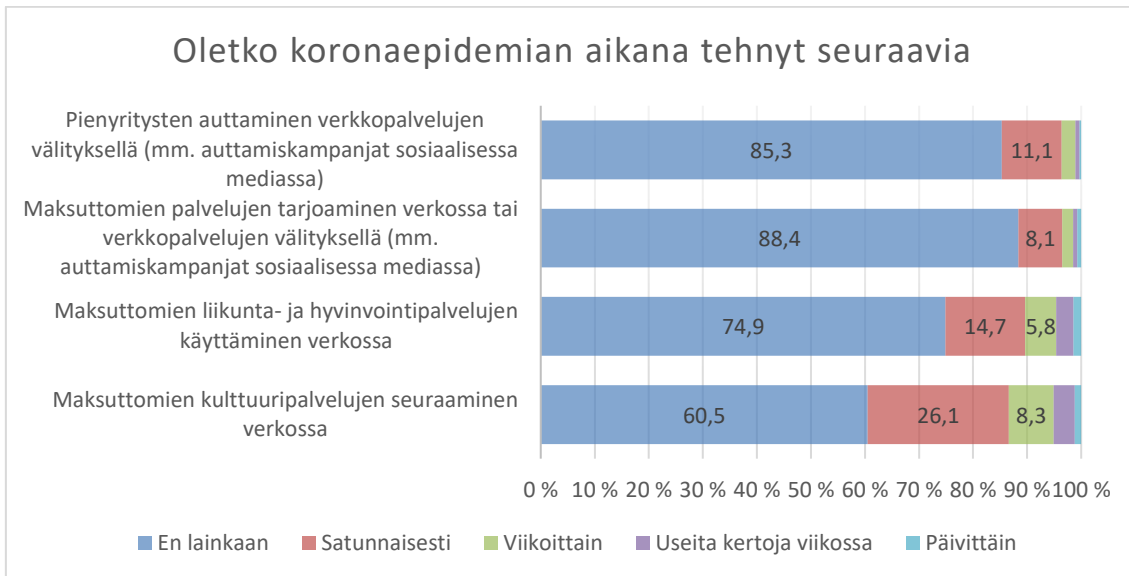
Verkon välityksellä töitä tekivät eniten johtajat, toimihenkilöt ja jossain määrin yrittäjät. Sen sijaan suurin osa työntekijöistä (70 %) ei työskennellyt lainkaan etänä. Täten myös alle 3000 euroa ansaitstvistä suurin osa ei ollut tehnyt töitä verkkovälitteisesti, kun taas ylemmissä tuloluokissa verkkovälitteinen työskentely oli tavallista. Tämä löydös heijastaa sitä, että koronaviruksen leviämistä ehkäisevät toimenpiteet ovat heikentäneet etenkin pienituloisten mahdollisuutta suojata terveyttään kotona pysymällä.

KUVIO 49 Työnteko verkkovälitteisesti koronavirusepidemian aikana ikäryhmittäin

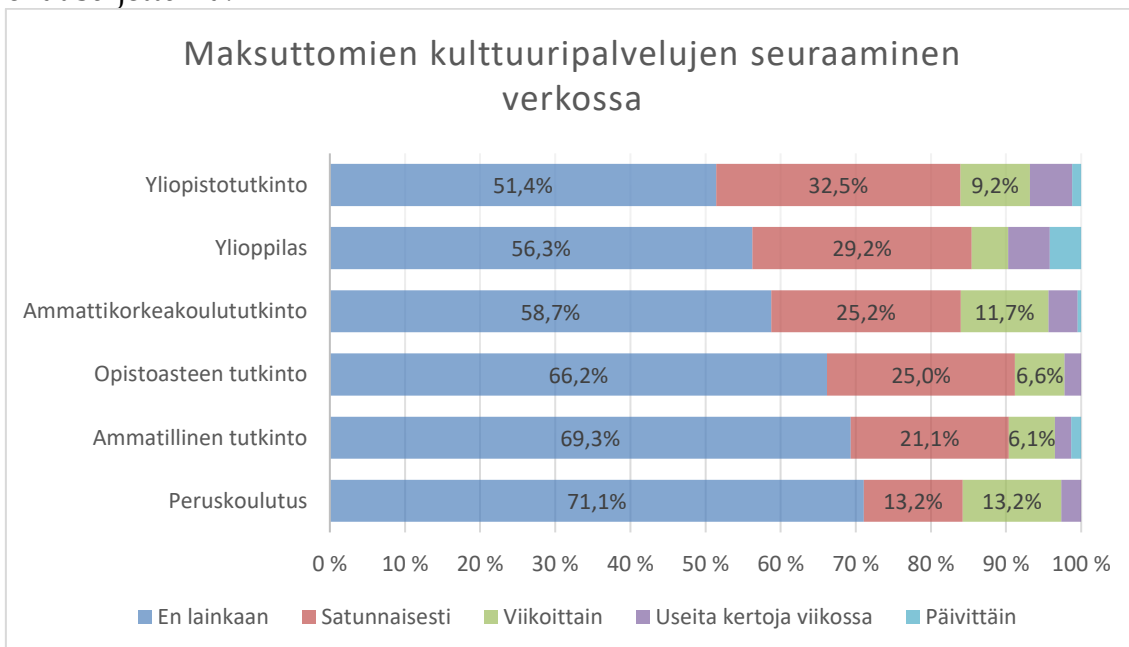
4.1 Maksuttomat palvelut ja kansalaisaktiivisuus verkossa koronavirusepidemian aikana

Kuluttamisen lisäksi internet-yhteys mahdollistaa maksuttomien palveluiden käyttämisen ja kansalaisaktiivisuuden verkossa. Koronavirusepidemian aikana etenkin maksuttomia kulttuuripalveluita seurattiin verkossa. Satunnaisesti tai useammin näitä palveluita seurasi lähes 40 % prosenttia vastaajista. Lähes viidennes vastaajista oli myös käyttänyt maksuttomia liikunta- ja hyvinvointipalveluja verkon välityksellä. Sen sijaan esimerkiksi auttamiskampanjat pienyrityksille verkossa tai maksuttomien palveluiden tuottaminen verkon välityksellä oli harvinaisempaa.

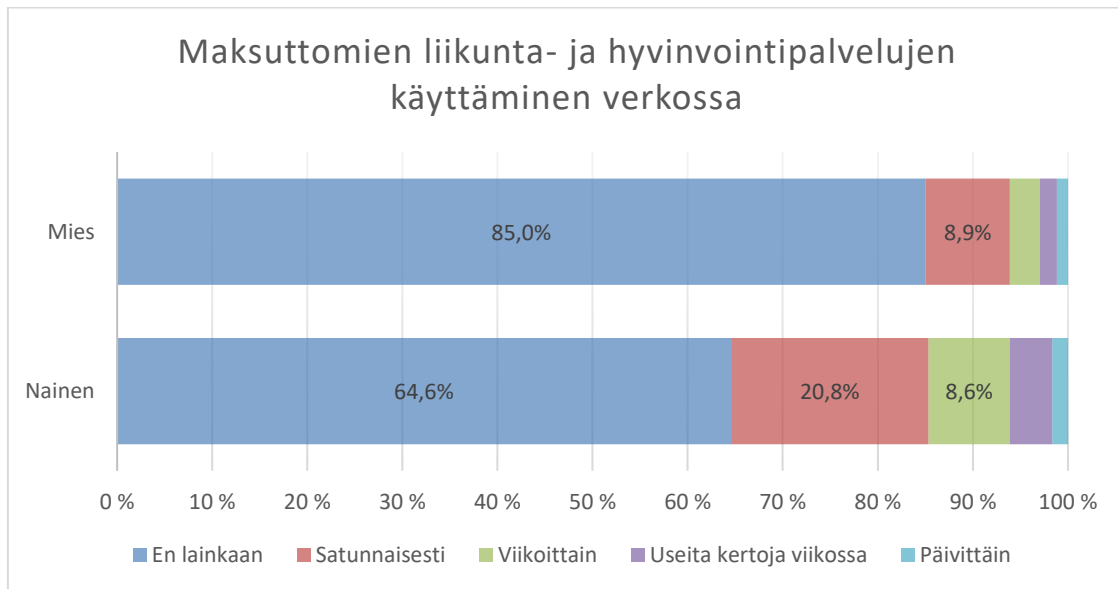
KUVIO 50 Maksuttomat palvelut ja kansalaisaktiivisuus verkossa koronavirusepidemian aikana

Erityisesti korkeammin koulutetut olivat hyödyntäneet verkkovälitteisiä maksuttomia kulttuuripalveluja myös koronavirusepidemian aikana. Tämä selittynee sillä, että korkeammin koulutetut harrastavat muutenkin enemmän kulttuuria ja heillä on usein paremmat valmiudet hyödyntää digitaalisia palveluita. Yliopistotutkinnon suorittaneista lähes puolet oli seurannut maksuttomia kulttuuripalveluita verkossa, kun teatterit, museot ja konserttisalit ovat suljettuina.

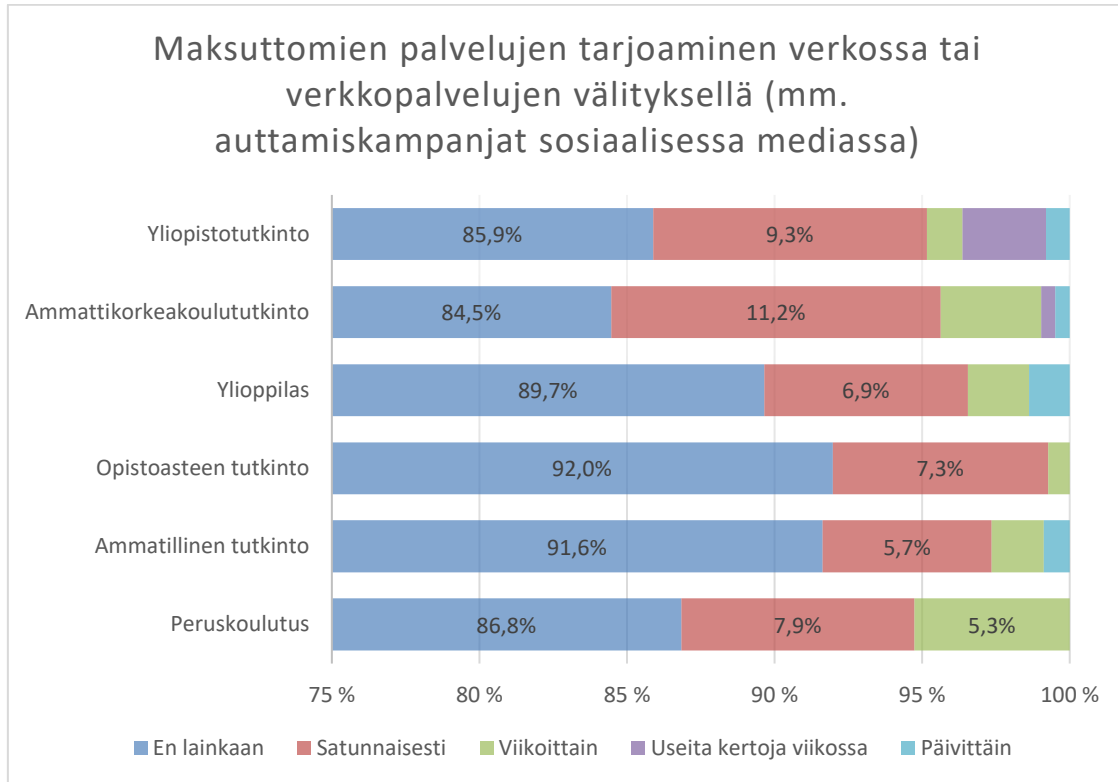
KUVIO 51 Maksuttomien kulttuuripalvelujen seuraaminen verkossa koulutustaustan mukaan

Naiset, jotka muutenkin huolehtivat miehiä paremmin terveydestään ja hyvinvoinnistaan käyttivät verkon maksuttomia liikunta- ja hyvinvointipalveluita enemmän kuin miehet. Naisista lähes 35 % oli hyödyntänyt näitä palveluita, kun miehistä vain 15 % oli käyttänyt maksuttomia liikunta- ja hyvinvointipalveluita.

KUVIO 52 Maksuttomien liikunta- ja hyvinvointipalvelujen käyttämien verkossa Koronavirus-epidemian aikana sukupuolen mukaan

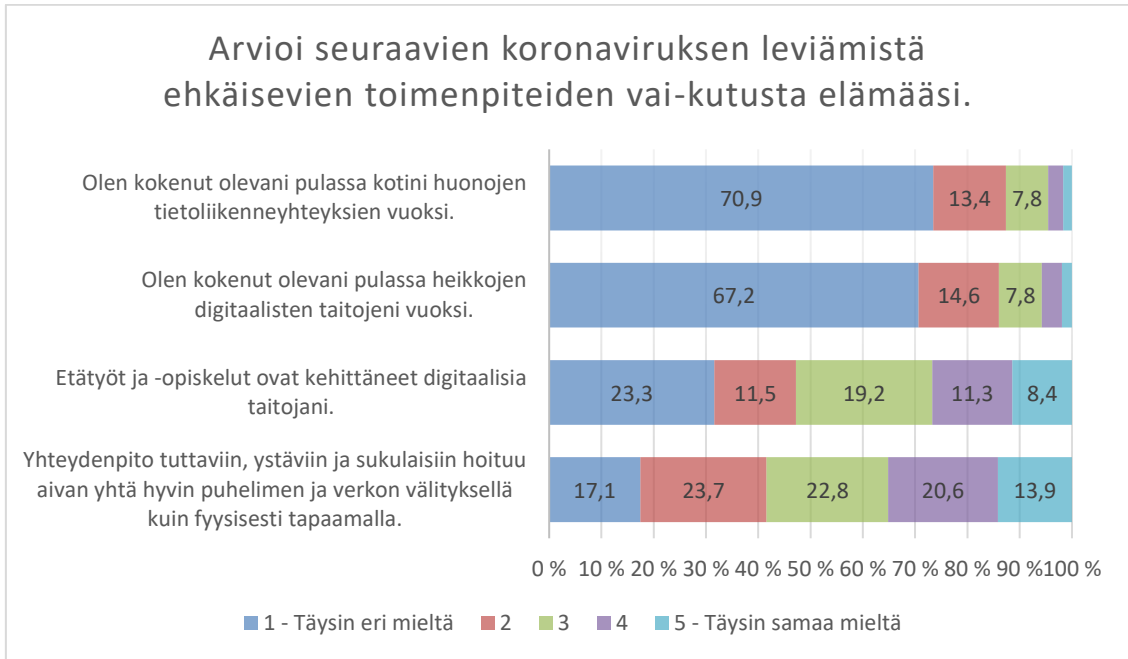
Korkeammin koulutetut ovat yleisesti yhteiskunnallisesti aktiivisempia, mikä näkyy myös koronavirusepidemian aikaisessa verkkokäyttäytymisessä. Noin 14 % yliopistotutkinnon suorittaneista tarjosi itse jonkinlaisia maksuttomia palveluita verkon kautta. Korkeasti koulutetut esimerkiksi osallistuivat auttamiskampanjoihin sosiaalisessa mediassa. Toisaalta myös peruskoulutuksen omaavien osuus korostui kansalaisaktiivisuudessa. Liäksi naiset tarjosivat maksuttomia palveluita verkon välityksellä jonkin verran miehiä enemmän.

KUVIO 53 Maksuttomien palvelujen tarjoaminen verkossa koronavirusepidemian aikana koulutustaustan mukaan

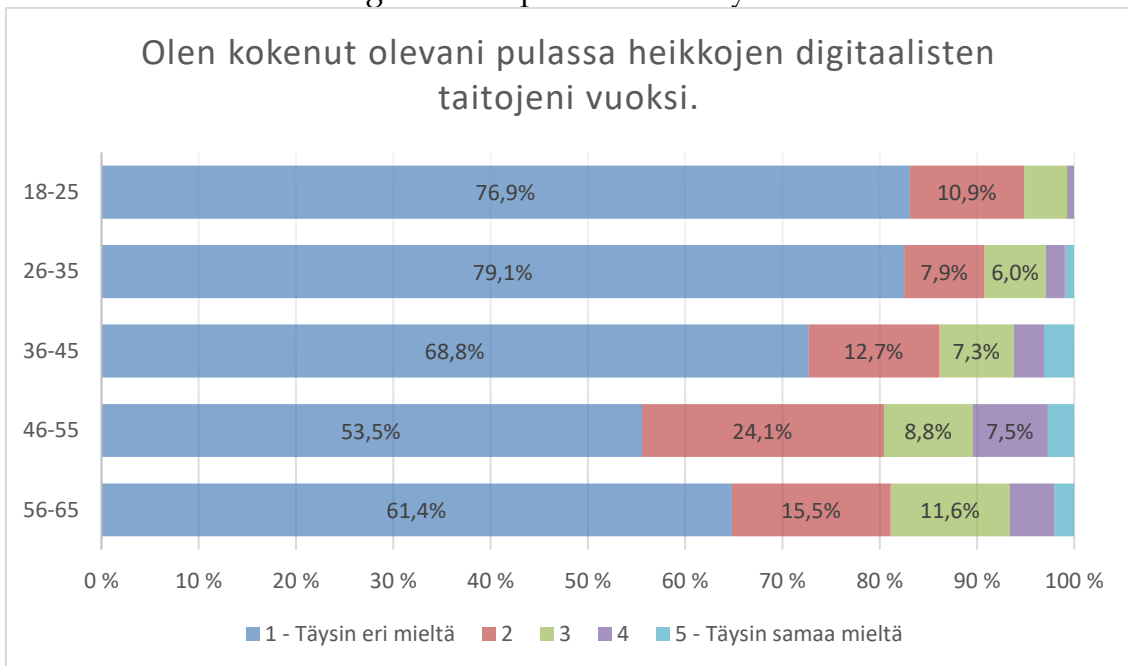
4.2 Digitaalisten taitojen merkitys koronaepidemian aikana

Vajaa kolmannes kuluttajista koki olevansa jossain määrin pulassa kotiensa huonojen tietoliikenneyhteyksien vuoksi. Samoin noin kolmannes mielsi olevansa vaikeuksissa heikkojen digitaalisten taitojensa vuoksi. Toisaalta suurin osa kuluttajista koki etätöiden ja -opiskelun kehittäneen heidän digitaalisia taitojaan. Myös yhteydenpito tuttuihin ihmisiin on suurimman osan vastaajien mielestä yhtä sujuvaa puhelimen ja verkon välityksellä kuin kasvotusten tavatessa – ainakin tilapäisesti koronavirusepidemian aikana.

KUVIO 54 Koronaviruksen leviämistä ehkäisevien toimenpiteiden vaikutus verkkokäyttäytymiseen

Osa ikääntyvistä työikäisistä (yli 6 %) ja keski-ikäisistä kuluttajista (yli 10 %) koki olevansa pulassa heikkojen digitaalisten taitojensa vuoksi. Vähiten pulassa kokivat olevansa yliopisto-, ammattikorkeakoulu- tai ylioppilastutkinnon suorittaneet, joilla on odotetusti koulutuksensa puolesta paremmat digitaidot muihin kuluttaja ryhmiin verrattuna. Toisaalta juuri ne kuluttajaryhmät, jotka kokivat olevansa eniten pulassa heikkojen digitaalisten taitojensa vuoksi olivat myös liisänneet eniten useiden digitaalisten palveluiden käyttöä.

KUVIO 55 Omien digitaalisten taitojen kokeminen heikoiksi ikäryhmittäin

5 KULUTUS KORONAKRIISIN JÄLKEEN

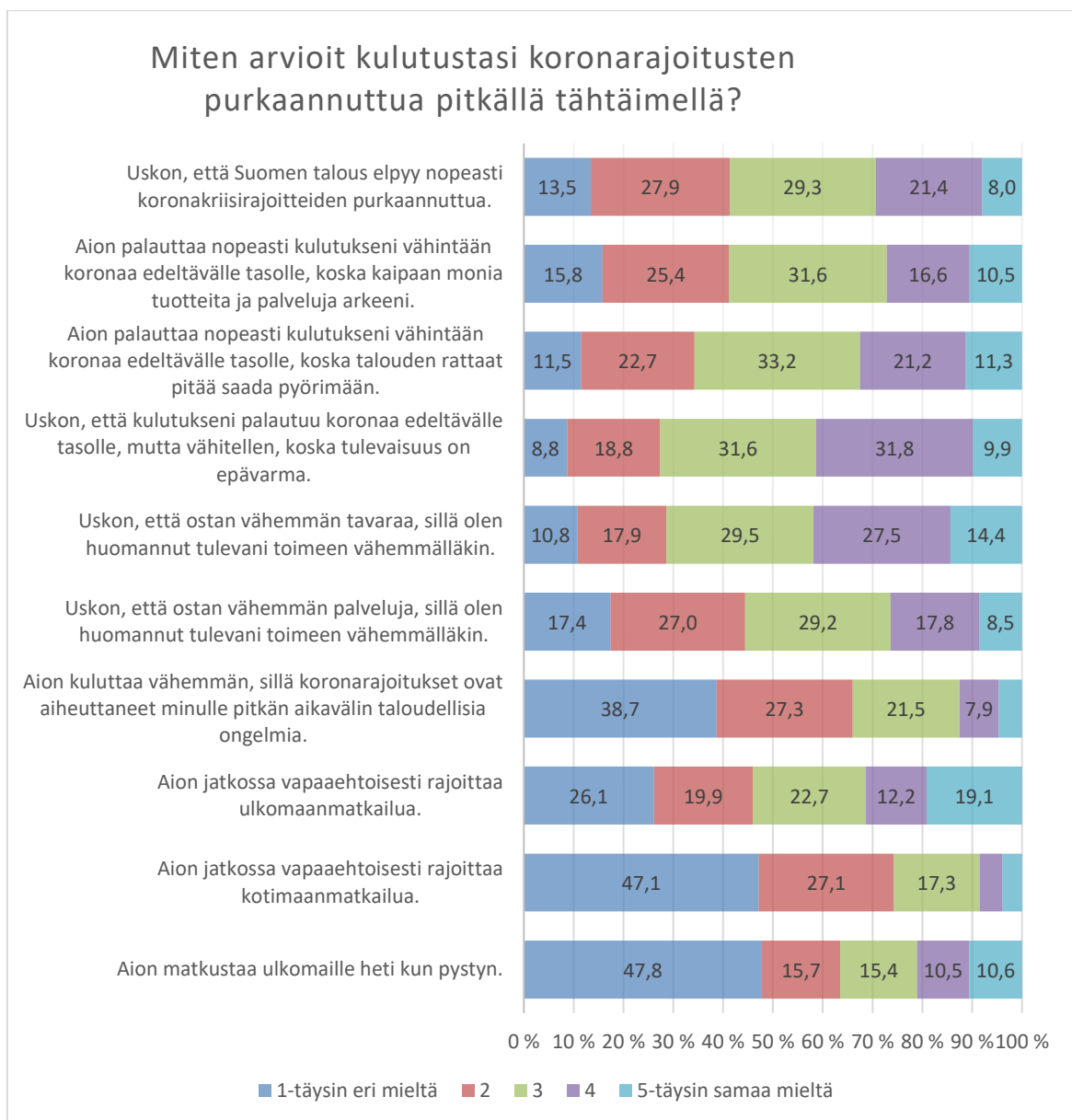
Koronarajoitusten vähittäisen purkamisen myötä yhä enemmän pohditaan, kuinka pysyviä jälkiä koronakriisi tulee aiheuttamaan kuluttajien tapaan toimia. Monet asiantuntijat ovat arvelleet mediassa, että kuluttajat voivat jäädä varovaisiksi pitkäksikin aikaa. Matkailu- ja ravintolatoiminnan palautuminen on yksi merkittävimmistä elinkeinoelämään vaikuttavista asioista. Myös kotimaisen kysynnän ja erityisesti kotimaisen ja ulkomaisen kivijalkakaupan verkkokaupan tuleva suosio herättää kysymyksiä. Esimerkiksi [Kilpailu- ja kuluttajaviraston raportti](#) huhtikuulta 2020 osoittaa kuluttajien olevan tulevaisuuden suhteen melko optimistisia ja valtaosan uskovan kulutuksensa lisääntyvän rajoitusten purkaannuttua. Seuraavaksi esitämme tämän tutkimuksen vastaajien arviot oman kulutuksensa kehityksestä koronakriisin jälkeen pitkällä tähtäimellä

5.1 Kulutuksen palautuminen

Alle kolmannes vastaajista uskoo Suomen talouden nousevan nopeasti entiselleen rajoitusten purkaannuttua (täysin tai jokseenkin samaa mieltä). Oman kulutuksensa arvioi palautuvan nopeasti suunnilleen yhtä moni vastaaja. Vain vähän yli neljännes olisi palauttamassa kulutustaan nopeasti siksi, että kaipaa arkeensa tuotteita ja palveluja. Talouden rattaiden pyörimään saattaminen sen sijaan motivoi noin kolmannesta vastaajista. Oman kulutuksen toipumiseen ennalleen, mutta tulevaisuuden epävarmuuden takia vähitellen, uskoi noin 40% vastaajista. Merkille pantavaa on, että hieman yli 40% kuluttajista uskoi tulevaisuudessa ostavansa vähemmän tavaraa, koska uskoo tulevansa toimeen vähemmälläkin. Vähemmän palveluja uskoi samasta syystä ostavansa vähän yli neljännes kuluttajista.

Vaikka kulutuksen siirtyminen kohti (kotimaisia) palveluja on monestakin syystä hyvä asia, on huolestuttavaa, että jos niiden tarve kuluttajien mielessä vähenee kriisiajan jälkeen. Pitkän aikavälin taloudelliset ongelmat tulevat vähentämään kulutusta noin 12%:lla vastaajista.

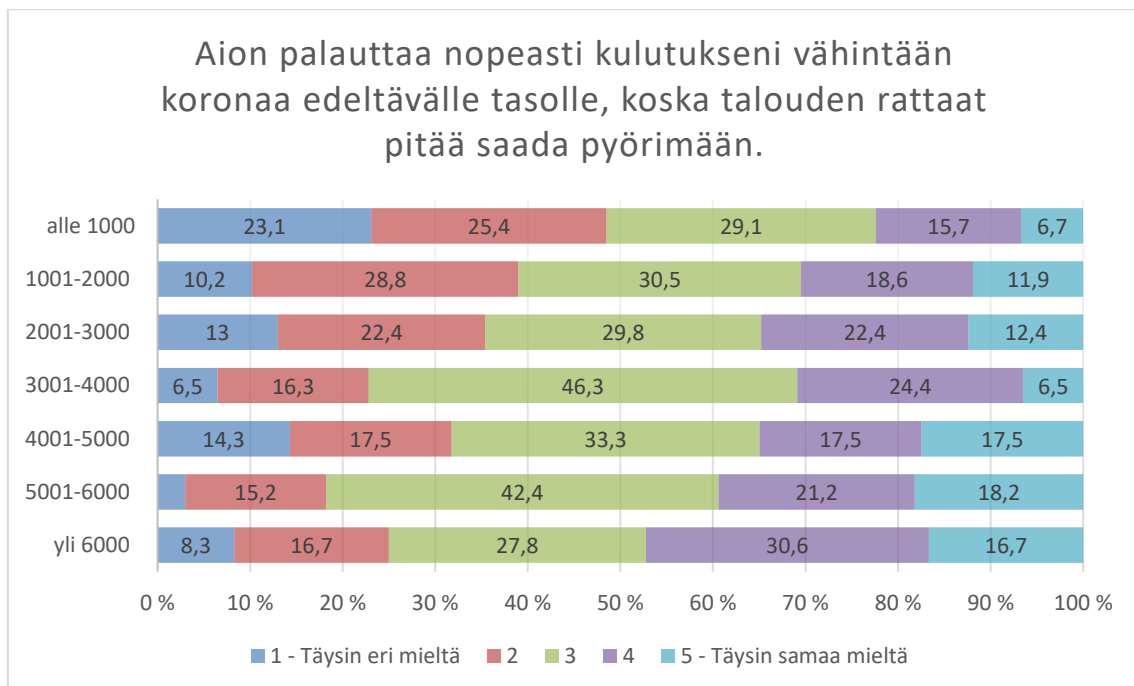
Ulkomaanmatkailua olisi pitkällä tähtäimellä rajoittamassa vajaa kolmannes vastaajista. Tosin tämän väittämän suhteen mielipiteet jakautuivat; täysin tai joksikin eri mieltä vapaaehtoisesta rajoittamisesta oli liki puolet vastaajista. Noin viidennes vastaajista aikoo lähteä ulkomaille heti kun vain pystyy. Kotimaanmatkailua olisi rajoittamassa vain murto-osa. Yli 70% vastaajista oli eri mieltä kotimaanmatkailun vapaaehtoisesta rajoittamisesta.

KUVIO 56 Arviot kulutuksen palautumisesta koronarajoitusten purkaannuttua

5.1.1 Tavaroiden ja palvelujen ostamisen palautuminen

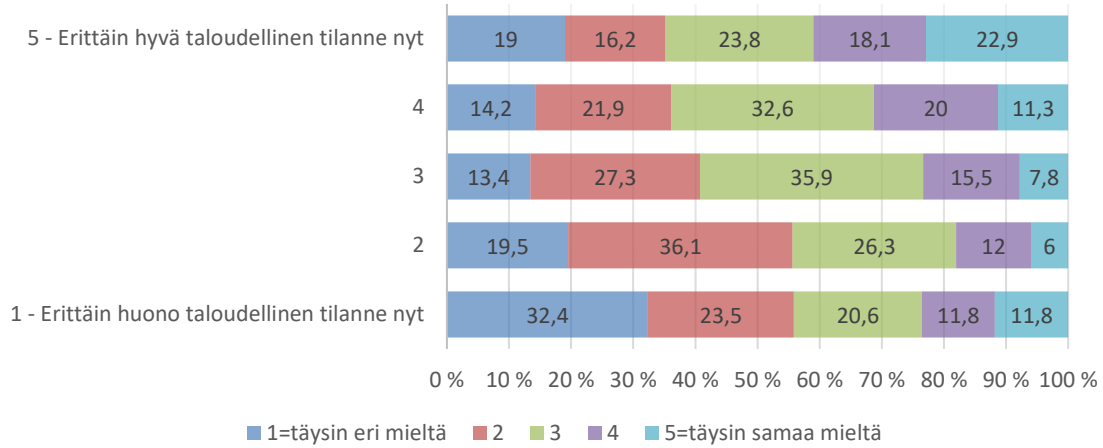
Kulutuksen palautuminen koronakriisin jälkeen oli ennen kaikkea yhteydessä tuloihin ja koettuun taloudelliseen hyvinvointiin. Yli 6000 euroa kuussa ansaitsevista vastaajista liki puolet aikoi lisätä kulutustaan nopeasti rajoitusten purkauduttua saadakseen talouden rattaat pyörimään. Vastaavasti pienituloisista näin ajatteli vain noin viidennes. Hyvätuloiset olivat muita useammin lisäämässä kulutustaan vähintään entiselle tasolle myös siksi, että kaipasivat tavaroita ja palveluja arkeensa.

KUVIO 57 Arvio kulutuksen palautumisesta tulojen mukaan

Taloudellisen hyvinvoinnin subjektiivinen kokeminen korreloi myös kulutuksen nopean palauttamisen kanssa ja tuotteiden ja palvelujen kaipuun kanssa. Taloutensa erittäin hyväksi kokevat olivat lähes kaksi kertaa yleisemmin kuin taloutensa erittäin huonoksi kokevat.

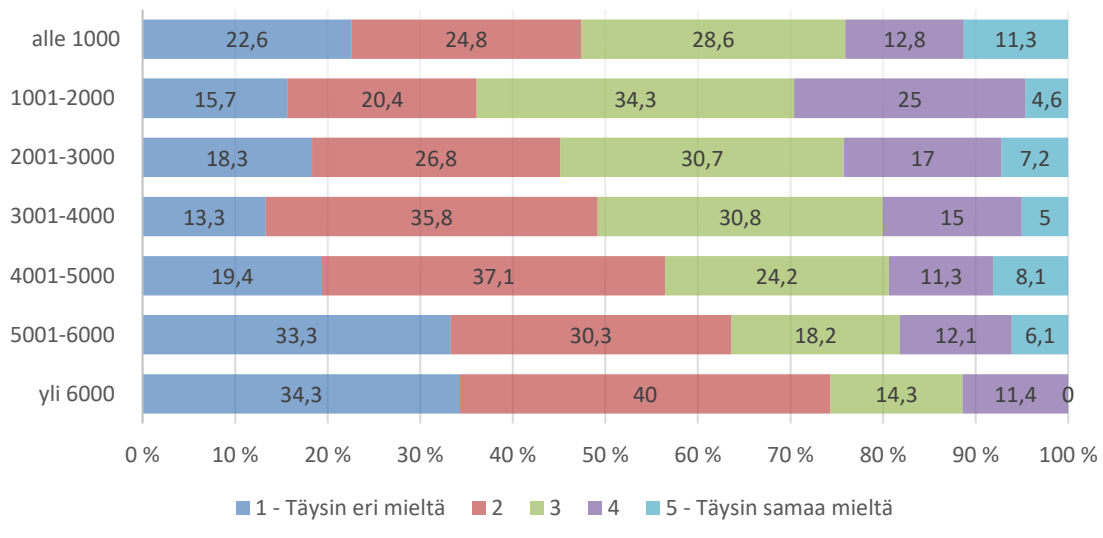
Aion palauttaa nopeasti kulutukseni vähintään koronaa edeltävälle tasolle, koska kaipaen monia tuotteita ja palveluja arkeeni.

KUVIO 58 Arvio kulutuksen palautumisesta taloudellisen tilanteen kokemisen mukaan

Tulot vaikuttivat myös arvioon tavaroiden ja palvelujen tarpeesta tulevaisuudessa. Pienituloisimmat, alle 3000 euroa kuussa ansaitsevat, uskoivat tarvitsevänsä aiempaa vähemmän erityisesti palveluita. Vastaavasti suurituloisimmista vain harva koki tulevansa toimeen vähemmällä ostopalveluilla. Liki 75% yli 6000 euroa ansaitsevista oli täysin tai jokseenkin eri mieltä siitä, että tulisi jatkossa toimeen vähemmällä palvelukulutuksella.

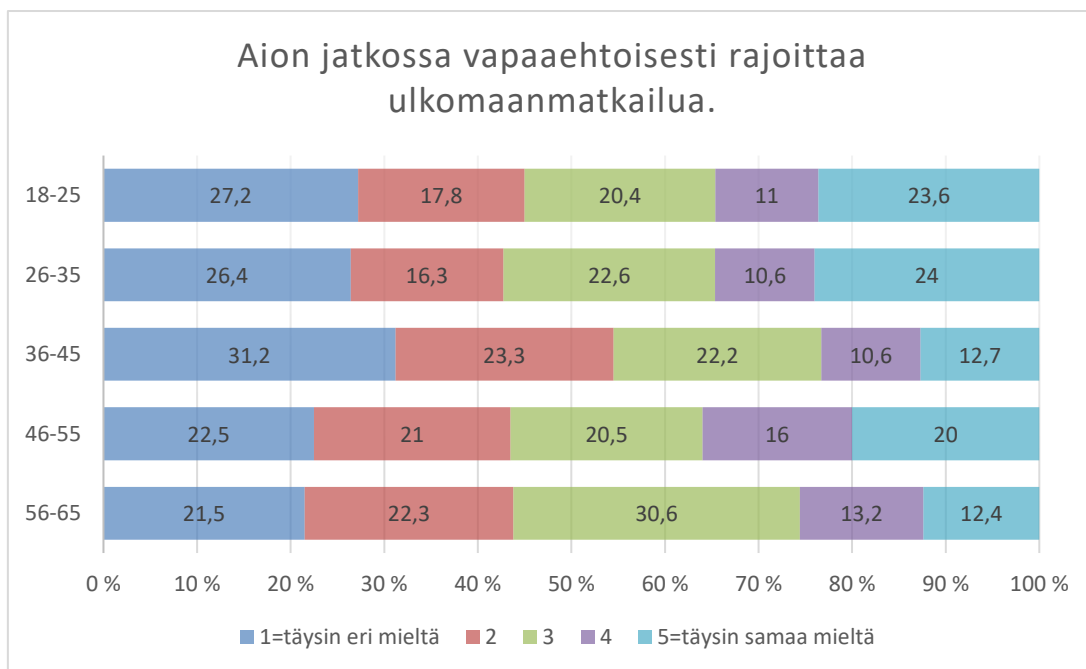
Uskon, että ostan vähemmän palveluja, sillä olen huomannut tulevani toimeen vähemmälläkin.

KUVIO 59 Arvio palvelujen ostamisesta tulevaisuudessa tulojen mukaan

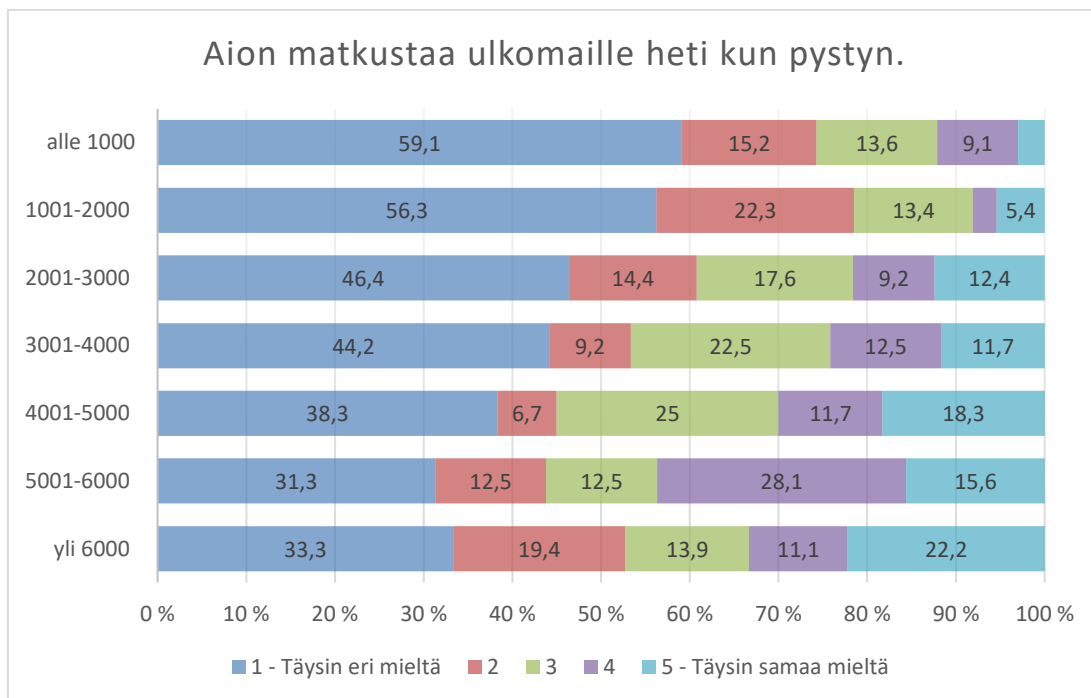
5.1.2 Matkailu koronakriisin jälkeen

Ulkomaanmatkailun vapaaehtoinen rajoittaminen oli yhteydessä vastaajien ikään. Kiinnostavaa on, että ulkomaanmatkailuaan rajoittaisivat eniten alle 35-vuotiaat ikäryhmät sekä 46-55-vuotiaat. Näistä ikäryhmistä yli kolmannes rajoittaisi ulkomaanmatkailuaan. Vastaavasti 36-45 vuotiaat sekä 55-65 -vuotiaat olivat vähiten vapaaehtoisen rajoittamisen kannalla. Tämä saattaa johtua siitä, että kyseisissä ikäryhmissä on paljon lapsiperheitä sekä nuoria eläkeläisiä ja pian eläkkeelle jääviä, jotka ovat muutenkin aktiivisimpia matkailijoita.

KUVIO 60 Ulkomaanmatkailun rajoittamisesta tulevaisuudessa iän mukaan

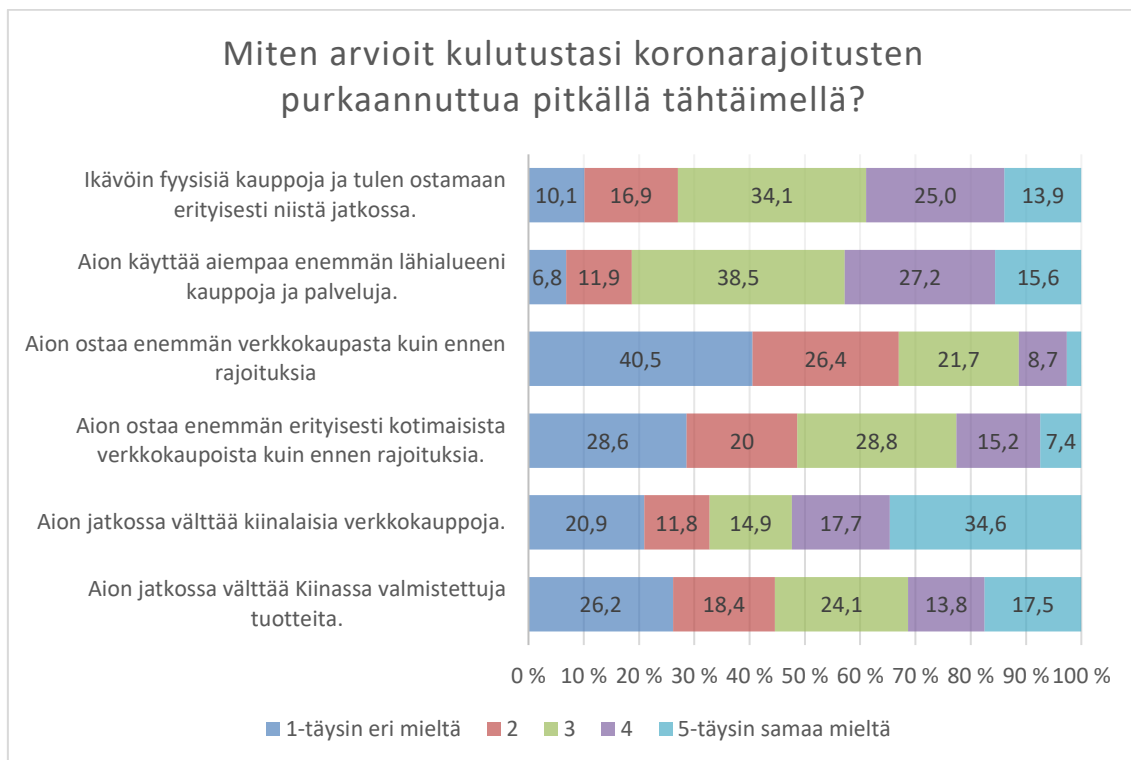
Tulot olivat myös vahvasti yhteydessä arvioihin tulevaisuuden matkustushalukkuudesta. Ulkomaille matkustaisi heti kun se on mahdollista yli 6000 euroa kuussa ansaitsevista noin kolmannes ja 5001-6000 euroa ansaitsevista 43% (täysin tai jokseenkin samaa mieltä). Vastaavasti ehdoton valtaosa pienituloisimmista ei heti matkustaisi ulkomaille. On todennäköistä, että suurimmalle osalle heistä se ei olisi taloudellisesti edes mahdollista.

KUVIO 61 Ulkomaille matkustaminen heti kun mahdollista tulojen mukaan

5.2 Fyysisesti vai verkossa –ja missä?

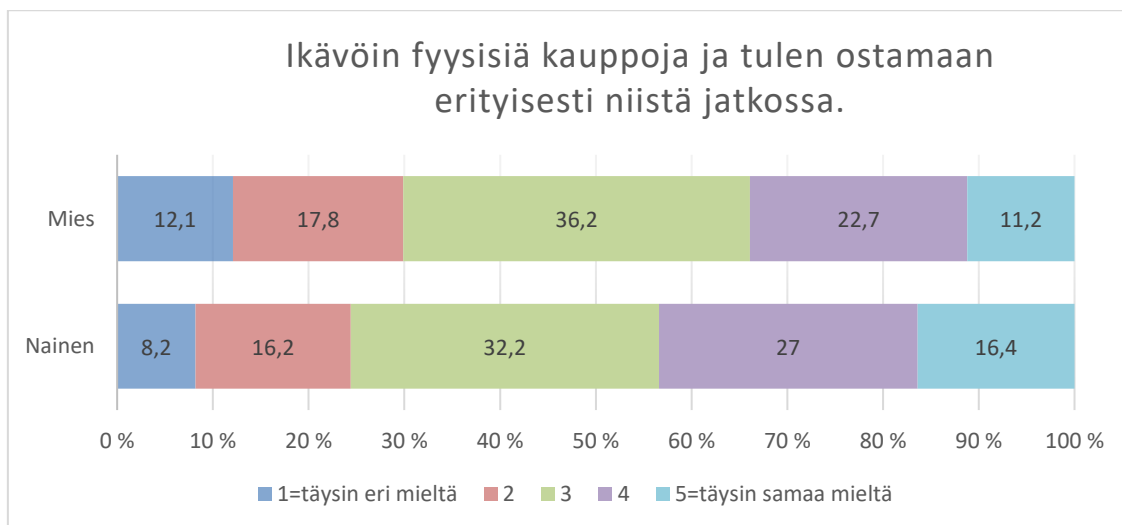
Kulutusta koronan jälkeen arvioitiin tutkimuksessamme myös verkkokaupan ja fyysisen kaupan asiakkuuden suhteen. Fyysisiä kauppia kartoitettiin ja niihin panostavansa jatkossa liki 40% vastaajista (täysin tai jokseenkin samaa mieltä). Vielä hieman useampi ilmoitti aikovansa käyttää aiempaa enemmän lähialueensa kauppia ja palveluja. Verkkokaupasta ostamista lisäisi sen sijaan vain noin 11% vastaajista. Hieman ristiriitaisesti kuitenkin 23% vastaajista ostaisi enemmän nimenomaan kotimaisista verkkokaupoista. On mahdollista, että verkkokaupoista puhuttaessa yleisesti moni ajattelee ensisijaisesti kansainvälisiä, kuten esimerkiksi kiinalaisia verkkokauppia. Kiinalaisia verkkokauppia välttäisi jatkossa yli puolet vastaajista. Kokonaan kiinalaisia tuotteita boikotoisi jatkossa noin kolmannes vastaajista.

KUVIO 62 Ostaminen fyysisistä kaupoista ja verkkokaupoista tulevaisuudessa

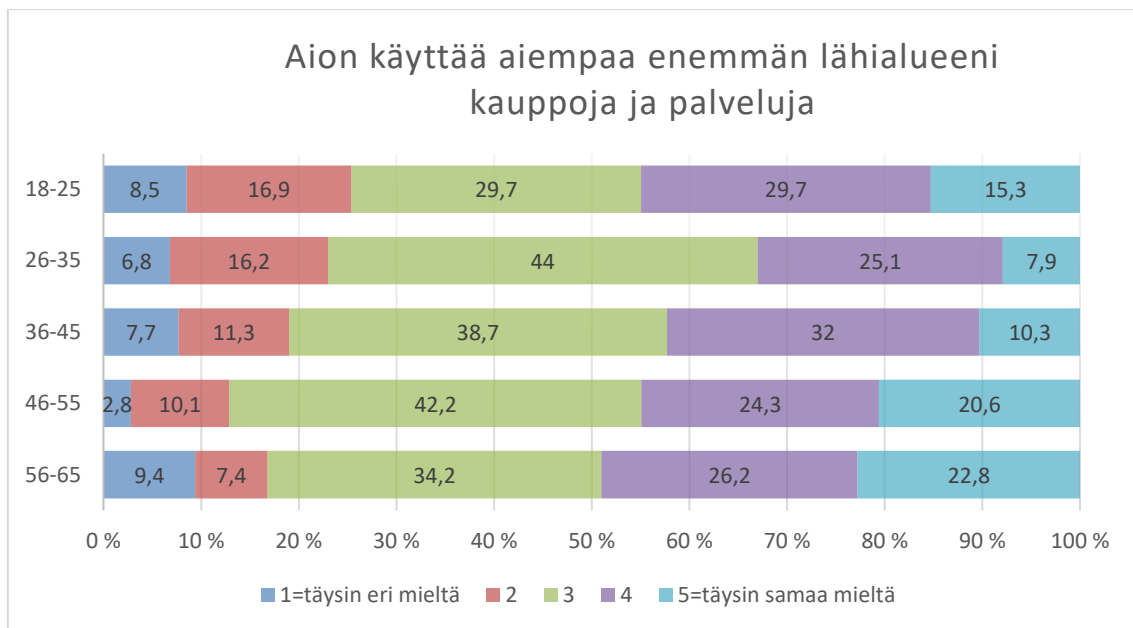
5.2.1 Ostaminen läheltä ja kaukaa

Fyysisten kauppiajen ikävöinti ja niihin panostaminen jatkossa oli selvästi yleisempää naisten kuin miesten keskuudessa. Naisista 43% ja miehistä noin kolmannes aikoi ostaa jatkossa erityisesti fyysisistä kaupoista. Mielenpiteet kuitenkin jakautuivat vastaajien kesken. Miehistä liki neljännes ja naisistakin yli viidennes ilmoitti, ettei tule panostamaan fyysisiin kauppiaihin tulevaisuudessa.

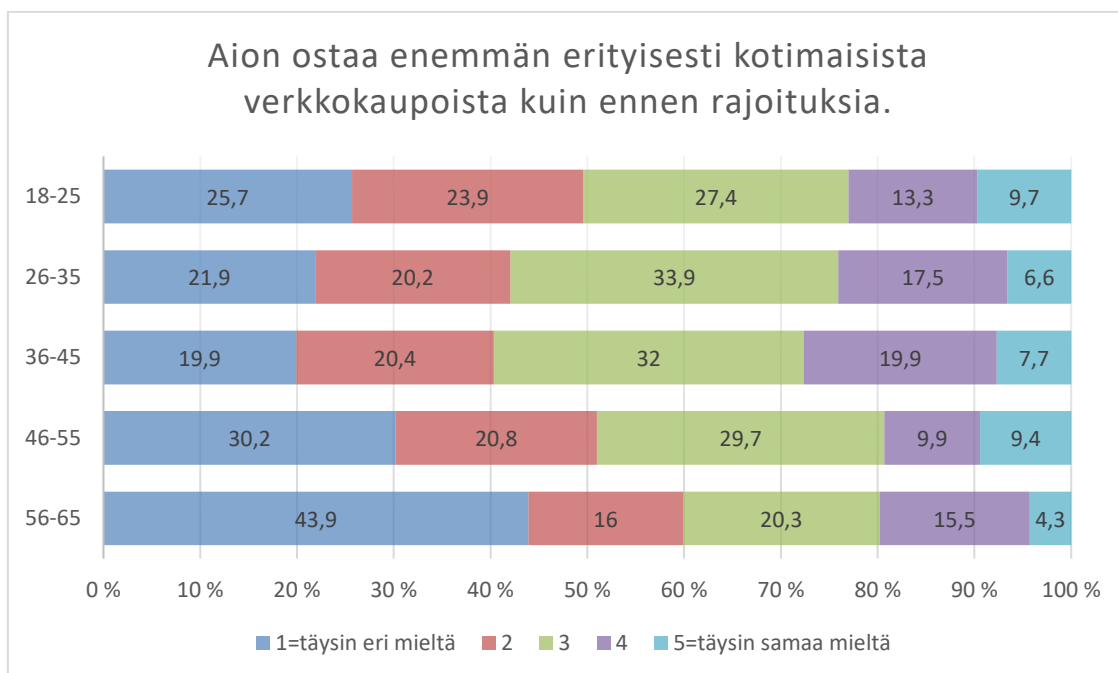
KUVIO 63 Fyysisistä kaupoista ostaminen tulevaisuudessa sukupuolen mukaan

Naiset olivat miehiä valmiimpia käyttämään jatkossa lähialueensa kauppvoja ja palveluja. Lähialueen suosimista selitti myös ikäryhmä. Vanhimhasta 56-65 -vuotiaiden ikäryhmästä liki puolet ja 46-55 -vuotiaiden ikäryhmässä noin 45% ilmoitti suosivansa jatkossa lähialueensa kauppvoja. Kiinnostavasti lähes yhtä kiinnostuneita lähialueen palveluista oli nuorin 18-25 -vuotiaiden ikäryhmä. On mahdollista, että nimenomaan koronarajoitukset ovat tutustuttaneet normaalisti verkko-ostamista suosivia nuoria oman lähialueen palveluihin.

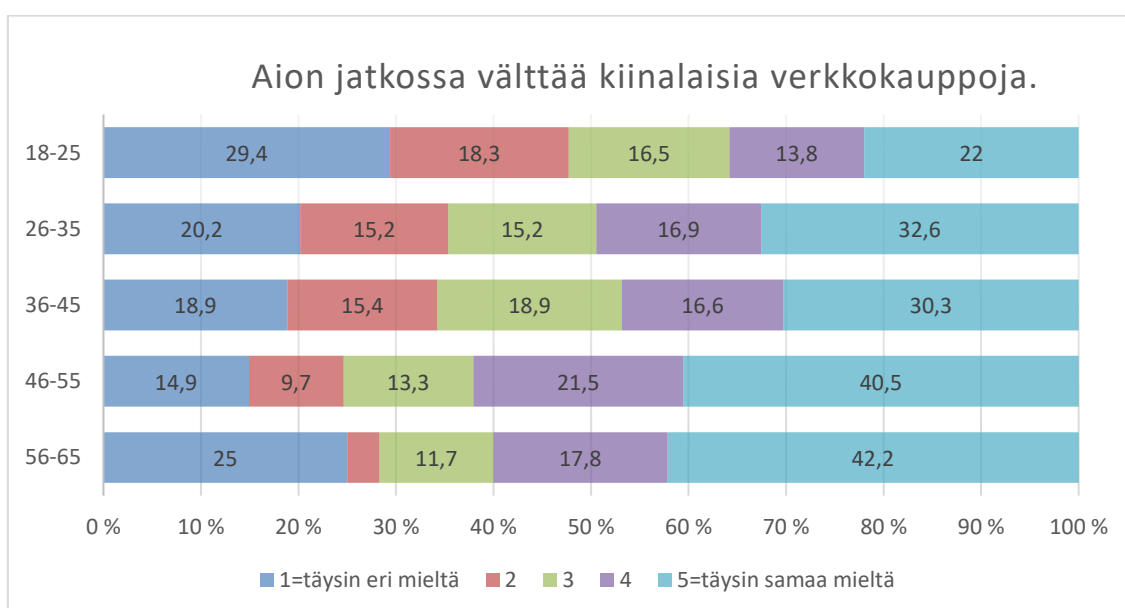
KUVIO 64 Lähialueen kauppvojen ja palvelujen suosiminen tulevaisuudessa iän mukaan

Kotimaisista verkkokaupoista ostaisivat enemmän tulevaisuudessa erityisesti 36-45 -vuotiaat, joista noin 28% aikoi lisätä ostamistaan. Ostamista lisäisivät jossain määrin kaikki ikäryhmät. Merkille pantavaa on, että vanhimhasta ikäryhmästä liki viidennes ilmoitti lisäävänsä ostamista kotimaisista verkkokaupoista. Tosin noin 60% 56-65 -vuotiaista oli täysin tai jokseenkin eri mieltä kotimaisen verkko-ostamisen suhteen.

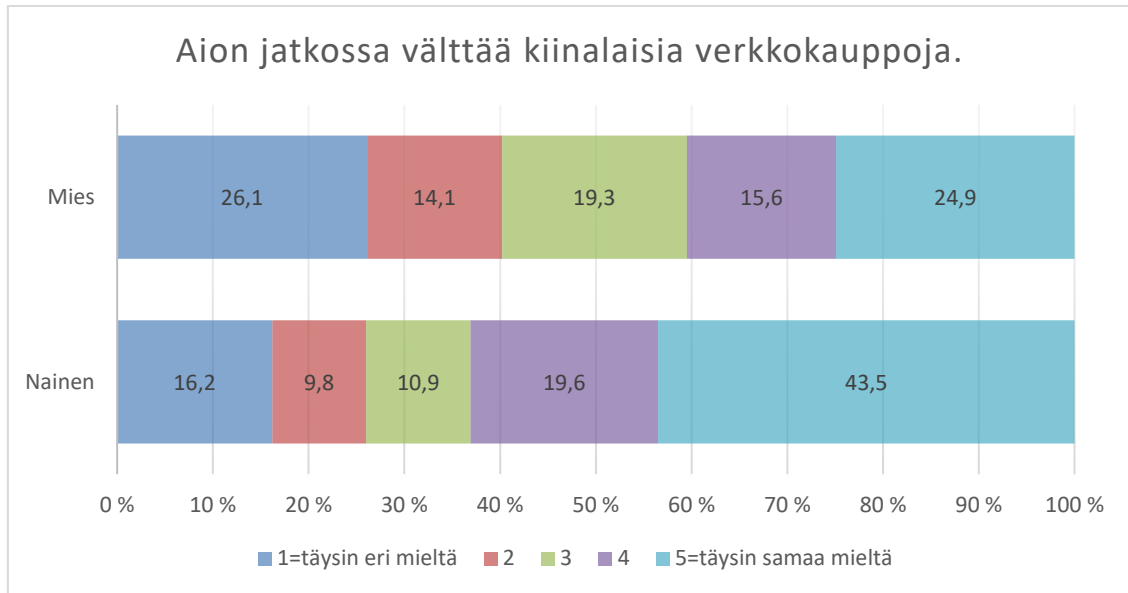
KUVIO 65 Kotimaisista verkkokaupoista ostaminen tulevaisuudessa iän mukaan

Nuorimmat ikäryhmät ja erityisesti 18-25 -vuotiaat olivat muita vastaajia useammin edelleen ostamassa kiinalaisista verkkokaupoista. Liki puolet nuorimmista vastaajista oli täysin tai jokseenkin eri mieltä väitteestä, jonka mukaan he välttäisivät jatkossa kiinalaisia verkkokauppoja. Toisaalta nuorten mielipiteet vaihtelivat melko paljon ja väitteen kanssa oli 18-25 -vuotiaista samaa mieltä noin 45%. Vanhimmissa vastaajista sen sijaan noin 60% aikoi jatkossa välttää kiinalaisia verkkokauppoja. On toki mahdollista, että vanhimmissa ikäryhmissä ei tähänkään asti ollut kovin paljon niistä ostettu.

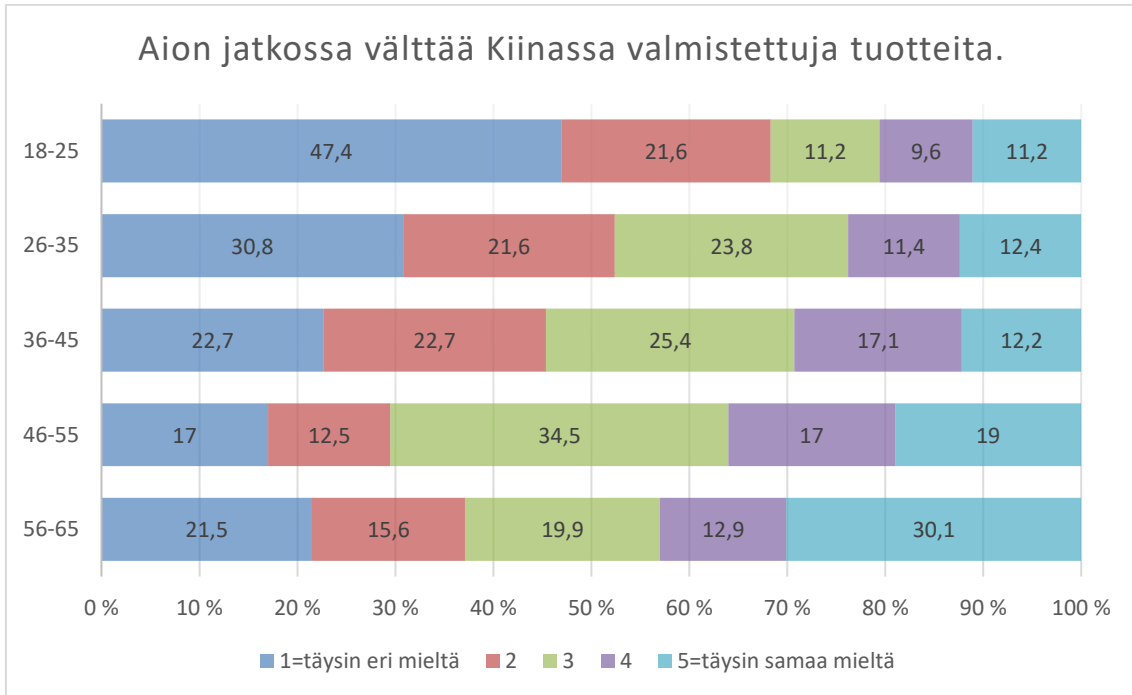
KUVIO 66 Kiinalaisten verkkokauppojen välttäminen tulevaisuudessa iän mukaan

Mielipide kiinalaisten verkkokauppojen välttämisestä jakautui myös vahvasti sukupuolen mukaan. Naisista 63%, mutta miehistä vain 40% aikoi välttää kiinalaisia verkkokauppoja tulevaisuudessa.

KUVIO 67 Kiinalaisten verkkokauppojen välttäminen tulevaisuudessa sukupuolen mukaan

Kiinassa valmistettujen tuotteiden välttäminen oli suoraan yhteydessä vastaajien ikään. Yli 40% vanhimmista vastaajista välttäisi tuotteita kokonaan (täysin tai jokseenkin samaa mieltä), mutta nuorimmista vastaajista vain noin 20%. Merkille pantavaa kuitenkin on, että kiinalaisten tuotteiden epäsuosio on noinkin suurta. On mahdollista, että tämä on yhteydessä koronaviruksen alkuperään. Todennäköisempää on kuitenkin, että yleinen keskustelu globaalien tuotantoketjujen hauraudesta on välittänyt kuluttajille. Kiintoisaa on kuitenkin se, että nuoret kuluttajat näyttävät välittävän näistä ongelmista vähiten. Tämä todennäköisesti johtuu nuorten pienemmistä tuloista sekä tottumuksesta ostaa halpatuotteita kiinalaisista verkkokaupoista.

KUVIO 68 Kiinalaisten tuotteiden välttäminen tulevaisuudessa iän mukaan

6 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Tutkimuksemme korona-ajan kuluttamisesta ja taloudellisesta toiminnasta paljasti monia kiinnostavia asioita. Ensinnäkin vastaajien positiivisuus rajoituksia kohtaan oli merkille pantavaa. Kuluttajat eivät kokeneet suurta haittaa rajoituksista ja huomattavan moni suorastaan nautti rauhallisemmasta elämästä. Toisaalta haitan kokeminen oli monella tavoin eriarvoista. Työntekijäammateissa olevilla ei ollut mahdollista tehdä etätöitä, ja huoli omasta hyvinvoinnista ja taloudellisesta tilanteesta tulevaisuudessa koski syvimmin nuoriin, taloudellisesti huono-osaisiin, vähän koulutettuihin sekä niihin, joiden koettu hyvinvointi ja luottamus muihin ihmisiin on muutenkin heikko. Nämä ryhmät kärsivät myös muita enemmän työttömyydestä ja lomautuksista ja he joutuivat jossain määrin turvautumaan esimerkiksi lainaamiseen, lahjoitukseen ja hyväntekeväisyyteen taloutensa pystyessä pitämiseksi. Myös monien yrittäjien mielipiteissä ja toiminnassa näkyi taloudellinen ahdinko, mikä on luonnollista tässä tilanteessa.

Hyvätuloisten ja koulutettujen vastaajien keskuudessa korostui muita enemmän tavara- ja palvelutarjonnan vähenemisen aiheuttama haitta, mutta heidän mahdollisuutensa siirtää kulutustaan tulevaisuuteen on huomattavasti parempi kuin Lisäksi hyvätuloisille on säästäminen ja sijoittaminen on helpointa, joskin tämän tutkimuksen mukaan myös opiskelijat olivat jossain määrin sijoittaneet. Tulevaisuuden kuluttamisen palauttaminen vähintään entiselle tasolle koronakriisin jälkeen oli vastauksissa voimakkaasti riippuvainen vastaajien tuloista. Pienituloiset olivat yllättävänkin valmiita toteamaan tulevansa toimeen vähemmällä kuin ennen korona-aikaa. Voi olla, että tässä tapauksessa välttämättömyydestä on tehty hyve, varsinkin kun koronakriisin yhteydessä on puhuttu paljon materiaalisista arvo- ja muutosista ja globaalin kaupan kriisistä. Ulkomaanmatkailun palauttamiseen suhtauduttiin ymmärrettävästi varovaisesti, joskin siihenkin vaikuttivat voimakkaasti vastaajien tulot. Kotimaanmatkailun lisääntyminen kesällä 2020 on nyt jo nähtävissä, ja sitä ennakoit myös tämän tutkimuksen tulos, jonka mukaan kuluttajat eivät ainakaan halua vähentää kotimaanmatkailua.

Kulutuksen painopisteen siirtymistä yhä enemmän verkkoon on ennakoitu mo-
neen otteeseen koronakriisin aikana. Tässä tutkimuksessa siitä ei kuitenkaan ole
juurikaan näyttöä. Päinvastoin lähikauppoja ja -palveluja arvostetaan entistä
enemmän. Kiinalaisen verkkokaupan ja jopa kiinalaisten tuotteiden välttäminen
lienee olevan yhteydessä koronaviruksen alkuperään. Koronasta johtuvan ta-
louskriisin aikana nimenomaan kotimaisen kysynnän lisääminen onkin erittäin
tärkeää. Siksi on syytä toivoa, että kuluttajien asenteet eivät tässä suhteessa
muutu tilanteen normalisoituessa. Huolestuttavaa on kuitenkin, että tutkimuk-
sessamme moni arveli tulevansa toimeen vähemmällä ostetuilla palveluilla jat-
kossa. Kotimaiset palvelut ovat tähän mennessä kärsineet koronarajoituksista
eniten. Siksi on erittäin tärkeää, että kuluttajat palaisivat palvelujen käyttäjiksi ja
vielä lisääisivät niiden käyttöä.

Korona-aikana digitaaliset viihdepalvelut ovat saaneet uusia käyttäjiä, ja on hy-
vin mahdollista, että moni digiskeptikko nimenomaan vanhemmissa ikäryh-
missä on koronan ansioista ylittänyt kynnyksen niiden käyttämiseen. On kuiten-
kin myös mahdollista, että tilanne muuttuu vapaa-ajan vieton palautuessa moni-
puolisemmaksi rajoituksen purkaannuttua. Tärkeää on joka tapauksessa digi-
osaamisen vahvistuminen koko väestössä. Tämäkin tosin on jakaantunut epäta-
saisesti eri sosiaaliryhmissä. Siinä missä toimihenkilöiden on ollut mahdollista
kehittää etäkokous- ja muita digitaitojaan, työntekijäammattissa olevat ovat jou-
tuneet joko työpaikoilleen alttiiksi tartunnoille tai sitten lomautetuiksi.

Myös nuorten asema koronakriisissä on huolestuttava. Nuorten toimeentulo,
työllisyys, opinnot, uranäkymät ja henkinen hyvinvointi ovat tämän tutkimuk-
sen mukaan kaikki heikentyneet enemmän kuin muilla. Toki nuoret ovat hyviä
pitämään yhteyttä toisiinsa ja viihdyttämään itseään digiympäristöissä, mutta
haluammeko heidän uppoavan sinne? Eri tutkimusten mukaan huomattava osa
nuorista on addiktoitunut sosiaaliseen mediaan ja vailla tulevaisuudenuskoa.
Koronakriisin exit-ohjelmassa pitäisikin erityisesti keskittyä nuorten työ- ja toi-
meentulomahdollisuuksien parantamiseen.

Kiinnostava kysymys on, kuinka pysyvästi korona-aika tulee muuttamaan ih-
misten käyttäytymistä. Monet epäilevät, että tilanteen normalisoiduttua vain vä-
hän on muuttunut ja palaamme entiseen. Varmaa kuitenkin on, että kuluttajien
luottamuksen taso sekä se, kuinka turvallisiksi he tuntevat itsensä sekä tervey-
den että talouden suhteen tulee olemaan tärkeää yksityisen kulutuksen kehityk-
sessä. Tässä tutkimuksessa näkyy vastaajien välillä jo selkeä taloudellinen, sosi-
aalinen ja demografinen eriarvoisuus, joka varmasti tulee kasvamaan talouskrii-
sin syventyessä. Kuluttajina ja taloudellisina toimijoina me emme ole kriisissä
samassa veneessä, ainoastaan samassa myrskyssä hyvin erilaisin kulkupelein va-
rustettuina.

LIITE: KYSELYLOMAKE

Kyselytutkimus työikäiselle 18-65 -vuotiaalle väestölle

1. Sukupuoli

1. mies
2. nainen

2. Ikä (vuosina)

3. Koulutus

1. peruskoulutus
2. ylioppilas
3. ammatillinen tutkinto
4. opistoasteen tutkinto
5. ammattikorkeakoulututkinto
6. yliopistotutkinto

4. Ammattiasema

1. työntekijä
2. alempi toimihenkilö
3. ylempi toimihenkilö
4. johtavassa asemassa
5. yrittäjä
6. opiskelija
7. eläkkeellä
8. työtön työnhakija
9. jokin muu (esim. vanhempainvapaa, varusmiespalveluksessa)

5. Perhemuoto

1. asun yksin
2. kahden aikuisen perhe
3. yhden aikuisen ja lapsen/lasten (-18) perhe
4. kahden aikuisen ja lapsen/lasten (-18) perhe
5. useamman aikuisen (18+) perhe
6. muu

6. Asutko

1. kaupunki
2. maaseutu ympäristö

7. Asuinalue (maakunta)

1. Helsinki ja Uusimaa
2. Kanta-Häme
3. Varsinais-Suomi
4. Satakunta
5. Pirkanmaa
6. Kymenlaakso
7. Etelä-Karjala
8. Päijät-Häme
9. Etelä-Savo
10. Pohjois-Savo
11. Itä-Savo
12. Pohjois-Karjala
13. Etelä-Pohjanmaa
14. Pohjanmaa
15. Keski-Pohjanmaa
16. Pohjois-Pohjanmaa
17. Kainuu
18. Lappi

8. Oletko (kyllä/ei/ei koske minua)

1. työtön tai varmasti joutumassa työttömäksi lähiaikoina
2. lomautettu tai varmasti joutumassa lomautetuksi lähiaikoina
3. todennäköisesti joutumassa työttömäksi lähikuukausien aikana
4. todennäköisesti joutumassa lomautetuksi lähikuukausien aikana
5. todennäköisesti säilyttämässä työpaikkani koronakriisistä huolimatta
6. joutumassa siirtämään valmistumistani oppilaitoksesta (mikäli opiskelija)
7. menettänyt kesätyöni tai harjoittelun (mikäli opiskelija)

9. Miten kulutuskäyttätymisesi on muuttunut koronaepidemian aikana (maalis-huhtikuu). Oletko ostanut yli ostohetken tarpeen tulevan poikkeusajan varalle.

1=en lainkaan 2= hyvin vähän 3= jossain määrin 4=paljon 5=hyvin paljon

1. Elintarvikkeita
2. Hygieniatuotteita (mm. WC-paperi, pesuaineet)
3. Alkoholia
4. Lääkkeitä ja terveystuotteita
5. Muita tuotteita

10. Kuinka paljon olet koronaepidemian aikana (maalis-huhtikuu) ostanut fyysisistä myymälöistä aiempaan verrattuna

1=en ole ostanut lainkaan 2=olen ostanut vähemmän 3=saman verran
4=jossain määrin enemmän 5=paljon enemmän

1. Päivittäistavaroita marketeista
2. Erikoistavaroita marketeista (mm. vaatteet, harrastevälineet, elektroniikka, sisustus)
3. Päivittäistavaroita muista ruokakaupoista
4. Erikoistavaroita kauppakeskusten erikoistavarakaupoista
5. Erikoistavaroita isoista erikoistavarakaupoista (mm. rautakaupat, huonekalukaupat)
6. Erikoistavaroita pienistä erikoistavarakaupoista (kivijalassa olevat pikkukaupat)

11. Miten kulutuskäyttäytymisesi on muuttunut koronaepidemian aikana (maalis-huhtikuu) seuraavien palvelujen osalta aiempaan verrattuna?

1=en ole ostanut lainkaan 2=olen ostanut vähemmän 3=saman verran
4=jossain määrin enemmän 5=paljon enemmän

1. Vapaa-ajan matkat
2. Muu liikenne (auton käyttö, joukkoliikenne)
3. Liikuntapalvelut paikan päällä
4. Kauneus- ja terveyspalvelut paikan päällä
5. Ruoan kotiinkuljetus ravintolasta
6. Maksullisten kulttuuri- ja viihdepalvelujen seuraaminen verkon kautta (mm. konsertit ja esitykset)
7. Maksulliset liikuntapalvelut verkon kautta (mm. ryhmäliikuntatunnit)
8. Elokvien ja TV-sarjojen kv. suoratoistopalvelut (mm. Netflix, HBO, Viaplay)
9. Maksulliset TV-kanavat (mm. C More, Ruutu)
10. Äänikirjapalvelut
11. Tietokonepelit
12. Rahapelit (muut kuin peliautomaatit)
13. Lahjakortit palveluihin itselle tai muille

12. Miten verkko-ostamisesi on muuttunut koronaepidemian aikana (maalis-huhtikuu) aiempaan verrattuna

1=en ole ostanut lainkaan 2=olen ostanut vähemmän 3=saman verran
4=jossain määrin enemmän 5=paljon enemmän

1. Ruoan ostaminen verkkokaupasta
2. Ruoan ostaminen ravintolasta verkon välityksellä
3. Vaatteiden ostaminen ulkomaisista verkkokaupoista

4. Vaatteiden ostaminen kotimaisista verkkokaupoista
5. Urheilu- ja harrastevälineiden ostaminen ulkomaisista verkkokaupoista
6. Urheilu- ja harrastevälineiden ostaminen kotimaisista verkkokaupoista
7. Elektroniikan ostaminen ulkomaisista verkkokaupoista
8. Elektroniikan ostaminen kotimaisista verkkokaupoista
9. Muiden tuotteiden ostaminen ulkomaisista verkkokaupoista
10. Muiden tuotteiden ostaminen kotimaisista verkkokaupoista
11. Läheisistä pikkukaupoista ostaminen verkkosovellusten avulla

13. Millaista on muu verkkokäyttämisesi nyt (huhtikuu 2020). Kuinka paljon teet seuraavia? (1=en lainkaan 2=satunnaisesti 3= viikoittain 4=useita kertoja viikossa 5=päivittäin)

1. Yhteydenpito sähköpostin välityksellä ystäviin ja sukulaisiin
2. Yhteydenpito sosiaalisen median sovellusten välityksellä (mm. Facebook, Instagram, TikTok, WhatsApp, SnapChat) ystäviin ja sukulaisiin
3. Päivitysten jakaminen sosiaalisessa mediassa
4. Tiedon etsiminen sosiaalisesta mediasta
5. Tiedon etsiminen uutismediasta (esim. digilehdet ja mediayhtiöiden verkkosivut)
6. Elokuviin ja TV-sarjojen katsominen suoratoistopalveluissa (esim. HBO, Netflix)
7. TV:n katsominen verkossa
8. Viihteellisten sisältöjen seuraaminen sosiaalisessa mediassa
9. Viihteellisten sisältöjen seuraaminen uutismediassa
10. Tietokonepelien pelaaminen verkossa
11. Rahapelien pelaaminen verkossa
12. Sosiaalisen median vaikuttajien seuraaminen
13. Opiskelu verkkovälitteisesti
14. Työnteko verkkovälitteisesti

14. Oletko koronaepidemian aikana tehnyt seuraavia (1-5)

(1=en lainkaan 2=satunnaisesti 3= viikoittain 4=useita kertoja viikossa 5=päivittäin)

1. Maksuttomien kulttuuripalvelujen seuraaminen verkossa
2. Maksuttomien liikunta- ja hyvinvointipalvelujen käyttäminen verkossa
3. Maksuttomien palvelujen tarjoaminen verkossa tai verkkopalvelujen välityksellä (mm. auttamiskampanjat sosiaalisessa mediassa)

4. Pienyritysten auttaminen verkkopalvelujen välityksellä (mm. auttamiskampanjat sosiaalisessa mediassa)

15. Arvioi seuraavien koronaviruksen leviämistä ehkäisevien toimenpiteiden vaikutusta elämääsi. (1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä)

1. Minua haittaa, kun fyysisten erikoistavakauppojen aukioloaikoja on lyhennetty ja osa on kiinni.
2. Minua haittaa, kun en pääse matkustamaan ulkomaille.
3. Minua haittaa, kun matkustamista kotimaassa on/oli rajoitettu.
4. Minua haittaa, kun palvelut lähellä minua ovat suljettuina (esim. virastot, pankit, ravintolat, kahvilat, baarit, harrastepaikat, kauneusalan yritykset).
5. Työnteko/opiskelu onnistuu huonommin kotoa käsin kuin työpaikalla/ oppilaitoksessa.
6. Mielestäni on rasittavaa hoitaa asioita verkossa, kun palveluiden fyysisten toimipisteiden aukioloa on rajoitettu.
7. Yhteydenpito tuttaviiin, ystäviin ja sukulaisiin hoituu aivan yhtä hyvin puhelimen ja verkon välityksellä kuin fyysisesti tapaamalla.
8. Olen nauttinut siitä, että olen voinut olla rauhassa kotona.
9. Etätyöt ja -opiskelut ovat kehittäneet digitaalisia taitojani.
10. Olen kokenut olevani pulassa heikkojen digitaalisten taitojeni vuoksi.
11. Olen kokenut olevani pulassa kotini huonojen tietoliikenneyhteyksien vuoksi.
12. Perhe-elämäni on kärsinyt pakollisesta yhdessäolosta kotona.
13. Olen noudattanut hallituksen rajoituksia tunnollisesti.
14. Mielestäni kannattaa perua kaikki kesän juhlat ja tapahtumat varmuuden vuoksi.
15. Mielestäni kannattaa perua myös syksyn juhlat ja tapahtumat varmuuden vuoksi.
16. Mielestäni koronaviruksen rajoittamistoimenpiteet ovat olleet liiallisia.
17. Mielestäni koronaviruksen rajoittamistoimenpiteistä on enemmän haittaa kuin itse epidemiasta.
18. Uskon, että Suomen talous elpyy nopeasti koronakriisirajoitteiden purkaannuttua.

16. Kuinka huolissasi olet koronaepidemian vaikutuksesta (1-5)

(1 = en lainkaan huolissani, 5 = erittäin huolissani)

1. Omaan terveyteesi

2. Läheistesi terveyteen
3. Kansanterveyteen
4. Omaan henkiseen hyvinvointiisi
5. Läheistesi henkiseen hyvinvointiin
6. Omaan fyysiseen suorituskykyysi
7. Omaan työuraasi tai opintoihisi
8. Sosiaalisten ongelmien kasvuun yhteiskunnassa
9. Elintarvikkeiden saatavuuden vaikeutumiseen
10. Muiden tuotteiden saatavuuden vaikeutumiseen
11. Yhteiskunnallisen levottomuuden lisääntymiseen
12. Omaan taloudelliseen toimeentuloosi
13. Suomen talouteen
14. Globaaliin talouteen
15. Ympäristön tilaan

17. Miten arvioit kulutustasi koronarajoitusten purkaannuttua pitkällä tähtäimellä

(1 = täysin eri mieltä, 5 = täysin samaa mieltä)

1. Aion palauttaa nopeasti kulutukseni vähintään koronaa edeltävälle tasolle, koska kaipaen monia tuotteita ja palveluja arkeeni.
2. Aion palauttaa nopeasti kulutukseni vähintään koronaa edeltävälle tasolle, koska talouden rattaat pitää saada pyörimään.
3. Uskon, että kulutukseni palautuu koronaa edeltävälle tasolle, mutta vähitellen, koska tulevaisuus on epävarma.
4. Uskon, että ostan vähemmän tavaraa, sillä olen huomannut tulevani toimeen vähemmälläkin.
5. Uskon, että ostan vähemmän palveluja, sillä olen huomannut tulevani toimeen vähemmälläkin.
6. Aion kuluttaa vähemmän, sillä koronarajoitukset ovat aiheuttaneet minulle pitkän aikavälin taloudellisia ongelmia.
7. Aion ostaa enemmän verkkokaupasta kuin ennen rajoituksia.
8. Aion ostaa enemmän erityisesti kotimaisista verkkokaupoista kuin ennen rajoituksia.
9. Aion jatkossa välttää kiinalaisia verkkokauppoja.
10. Ikävöin fyysisiä kauppoja ja tulen ostamaan erityisesti niistä jatkossa.
11. Aion käyttää aiempaa enemmän lähialueeni kauppoja ja palveluja.
12. Aion jatkossa vapaaehtoisesti rajoittaa ulkomaanmatkailua.
13. Aion jatkossa vapaaehtoisesti rajoittaa kotimaanmatkailua.
14. Aion matkustaa ulkomaille heti kun pystyn.
15. Aion jatkossa välttää Kiinassa valmistettuja tuotteita.

18. Kuinka tyytyväinen olet elämääsi yleisesti ottaen (1-10) (1=erittäin tyytymättömän, 10=erittäin tyytyväinen)

19. Kuinka tyytyväinen olet elämääsi yleisesti ottaen verrattuna aikaan ennen koronakriisiä (1-10)

20. Oletko sitä mieltä, että yleisesti ottaen useimpiin ihmisiin voi luottaa, vaiko että ihmisten kanssa ei voi olla liian varovainen?

1 Useimpiin voi luottaa
varovainen

2 Vaikea sanoa

3 Ei voi olla liian

21. Seuraavien väittämien tarkoituksena on kartoittaa tapaasi toimia.

(1 = täysin eri mieltä, 5 = täysin samaa mieltä)

1. Kun tartun johonkin tehtävään, olen yleensä varma, että onnistun siinä.
2. Minulle käy usein niin, että keksin jotain muuta tekemistä, kun minulla on hankala tehtävä edessä.
3. Kun menen uusiin tilanteisiin, odotan usein pärjääväni.
4. Jos jokin asia alkaa työssä tai opiskelussa mennä pieleen, häivyn nopeasti kahville tai muuhun vastaavaan.
5. Jos edessä on vaikea tehtävä, huomaan usein, etten yritä tosissani.
6. Olen pärjännyt eri tehtävissä hyvin.
7. Pärjään yleensä hankalimmissakin tehtävissä.
8. Tulen usein sairaaksi, jos seuraavana päivänä on jotain hankalaa tiedossa.

22. Millainen mielialasi on ollut viimeksi kuluneen KUUKAUDEN aikana?

(1 = Ei lainkaan, 2 = Jonkin verran, 3 = Melko paljon, 4 = Erittäin paljon)

1. Kärsin unettomuudesta.
2. Tunsin itseni surumieliseksi.
3. Minusta tuntui, että kaikki vaati ponnistusta.
4. Tunsin itseni tarmottomaksi.
5. Tunsin itseni yksinäiseksi.
6. Tulevaisuus tuntui toivottomalta.
7. En nauttinut elämästäni.
8. Tunsin itseni arvottomaksi.
9. Tunsin, että kaikki ilo on hävinnyt elämästäni.
10. Minusta tuntui, ettei alakuloisuuteni hellittänyt edes perheeni tai ystäväni avulla.

23. Miten arvioit taloudellista tilannettasi

(1 = erittäin huono, 5 = erittäin hyvä)

1. Tällä hetkellä 1-5

2. Aiemmin (ennen koronaepidemiaa) 1-5
3. Arvio tulevaisuudesta (1-5)

24. Oletko tehnyt koronaepidemian aikana tai tuletko pian varmuudella tekemään? (Kyllä, Ei)

1. Lisälainan ottaminen
2. Lyhennysvapaan pyytäminen pankista
3. Laskujen maksamisen lykkääminen
4. Pikavippien ottaminen
5. Muun kulutusluoton ottaminen
6. Luottokorttivelan kasvattaminen (vain osalyhennykset)
7. Tavarain tai kiinteän omaisuuden myyminen
8. Päivittäisissä menoissa säästäminen
9. Säästöjen käyttäminen
10. Läheisiltä lainaaminen
11. Lahjoitusten pyytäminen
12. Ruoka-avun hakeminen hyväntekeväisyydestä (mm. leipäjonot)
13. Isojen ostosten lykkääminen (mm. auto, asunto)
14. Sijoittaminen osakkeisiin tai rahastoihin
15. Osakkeiden tai muiden sijoitusten myyminen

25. Lue seuraavat väittämät yleisistä talouden hallintaan liittyvistä asenteista ja arvioi, missä määrin ne heijastavat omia ajatuksiasi ja tunteitasi. Jos väittämässä on enemmän kuin yksi osa, merkitse reaktiosi väittämää kohtaan kokonaisuudessaan.

(1=täysin eri mieltä...5=täysin samaa mieltä)

1. En ole juurikaan ajatellut taloudenhallinnan tapoja. En ole kovin huolissani siitä, miten pankki voisi arvioida minua tai laskujen maksamisesta.
2. Olen käyttänyt aikaa mieltäkseni taloudellisia tavoitteita, luottokortteja ja kulutustapoja. Olen päättänyt taloudenhallinnan tavan, joka toimii parhaiten minulle.
3. En todellakaan tiedä, minkälainen taloudenhallinnan tapa on paras minulle. Yritän vielä selvittää, minkälaiset säästämisen ja kuluttamisen tavat tuntuvat minulle parhaimmalta.
4. Rahani eivät usein riitä välttämättömiin ostoksiin.
5. Henkilökohtainen budjettini on aina tiukka.
6. Minun täytyy usein käyttää enemmän rahaa kuin mitä minulla on tilillä.
7. Seuraan säännöllisesti tulojani ja menoja.
8. Suunnittelen menoni huolellisesti etukäteen.

9. Minulla jää yleensä rahaa säästöön menojen jälkeen.

26. Bruttotulot kuukaudessa (omat) _____ EUR
27. Bruttotulot kuukaudessa (kotitalouden) _____ EUR
28. Kotitalouden velkojen ja luottojen arvo suunnilleen _____ EUR
29. Kotitalouden säästöjen arvo suunnilleen (tilit, osakkeet rahastosijoitukset) _____ EUR
30. Kotitalouden muun omaisuuden arvo suunnilleen (asunto, kesämökki, auto, ym.) _____ EUR